

ŽELEZAR

JESENICE, DNE 19. MAJA 1983

ŠTEVILKA 19 • LETO XXXII

Naš kovinar, svobodno glasilo delavcev KID, je kot predhodnik Železarnja začel izhajati 26. januarja 1937. Železarnja izhaja od 1. decembra 1951 kot mesečna revija, od 15. aprila 1959 kot štirinajst-dnevnik in od 1. januarja 1962 kot tednik. Glasilo je ob 25-letnici predsednik Tito odlikoval z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo. Glavni in odgovorni urednik: Joža Varl - Naslov: Uredništvo Železarnja, SZ - Železarna Jesenice. Številke internih telefonov: urednik 2618, administracija 2619 in 2621. Tisk: TK Gorenjski tisk, Kranj. Oproščen prometnega davka po pristojnem mnenju štev.: 421/1972

EKONOMSKI POLOŽAJ IN POGOJI GOSPODARJENJA V ČRNI METALURGIJI

Značilnost za črno metalurgijo je velika koncentracija vrednosti angažiranih sredstev dela in masovna proizvodnja jekla v velikih proizvodnih enotah, hkrati pa sodi med industrije z največjim bruto potroškom surovin in energije. Velika koncentracija vrednosti fiksnih in obratnih skladov je vzrok za izredno ekonomsko občutljivost črne metalurgije na vsako poslabšanje splošnega ekonomskega stanja.

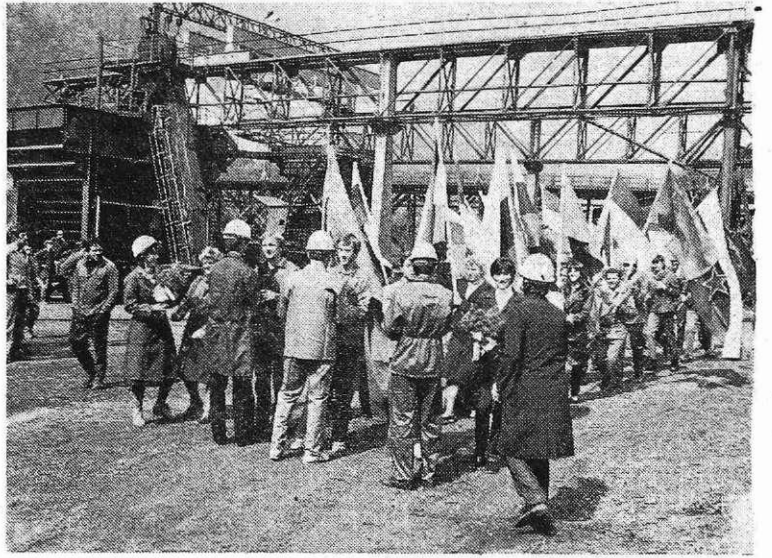
Splošno združenje črne metalurgije Jugoslavije in znanstveni inštituti so doslej večkrat s strokovnimi elaborati dokazovali, da je črna metalurgija že več let v depresivnem položaju in pod stalnim vplivom številnih dejavnikov, ki spodbujajo njen ekonomski položaj. V teh

mesecih je pred zveznimi organi, ki odločajo o usodi te gospodarske veje, celovita informacija o ekonomskem položaju črne metalurgije, ki bi morala pomeniti osnovo za drugačno obravnavanje panoge, za eventualno povečanje cen in črtanje izražene disaritet, ker to objektivno jugoslovanski pogoji gospodarjenja narekujejo.

Nekoliko širše bomo navedli nekatere značilnosti ekonomskega položaja in pogojev gospodarjenja v preteklih dveh letih, kakor tudi vpliv teh pogojev na proizvodna gibanja v tej gospodarski veji.

Upočasnjena je rast in razvoj proizvodnje jekla zaradi težav pri zagotavljanju denarja za investicije in tekočo porabo. Glede na resnične potrebe je proizvodnja jekla pre-

(Nadaljevanje na 3. strani)

Štufeta mladosti v Železarni (foto S Kokalj)

POSLOVANJE SLOVENSKE ŽELEZARNE V PRVEM ČETRTLETJU

V času, ko smo pripravljali plan za letošnje leto, je bilo prisotnih toliko neznank, da je bila močno vprašljiva realnost načrtovanih ciljev. Po prvih treh mesecih še ne moremo sklepati o letu, vendar smo le bliže realno danim pogojem, čeprav vseh ukrepov in pogojev sedaj, ko se bližamo že polletju, še vedno ne poznamo.

Ob vstopu v letošnje leto je obstajala bojazen, da se bo proizvodnja zatikala. Ponekod je že v prvih mesecih kazalo na težave glede oskrbe z vložkom, ker je bila negotova in se je tudi zatikala, ne samo iz uvoza, temveč tudi iz domačih virov. Močno negotovi so bili in so še energetski viri. Težave so večje, kot so bile v lanskem prvem četrtletju in vendar, čeprav je treba ponekod za-

drževati proizvodnjo in jo občasno tudi ustaviti, ali vsaj menjati proizvodni program, so dosedanje rezultati dela mogoče celo boljši, kot smo pričakovali.

Proizvodnja surovega železa je bila v železarnah na Jesenicah in v Štorah večja kot v enakem obdobju lani, vendar ni na ravni planirane količine za letošnje leto. Letos v prvem četrtletju ni bilo planiranih

remontov in ugodni vremenski pogoji so dovoljevali kar za 17 % boljše proizvodnjo kot lani, obratovniški stoji in slabši vsip pa so vplivali, da je proizvodnja za 6 % manjša c planirane.

Ko sem poudaril, da je bila proizvodnja celo boljša od pričakovan sem pri tem mislil predvsem na proizvodnjo jekla. To je še posebno pomembno, ker je iz drugih jugoslovanskih železarn in iz uvoza v težje zagotoviti polizdelek za poln obratovanje valjarn in nadaljnjo predelavo. Lastno jeklo je najbolj zanesljiv vložek za valjarne.

V prvem četrtletju je znašala skupna proizvodnja jekla vseh treh jeklarn odstotek več kot v enakem obdobju lani in odstotek več, kot znaša predvidena količina za letošnje prvo četrtletje. V marcu so v jeklarni železarnarje Jesenice dosegli celo rekordno mesečno proizvodnjo. Če bi tako nadaljevali v vseh naših jeklarnah vse leto, potem bi leto tudi v celoti lahko izdelali daleč največjo letno doseženo količino jekla, in to celo nad 850.000 ton. Doslej nam še ni uspelo preseči 800.000 ton.

Pravijo: »Ne hvali dneva preveč!« Upajmo na najboljše, čeprav je toliko tega, kar ne vemo in ni odvisno samo od prizadevanj in dela delavcev v proizvodnji, temveč tudi v veliki meri od drugih dejavnikov. Pregled težav, ki so sprenjale jeklarne v prvem četrtletju

(Nadaljevanje na 2. strani)

MLADIM USTVARJATI PRILOŽNOST IN MOŽNOST, DA SE UVELJAVIJO

Mnogokje so še očitno prisotni pojavi podcenjevanja mlade generacije, pa tudi mladi kaj radi potencirajo svojo zapostavljenost v samoupravljanju, družbenopolitičnem družbenem in družbenem življenju. Iz mladih ust tudi večkrat slišimo, da jih starejši ne razumejo, da jim preprečujejo ali ovirajo nekaj, kar je za njih normalno, čeprav je nemalokrat v nasprotju s splošno veljavni človeškimi in moralnimi normami v širokem smislu besede. Pri tem je seveda potrebno poudariti, da v vsaki družbi velja določen način obnašanja in ravnanja, ki ga določajo moralne, zdravstvene norme in pravila, ki jih narekuje skupno bivanje in sodelovanje ljudi ter da ni človeške družbe, ki bi obstajala brez takih moralnih norm, ki so odraz družbene biti.

Ne da bi razčlenjevali moralne norme, ki smo jih kot pozitivne prenesli iz prejšnjih družb in katere se oblikujejo v naši socialistični samoupravni družbi, je treba reči, da v podzavesti nekaterih iz »starejše generacije«, sevede se lebdijo preživele moralne norme, ki povzročajo različna gledanja na posamezne pojave ali obnašanje sedanje mlade generacije. Ob tem pa so prav gotovo tudi pojavi med mladimi, ki poskušajo zanikati ali se izogibati, kakršnimkoli moralnim normam, tudi takim, ki jih priznava in spoštuje večina ljudi.

Niso več tako poredka glasna razmišljanja med nekaterimi mladimi, da starejši kadri na odgovornih delih in opravilih, tudi čistih ljubiteljskih, s svojo staromiselnostjo »zavirajo« nadaljnji razvoj, oziroma ne dovoljujejo uveljavljanje sodobnejših oblik dela in podobno. Tudi v tem je nedvomno nekaj resnice, kot je resnica tudi v tem, da o tem ne bi smeli govoriti posplošeno, temveč z vidika opravljenega dela oziroma rezultatov dela, kajti le-te ne omejuje starost, imamo visokoproduktivne starejše in mlajše kadre, kakor imamo tudi nizkoproduktivne in staromodne kadre vseh starosti. Ob tem pa nikakor ne bi smeli pozabiti, da je velik del teh starejših kadrov, ki jim danes marsikaj očitamo, aktivno sodeloval v narodnoosvobodilni borbi in socialistični revoluciji ter v povojni obnovi in izgradnji domovine, ter da so dejansko lahko tudi utrjeni.

Ob tem se spominjamo Titovih besed s prvega kongresa USAOJ (Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije) v Bihaču leta 1942, da sestavljajo petinosemdeset odstotkov borcev narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov ljudi, mlajši od dvajsetih let. To kaže, da je bila mladina, ko je bilo treba rušiti staro družbo in se tolči z orožjem v prvih vrstah in jurišati na bunkerje ter nekaj let po osvoboditvi pri obnovi in izgradnji domovine zelo sposobna in v veliki večini. In ravno zato se starejše generacije večkrat sprašujejo o vzrokih, zakaj je v sedanjem mirnodobnem razvoju, v bitki za gospodarsko in družbeno stabilizacijo mladina v marsičem zdrknila v obratni položaj. To je pa vsekakor vprašanje vredno vsestranske presoje in kritične analize, ne samo mladih, temveč nas vseh.

Prav gotovo je nekje kratek stik v delu z mladimi generacijami in v ustvarjanju možnosti za njihovo sodelovanje pri družbenem odločanju ter njihovo odgovornost. Velika večina današnjih mladih generacij je socialistično opredeljenih, vendar pa so med njimi tudi taki, ki ne čutijo nikakršne odgovornosti niti zase niti za družbeni razvoj. Najbrž sami niso krivi za to, kajti veliko staršev se žrtvuje, da vzdržujejo svoje otroke prek normalnih let šolanja ali študiranja, jim dajejo vse kar je v njihovih močeh in jim v marsičem popuščajo, da bi jim bilo bolje, kakor je bilo njim. Pa tudi v vzgojnoizobraževalnih organizacijah, predvsem v srednje usmerjenem izobraževanju, je vedno več popuščanja in dovoljevanja stvari, ki v zgodovini šolstva nikdar niso sodile v šole. V teh generacijah mladih pa se pojavlja precej takih, ki vedno bolj kritizirajo in neredko so tudi objestni, niti nimajo zadovoljive delovne morale.

Vse to, pa tudi druga odstopanja in ne nazadnje tudi mnoge napake, ki jih delamo v družbeni politiki do mladine, razširja med mladimi miselnost, pa tudi pričakovanja, da jim bo vse ponudeno na krožniku. Vse to povzroča med mladimi tudi neko protislovno zavest, namreč, da terjajo pravico subjekta, sami pa se postavljajo v položaj objekta.

Tovariš Tito je na XI. kongresu Zveze komunistov Jugoslavije v zvezi z mlado generacijo dejal:

»Delegatski sistem in razvoj samoupravljanja sta ustvarila še večje možnosti, da je mladina navzoča in mnogo bolj aktivna tam, kjer se sprejemajo sklepi, kjer se vpliva na spreminjanje odnosov in na ves nadaljnji razvoj družbe. To daje mlademu rodu veliko priložnost, da se uveljavi, da ni odmaknjen od političnega odločanja in da v celoti uveljavi vlogo, ki mu v naši družbi pripada. S tem se bodo širile možnosti, da so mladi tako kot vsi drugi delovni ljudje zares svobodni, da pa za takšno svobodo prevzemajo tudi konkretno odgovornost.«

Za tako uveljavitev mladih pa bomo v marsičem morali spremeniti tudi družbeno politiko do mladih in jim jasno povedati, da nove generacije ne živijo od zaslug starejših. Vsi družbeni dejavniki bodo morali mnogo več delati na tem, da bodo mladi spoznali, kaj naj delajo, da bi nadaljevali kontinuiteto revolucije danes tako, da bi se ustvarjalno uveljavili in se potrjevali z delom.

O URESNIČEVANJU SOCIALNE POLITIKE

Republiški komite za zdravstveno in socialno varstvo SRS je za republiške organe pripravil poročilo, ki prikazuje, kako se uresničujejo nekatere temeljne usmeritve na področju socialne politike in uveljavljanje skupnosti socialnega varstva kot usklajevalca temeljnih vidikov socialne politike, katerega povzetek v nadaljevanju objavljamo. (Nadaljevanje na 6. strani)

OSEBNI DOHODKI V APRILU

V aprilu smo za 182 plačanih ur prejeli poprečno 20 din več osebnega dohodka kot v marcu. Skupni obratovniški čas za april je krajši kot za marec, zato je tudi število vseh plačanih ur manjše in osebni dohodek na delavca je tudi manjši za 121 din. Splošna ugotovitev za Železarno pa še zdaleč ne velja za posamezne temeljne organizacije, ker proizvodni rezultati med meseci različno nihajo.

TOZD Jeklarne je krepko presegla količinski plan proizvodnje, zato je za delavce te TOZD osebni dohodek še višji kot v marcu. Izredno visoko (za 10 %) je svoj mesečni plan proizvodnje presegla TOZD Livarna, ki je predvsem po zaslugi progresivne premije, kar za 11 % povečala poprečni OD, ki je na drugem mestu v Železarni. Tudi tretja talilniška TOZD (Plavž) je

bila v aprilu uspešna. Presegla je plan proizvodnje za 4,3 %, osebni dohodek pa je za 8 % večji kot v marcu. Vse tri temeljne organizacije so izplačale višje osebne dohodke od planiranih, vendar je izplačilo pogojeno z nadpoprečnimi proizvodnimi rezultati, kar pa žal ni primer za večino ostalih TOZD.

(Nadaljevanje na 8. strani)

AKTIVNOSTI OBČINSKE ORGANIZACIJE ZKS JESENICE V APRILU

Občinski komite zveze komunistov Jesenice v svoji tretji informaciji, ki jo je v začetku maja posredoval osnovnim organizacijam zveze komunistov, predstavlja aktivnost organizacij in organov zveze komunistov v občini v mesecu aprilu.

V mesecu aprilu, je poudarjeno v informaciji, so osnovne organizacije in organi zveze komunistov v jeseniški občini največ pozornosti namenili uresničevanju sklepov šeste seje centralnega komiteja ZKS in pripravam na sedmo sejo centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije, ki je bila v ponedeljek, 16. maja, o vprašanjih kadrovske politike in na logah zveze komunistov.

V minulem mesecu so poleg tega organi, predvsem pa osnovne organizacije zveze komunistov razpravljale o idejno-političnih vprašanjih na področju usmerjenega izobraževanja. V tem času je bil organiziran tudi seminar za vodje idejno-političnega usposabljanja v osnovnih organizacijah zveze komunistov in zaključen uveljavni seminar za sprejem v zvezo komunistov, ki ga je uspešno zaključilo 20 kandidatov, oziroma slušateljev. V aprilu je bila zaključena tudi dopisna šola marksizma, ki jo skupaj organizirata radovljiški in jeseniški občinski komite zveze komunistov. Iz jeseniške občine so šolo uspešno zaključili trije slušatelji.

V tem času je bil organiziran tudi posvet s sekretarji osnovnih organizacij zveze komunistov, na katerem so največ govorili o uresničevanju sklepov oziroma pripravah na že omenjeno sedmo centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije. Sekretarji pa so bili seznanjeni tudi z zunanjo političnimi dogajanj in ekonomskimi gibanji v svetu, ki se pomembno odražajo tudi v ekonomiki Jugoslavije.

Občinski komite zveze komunistov je v mesecu aprilu organiziral tudi tiskovno konferenco z vsemi novinarji, ki poročajo o dogajanjih v jeseniški občini. Poudarek je bil predvsem na naložbi v jeklarne 2 v jeseniški železarni, kmetijski problematiki, usmerjenem izobraževanju in kadrovske politiki ter raziskovalnem delu in problemih energetike.

V preteklem mesecu so komunisti in organizacije zveze komunistov v jeseniški občini tudi aktivno sodelovali v razpravah o osnutku zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju.

(Nadaljevanje na 2. strani)

JEKLARJI ZA MALENKOST PREHITELI PLAVŽARJE

Po šestnajstih dneh uresničevanja družbenega načrta v mesecu maju so osnovni podatki, ki jih zbira statistična služba na sektorju za ekonomiko naslednji:

Delavci v TOZD PLAVŽ so v tem času izdelali 7.746,9 tone grodlja ali 50,6 % mesečnega družbenega plana in za odstotek zaostajajo za idealnim izvrševanjem načrta.

V TOZD JEKLARNA so v šestnajstih dneh maja proizvedli 21.517 ton surovega jekla in za idealnim izvrševanjem mesečnega plana zaostajajo le 0,4 %.

Za dober odstotek za idealno realizacijo zaostaja tudi skupna proizvodnja, ki po šestnajstih dneh znaša 62.810,8 tone.

V tem času je bilo za prodajo izdelano 10.219,8 tone izdelkov oziroma 31,7 % mesečnega družbenega načrta in 41,4 % znižanega operativnega načrta. V prvem primeru zaostajamo za planom skoraj 20 %, v drugem pa za dobrih deset odstotkov.

POSLOVANJE SLOVENSКИH ŽELEZARN V PRVEM ČETRTLETJU

(Nadaljevanje s 1. strani)

nam pokaže, da so imele vrsto težav s kvaliteto ognjeodpornih materialov, s slabim jeklenim odpadkom, s pomanjkanjem nekaterih vrst železovih zlitin za izdelavo legiranih jekel in z nepričakovanimi zastoji. Mogoče bo pa le šlo, kljub težavam? Precej slabši kot v proizvodnji jekla so doseženi rezultati blagovne proizvodnje. V železarni Jesenice so izdelali letos v prvem četrtletju 6 % manj kot v istem času lani, dosegli so pa 99 % načrtovane količine. V železarni Ravne je znašala letošnja blagovna proizvodnja skoraj prav toliko kot lanska, planirano količino pa so presegli za 5 %. V železarni Store so letos izdelali 8 % manj kot v lanskem prvem četrtletju, planirano količino so pa presegli za odstotek. Iz teh podatkov je razvidno, da so v delovnih organizacijah že v naprej predvidevali težave pri oskrbi z vložkom in tudi druge vplive, ki omejujejo proizvodnjo in so zelo previdno načrtovali letošnjo blagovno proizvodnjo.

Ob tem, da že lanskeletni poslovni rezultati v nekaterih delovnih organizacijah niso bili ravno najboljši, letos ob manjši proizvodnji in povečanih stroških ni mogoče pričakovati boljših. Ne samo v železarnah, tudi ponekod pri predelovalcih žice imamo podobno stanje.

V Verigi Lesce znaša letošnja blagovna proizvodnja v prvem četrtletju 6 % manj od lanskeletne, plan pa izpolnjujejo 101 %. V Plamenu Kropa so proizvedli v prvih treh mesecih letošnje leto za 14 % manj kot v enakem obdobju lani, zbirni plan pa izvršujejo 96 %. Edino v Tovilni Ljubljana znaša letošnja proizvodnja do konca marca 5 % več kot lanska in tudi 5 % več, kot so letos načrtovali za to obdobje. V Žični Celje so izvršili načrtovano količino le 64 %, proizvodnja pa je za 17 % večja kot v lanskem prvem tromesečju.

Vrednostno je prodaja za SOZD Slovenske železarnice za 35 % večja kot je bila v enakem obdobju lani, načrtovana vrednost pa je dosežena 91 %. Edina delovna organizacija, ki ima višjo vrednost realizacije kot so načrtovali, je Plamen Kropa, pri vseh pa je vrednost letošnje proizvodnje v prvih treh mesecih daleč višja od lanskeletne za isto obdobje.

Izvoz je za vse delovne organizacije še posebno pomemben, ker morajo zagotoviti potreben delež deviz za uvoz repromaterialov za proizvodnjo, za pokrivanje deviznih obveznosti za naložbe v pretečenem obdobju in ker bi bilo treba zagotoviti devize tudi za investicijsko opremo za nadaljni razvoj, ali vsaj za zagotovitev proizvodnje tam, kjer izrabljena oprema tega ne zagotavlja več. Da je v prizadevanjih dosežen znaten napredek, je razvidno iz podatka, da znaša letošnji izvoz v prvih treh mesecih po vrednosti (v ameriških dolarjih) kar 44 % več kot v istem obdobju lani, plan je pa dosežen le 76 %. V železarnah je izvrševanje plana izvoza doslej boljše kot pri predelovalcih. Tudi izvoz na konvertibilno področje je znašal v železarnah po vrednosti 32 % več kot do konca marca lani, čeprav je plan dosežen le 72 %. Predelovalci so izvozili 30 % vrednostno manj kot v enakem obdobju lani in dosegli manj kot 60 % načrtovane vrednosti izvoza.

V dnevnih časopisih pogosto zasledimo poročila o brezposelnosti, ki vse bolj narašča v zahodnih, industrijsko razvitih deželah. Svetovna gospodarska kriza je posebno hudo prizadela železarsko industrijo. Veliko proizvodnih obratov so že morali ustaviti, ali pa obratujejo daleč pod zmogljivostmi. Pri takem stanju je gotovo težko prodajati

naše izdelke na zunanem tržišču in ni čudno, da kljub prizadevanjem naši sodelavci ne uspejo vedno izvoziti načrtovanih količin in vrednosti. Posebno hudo je, ker se stanje v doglednem času še ne bo bistveno spremenilo, če se bo izboljšalo, se bo pa zelo počasi.

Odraz proizvodnje in vrednosti prodaje ter v veliki meri tudi stroškov proizvodnje so seveda na kraju poslovni rezultati. Iz podatkov izhaja, kot so ugotovili na sestanku finančnega odbora SOZD Slovenske železarnice 5. maja, da se na splošno dohodkovni položaj v celoti za SOZD Slovenske železarnice zopet slabša, in to predvsem zaradi tega, ker cene za surovine, energijo, repromaterialne in storitve hitreje rastejo kot cene naših proizvodov. Poslovni rezultati se torej slabšajo in izgube se pojavljajo v železarni Jesenice, železarni Store in v Verigi Lesce, enako kot po prvem četrtletju lani, vendar s to razliko, da so na Jesenicah in v Verigi Lesce letos večje, v Storah pa manjše od lanskeletnih. V sestevku so letošnje izgube več kot dvakrat večje od lanskeletnih in vsaj v bližnjem obdobju ne kaže na bolje.

Ena lastovka še ne prinese pomladi in iz rezultatov enega četrtletja ne moremo soditi celo leto. Pomoč, ki jo je dobila naša država z nekaterimi odlogi deviznih obveznosti in z najetjem novih kreditov, predvsem za oskrbo z repromaterialom, in ki naj bi pričela kmalu pritekati, daje upanje, da se bo stanje vsaj za zagotovitev redne proizvodnje izboljšalo.

V letošnjem letu še ni bila začeta nobena pomembna, prednostna naložba, ki bi jih naj realizirali v tem srednjeročnem obdobju. Da se bo do polletja že kaj bistvenega obrnilo, imam manj upanja, kot za izboljšanje pogojev za proizvodnjo. Upajmo, da bomo ob polletju lahko poročali o ugodnejših rezultatih in boljših izgleh za drugo polletje. Če dobljena devizna pomoč in obljube kaj veljajo, se mora počasi le obrniti na bolje. Prepričan sem, ko bomo imeli trdne osnove, jasne pogoje dela in poslovanja ter zagotovljene surovine, energijo in vse potrebne repromaterialne, bomo tudi planirane proizvodne in poslovne cilje lahko realizirali.

Milan Marolt

OBRAZLOŽITEV PRIPOMB O ZDRUŽEVANJU SREDSTEV ZA ZADOVOLJEVANJE SKUPNIH POTREB V KS

V razpravah o pristopu k samoupravnemu sporazumu o združevanju sredstev za zadovoljevanje skupnih potreb v krajevnih skupnostih jeseniške občine v obdobju 1981–1985 so nekatere TOZD in delovne skupnosti naše železarnice imele več pripomb in zadržkov, na katere je sekretariat Skupščine občine Jesenice dal naslednje obrazložitve:

Prispevek za skupne potrebe krajevnih skupnosti je s samoupravnim sporazumom določen, oziroma se plačuje za tiste delavce v združenem delu občine, ki imajo stalno bivališče v občini Jesenice. Glede na to je železarna oziroma TOZD dolžna izdajati ustrezna sredstva za delavce iz drugih občin samo v primeru, če je podpisala ustrezen samoupravni sporazum, ki velja v občini Radovljica, Tolmin itd.

Poročilo o zbranih sredstvih v letu 1982 in namenu koriščenja teh sredstev v lanskem letu (tudi za KS Podmežakla) je osnova za razpravo in sklepanje na zboru združenega dela in zboru krajevnih skupnosti o delitvi sredstev, zbranih v letu 1983.

Iz samoupravnega sporazuma je izpadlo določilo, da krajevne skupnosti lahko zbrana sredstva koristijo tudi za osnovno dejavnost, ostalo pa je določilo, da je možno zbrana sredstva nameniti za »adaptacijo in vzdrževanje družbenih prostorov«.

Pri tem torej ne gre za gradnjo (pripomba TOZD Družbena prehrana), ampak za dejavnost, ki ima za cilj predvsem redno vzdrževanje, torej varovanje družbenega premoženja.

Pripombe, ki se nanašajo na prispevek (da je sklad skupne porabe znan šele po sprejemu zaključnega

računa, da je previsok itd.), so bolj ali manj neosnovane. Za to trditve sta pomembni dve dejstvi:

— Prispevek za krajevne skupnosti je v naši občini uveden že leta 1976, torej letos organizacije združenega dela že sedmo leto solidarno združujejo sredstva za krajevne skupnosti in potemtakem to ni nepričakovano oziroma neplaniran izdatek.

Samoupravni sporazum o združevanju sredstev za zadovoljevanje skupnih potreb v krajevnih skupnostih v občini Jesenice v obdobju 1981–1985 je bil sprejet leta 1981. Podpisale so ga vse temeljne organizacije združenega dela in delovne skupnosti železarnice. Besedilo tega samoupravnega sporazuma je določilo, da bodo OZD prispevale v letu 1981 po 400 din na zaposlenega, v naslednjih letih pa bi višina združevanih sredstev rasla z 2,8 % realno stopnjo. Sredstva naj bi združevali iz dohodka po predvideni obračunski stopnji 0,23 % od osebnih dohodkov. Potemtakem je sedanji (spremenjeni) način financiranja ugodnejši za združeno delo. Eno od vodil statutarne komisije Skupščine občine Jesenice k spremembi samoupravnega sporazuma je bilo prav to, da je potrebno spoštovati zaostajanje vseh vrst porabe, kar pa prejšnji samoupravni sporazum ni upošteval.

nameravajo to količino povečati na 500.000 ton. Vzrok za presenečenje je dejstvo, da ima Sovjetska zveza zelo velike zaloge te rude in jo tudi izvažajo. Vendar je precejšen del teh zalog karbonatna ruda z nizko vsebnostjo mangana in poleg tega so nekatera nahajališča rude z visoko vsebnostjo mangana že precej izčrpana. Kljub temu bo ostala ta država s svojimi skupnimi zalogi manganove rude med prvimi na svetu, saj jih cenijo na 1,2 milijarde ton vsebujočega mangana.

VELIKA BRITANIJA

Po britanskih podatkih je doseglo deset največjih železarskih družb na svetu naslednjo proizvodnjo surovega jekla (v milij. ton):

1. Nippon Steel (Jap.)	28,32
2. Finsider (Ital.)	13,30
3. Nippon Kokan (Jap.)	11,99
4. British Steel (V. Brit.)	11,38
5. United Steel (ZDA)	10,97
6. Sumitomo Metals (Jap.)	10,88
7. Kawasaki Steel (Jap.)	10,86
8. A Thyssen (ZRN)	10,06
9. Arbed (Lux.)	9,93
10. Bethlehem Steel (ZDA)	9,54

Železarski globus

VENEZUELA

Tudi rudniki železove rude v tej južnoameriški državi imajo zaradi svetovne gospodarske recesije težave s prodajo svoje rude. V letu 1982 so jo prodali 10,6 milijona ton v vrednosti 230 milijona dolarjev ali za 31 % manj kot v letu 1981. Posebno slabo je bilo z izvozom, saj so v države zahodne Evrope prodali samo 4 milijone ton te železarske surovine ali za 3 milijone ton manj kot v letu 1981 in v ZDA 2 milijona ton namesto 5 milijonov ton kot v letu 1981.

SOVJETSKA ZVEZA

Precejšnje presenečenje je pred kratkim vzbudila novica, da kupuje Sovjetska zveza na svetovnem tržišču manganovo rudo. Z zahodno afriško državo Gabon je bila pred kratkim sklenjena pogodba za dobavo 100.000 ton te rude v šestih mesecih z visoko vsebnostjo mangana (51 %). V bližnji prihodnosti

Vzdrževalci pri popravilu drobilca v aglomeraciji (foto I. Kučina)

AKTIVNOSTI OBČINSKE ORGANIZACIJE ZKS JESENICE V APRILU

(Nadaljevanje s 1. strani)

Predsedstvo občinskega komiteja zveze komunistov je v aprilu med drugim obravnavalo sklepe problemske konference o usmerjenem izobraževanju, ki jih s to informacijo posredujejo vsem osnovnim organizacijam zveze komunistov, zaradi aktualnosti pa jih objavljamo tudi v našem glasilu.

O USMERJENEM IZOBRAŽEVANJU V OBČINI

Problemska konferenca je v svojih sklepih poudarila:

— Komunisti smo enotni v tem, da je potrebno koncept preobrazbe srednjega šolstva nadalje razvijati, vendar pa istočasno hitreje odpravljati vse slabosti, ki se pojavljajo pri uvajanju tega koncepta.

— Ugotavljamo, da sta organiziranost in pripravljenost za kadrovske politike v združenem delu premajhni.

Združeno delo preveč zasleduje le trenutne potrebe po kadrih, mnogo manj pa se ukvarjajo s tem, kakšna naj bi bila sprememba tehnologije in nadaljnji razvoj posameznih dejavnosti, ki mu je treba prilagoditi kadrovanje vsaj nekaj let naprej. Te slabosti se vidijo in so prisotne predvsem pri razpisu kadrovskih štipendij. Mišljenja smo, da zaradi nedodelanih kadrovskih programov v organizacijah združenega dela upada zanimanje za izobraževanje delavcev ob delu, iz dela in pri delu.

— Soglašamo s stališči, da naj srednje šole ne bi izvajale programov različnih usmeritev, vendar je treba najti najustreznejše rešitve za manjše kraje, ki že imajo razvito industrijo in v preteklosti razvito srednje šolstvo.

Zato menimo, da je potrebno do jeseni poiskati trajne rešitve za vsa manjša izobraževalna središča in ugotoviti, če imajo vse pogoje za izvajanje posameznih programov ter jim obenem zagotoviti dolgoročnejske perspektive razvoja šolstva na teh območjih.

— Delovna praksa, ki naj bi zamenjala prejšnji praktični pouk, je kvalitetno na nizkem nivoju. V zvezi s tem menimo, da ne bi smelo usmerjeno izobraževanje, predvsem za nekatere programe, dajati manj praktičnega znanja, kot v prejšnjih poklicnih šolah. Potrebno je strokovno bolj utemeljiti povezanost teoretičnih in praktičnih znanj.

— Popolnoma neenotno in odvisno od posameznih organizacij zdru-

ženega dela je nagrajevanje učencev usmerjenega izobraževanja v času delovne prakse.

Popolnoma nedogovorjeno je tudi vprašanje pripravnosti, še posebno, ker bomo v tem letu dobili že prve pripravnike, ki končujejo izobraževanje v skrajšanih programih. Kljub temu še nimamo enotnih smernic in programov, kako se bo izvajalo pripravništvo za te učence oziroma delavce in kako bo potekalo nagrajevanje le-teh.

— Ocenjuje se, da se nekatere možnosti zaposlovanja zapirajo, vendar kadrovske štipendije zaradi tega ne bi smele upadati. Sistem kadrovskih štipendij bo moral tudi upoštevati različnost pogojev šolanja. Mislimo, da bi moralo biti štipendiranje drugačno za tiste učence, ki morajo zaradi oddaljenosti od kraja bivanja bivati v domovih učencev. Kljub gospodarskim težavam ne bi smeli s posameznimi ukrepi slabiti materialnega položaja šolstva.

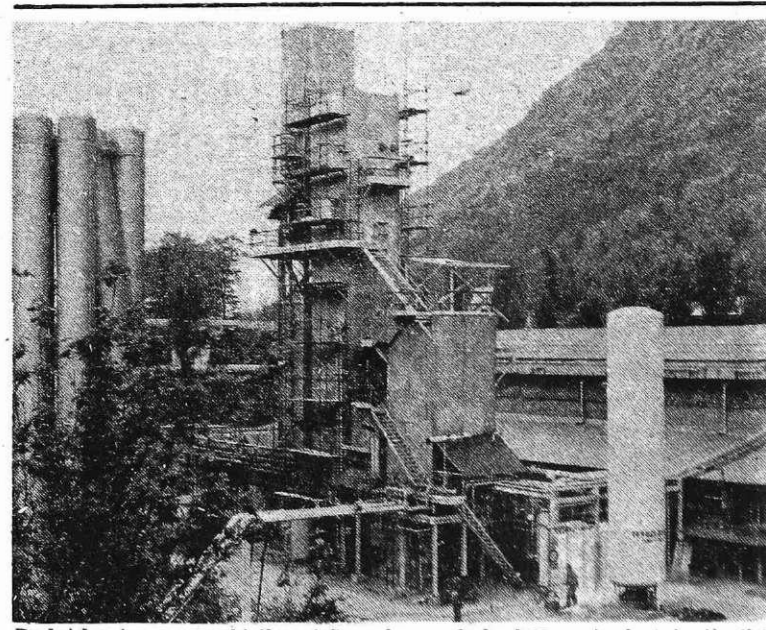
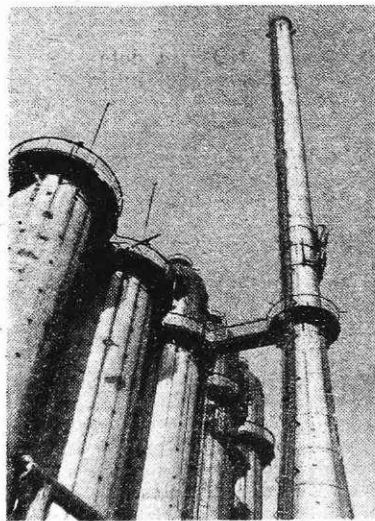
7. PROIZVODNO-DELOVNO TEKMOVANJE KOVINARJEV OBČINE JESENICE

19. in 20. maja bo v železarni Jesenice in ŽIC sedmo proizvodno-delovno tekmovanje kovinarjev jeseniške občine. Kovinarji se bodo pomerili v enajstih tekmovalnih panogah, s tem, da so avtomatizirali svoje regijsko tekmovanje že izvedli v preteklih dneh na Bledu.

V četrtek, 19. maja, bo ob 12. uri v zgornjih prostorih Kazine teoretični del tekmovanja, kjer bodo tekmovalci dobili tudi razpored za opravljanje praktičnega dela. Že ob 15. uri istega dne se bo v vseh enajstih panogah pričel praktični del tekmovanja. Nadaljevali ga bodo v petek, 20. maja, ob 7. uri.

Glede na pripravljenost sodelovanja ERC s pripravljanim odborom predvidevamo, da bodo rezultati znani v soboto, 21. maja, dopoldan.

Zaključek tekmovanja bo v soboto, 21. maja, ob 18. uri v spodnjih prostorih Kazine.

Redni letni remont v kisikarni Sava bo potekal od 15. maja do 1. junija (foto I. Kučina)

EKONOMSKI POLOŽAJ IN POGOJI GOSPODARJENJA V ČRNI METALURGIJI

(Nadaljevanje s 1. strani)

majhna, kar znatno zmanjšuje izvozne možnosti predelovalne industrije.

Sibka ekonomska moč organizacij združenega dela črne metalurgije, zaradi neustreznega mesta panoge v sistemu gospodarjenja, ob depresivnih cenah in neresenim financiranjem razširjene reprodukcije, je ovirala pa tudi dalje onemogoča izgradnjo primarnih zmogljivosti — rudnikov železove rude, plavžev in jeklarn, kar povzroča veliko uvozno odvisnost črne metalurgije (železova ruda, staro železo, polizdelki).

Očitno je trajno pomanjkanje dolgoročnih virov obratnih sredstev, pojavljajo pa se tudi druge težave v poslovanju zaradi stalnega prezadolževanja in neugodnih pogojev kreditiranja. K temu pa je treba še dodati nizke osebne dohodeke in skupno porabo, kljub težkim in neugodnim pogojem dela.

Ob teh izrazitih problemih, ki imajo trajni značaj, se v zadnjih treh letih kot aktualen problem pojavlja tudi nereseno vprašanje deviznega financiranja tekoče reprodukcije in izvrševanje fiksnih obvez odplačevanja inozemskih kreditov.

STAGNACIJA ALI RAHLO POVEČANJE PROIZVODNJE

Jugoslovanske železarne so v letu 1982 izdelale 3,8 milij. ton surovega jekla. Vendar bi morali že po dogovoru o osnovah družbenega plana Jugoslavije za razvoj črne metalurgije za obdobje 1976–1980, leta 1980 doseči proizvodnjo 4,7 milij. ton gotovih jeklenih proizvodov, medtem ko je bila ustvarjena proizvodnja leta 1982 le 3,64 milij. ton. Zaradi primerjave navajamo, da je z dogovorom predvidena poraba surovega jekla leta 1985 6,5 milij. ton, gotovih izdelkov pa 6,1 milij. ton.

Nizek nivo proizvodnje gotovih izdelkov v odnosu na potrebe domačega tržišča, je v največji meri posledica zaostajanja razvoja primarnih kapacitet v črni metalurgiji. Tako je bila na primer, z družbenim planom razvoja leta 1980 predvidena proizvodnja železove rude 11 milij. ton, surovega železa pa 4,71 milij. ton, dejansko pa je znašala proizvodnja železove rude 4,38 milij. ton, surovega železa, oziroma groblja pa 2,72 milij. ton.

Zaostajanje povzroča uvoz rude, starega železa, ferolegura, polizdelkov, gotovih jeklenih izdelkov, opreme, konstrukcij, rezervnih delov in podobno. Če ne bomo premostili sedanjih problemov, bo prišlo do povečane uvoza jekla, z vsemi negativnimi posledicami za plačilno bilanco Jugoslavije.

Ob izjemno težkih pogojih oskrbovanja črne metalurgije z uvoznimi surovinami in repromateriali, dosežena proizvodnja v primarnih in valjarskih zmogljivostih v zadnjih petih letih kaže trend stagnacije ali rahlega povečanja. Tako so v Jugoslaviji leta 1978 nakopali 4.564 milij. ton železove rude, leto kasneje blizu sto tisoč ton več, v naslednjih letih pa je proizvodnja padala in se lani ustavila na 4.385 milij. ton.

Z 2.081 milij. ton surovega železa, proizvedenega v letu 1978, se je lanska proizvodnja dvignila na 2,719 milij. ton.

Surovega jekla je jugoslovanska črna metalurgija lani izdelala 400.000 ton več kot pred petimi leti, gotovih izdelkov pa le 100.000 ton več.

Ker je v tem obdobju prišlo do permanentnega poslabšanja ekonomskega položaja črne metalurgije, lahko ugotovimo, da stagnacija ni bila izzvana z upadanjem proizvodnje. Pri ocenjevanju ustvarjenih rezultatov je treba vedeti, da je ta proizvodnja potekala v izjemno težkih pogojih gospodarjenja, posebno glede oskrbovanja z energijo, osnovnimi surovinami, repromaterialom, rezervnimi deli, in sicer tako z domačega, kakor tujega trga. Težave so bile še posebno izrazne zaradi problemov pri zagotavljanju

deviznih sredstev in neresenih sistemskih vprašanj na tem področju.

POSPEŠENA PRODUKTIVNOST — UPOČASNJEN DOHODEK

Dolgoletni neugoden ekonomski položaj črne metalurgije je še posebno prišel do izraza v letu 1981 in 1982, čeprav je bilo z resolucijo o uresničevanju tekočega srednjeročnega plana v letu 1981 in z drugimi dokumenti, s katerimi se je opredeljevala politika razvoja in cen, predvideno, da se gospodarskim dejavnostim, ki očitno zaostajajo v razvoju, s politiko cen in drugimi ekonomskimi ukrepi omogoči postopno izboljševanje njihovega položaja.

Primerjava gibanja osnovnih finančnih kategorij kaže, da je črna metalurgija leta 1981 imela najpočasnejši porast dohodka in čistega dohodka, medtem ko so se tekoče izgube povečale za 2,3 krat v odnosu na leto 1980. Zaradi tega je prišlo do upadanja akumulativne in reproduktivne sposobnosti črne metalurgije, in sicer tako v odnosu na predhodno obdobje, kakor v odnosu na druge gospodarske dejavnosti. Do poslabšanja je prišlo kljub temu, da je ta dejavnost v letu 1981 povečala fizični obseg proizvodnje za okrog 12 % in produktivnost dela za sedem odstotkov v odnosu na predhodno leto. V istem obdobju se je v celotnem gospodarstvu povečal obseg proizvodnje za tri in v industriji za štiri odstotke, produktivnost dela pa se je v industriji povečala za odstotek. Očitno je, da rezultati gospodarjenja niso bili v skladu s povečanjem obsega proizvodnje in produktivnosti dela, oziroma da povečanje dohodka ne ustreza kriterijem zakona o osnovah cen in družbeni kontroli cen. To ugotovitev potrjuje tudi dejstvo, da je bil pri črni metalurgiji ustvarjen največji relativni porast materialnih stroškov (celo za 3,4 indekse točke večji od povečanja skupnega prihodka) v odnosu na gospodarstvo, industrijo, kakor tudi v odnosu na vse največje parabnike jekla.

NEUSTREZEN POLOŽAJ

Črna metalurgija je v letu 1981 imela počasnejšo rast cen v odnosu na industrijo za okrog 12 indeksnih točk. Indeks povečanja cen črne metalurgije je znašal 125,7, industrije pa 137,4 (december 1981 v odnosu na december 1980). Tako politika cen jekla ni omogočila metalurgiji niti, da bi pokrila povečane stroške rasti domačih vhodnih cen energije, surovin, repromateriala in uslug, in še posebno negativne učinke povečanih cen inozemskega tržišča, zaradi izjemnega povečanja kurza dolarja in velike odvisnosti te panoge od uvoza.

Del negativnih razlik iz osnove povečanih cen in upadanja kurza dinarja v odnosu na dolar, je bil pokrit s povečano produktivnostjo dela in zmanjšanjem amortizacije, nepokrita razlika pa je izkazana v izgubah za leto 1981. V zvezi s tem je potrebno še posebej poudariti, da je imela črna metalurgija v letu 1981 najpočasnejšo nominalno rast amortizacije in da se je to, kljub navidezemu zmanjšanju izgub, negativno odražalo v njeni reproduktivni sposobnosti v naslednjem obdobju.

Neustrezno rešeni pogoji gospodarjenja črne metalurgije v letu 1981 in s tem pogojeno poslabšanje njenega ekonomskega položaja, so objektivno privedli to panogo v relativno neugoden položaj na startu v leto 1982. To potrjujejo naslednji kazalci: stopnja akumulativne sposobnosti gospodarstva je 4,6, industrije in rudarstva 4,6, kovinskopredelovalne industrije 6,3,

strojgradnje 6 in črne metalurgije 2; stopnja reproduktivne sposobnosti gospodarstva je 8,6, industrije in rudarstva 9,2, kovinsko-predelovalne industrije 11,1, strojgradnje 9,4 in črne metalurgije 7.

Izguba na delavca je v gospodarstvu znašala 13, industriji 22, kovinsko-predelovalni osem, strojgradnji dva tisoč, a v črni metalurgiji 43 tisoč dinarjev. Osebnih dohodkov v črni metalurgiji poprečno znašajo 13.000 din, kar je znatno manj, kot v ostalih gospodarskih vejah, kakor tudi dohodek v odnosu na poprečno korišćena sredstva. Prav je, da se navedejo tudi naslednji podatki: dohodek v odnosu na poprečno koristena sredstva je v gospodarstvu 28,1, industriji in rudarstvu 26,9, kovinski predelavi 40,7, strojgradnji 40,3 in v črni metalurgiji 14,5, amortizacija pa je mnogo nižja, kot v panogah s katerimi je narejena primerjava.

Vse to potrjuje, da je v letu 1982 prišlo do poslabšanja ekonomskega položaja črne metalurgije. Stopnja akumulativne sposobnosti je v tej panogi za več kot 2,5 krat manjša v odnosu na gospodarstvo in industrijo, trikrat v odnosu na strojgradnjo in 3,3 krat v odnosu na kovinsko-predelovalno dejavnost.

Primerjanje stopenj reproduktivne sposobnosti prav tako daje neugoden odnos, še posebno, če se primerjajo izgube na zaposlenega. Črna metalurgija je namreč v letu 1982 imela 42.000 din izgube na zaposlenega, kar je 16,3 krat več, kot v kovinsko-predelovalni industriji ali 5,2 krat v odnosu na strojgradnjo. Ta odnos je neugoden tudi v odnosu na skupno gospodarstvo in industrijo, kljub temu, da so v to vključene tudi izgube črne metalurgije.

Po podatkih črne metalurgije je imela najpočasnejšo rast obračunane amortizacije in to 8,6 % v odnosu na skupno gospodarstvo, 34 % v odnosu na kovinsko-predelovalno industrijo in celo 49,2 % v odnosu na strojgradnjo. Ti podatki nedvoumno potrjujejo, da je v izraženih rezultatih poslovanja te panoge v letu 1982 prišlo do pomembnega prelivanja akumulacije v dohodek in prek njega v druge sfere porabe.

Pri primerjanju rezultatov poslovanja je prav tako treba upoštevati zelo težke pogoje dela in osebne dohodeke. V letu 1982 je imela črna metalurgija najpočasnejšo rast osebnih dohodkov, in sicer 22,4 % (industrija 26,2, kovinska predelava 27,3 in strojgradnja 27,8 %) in s tem največji relativni padec osebnih dohodkov v tem obdobju.

D. Ostojic — METALURG

POHVALA ZA ODGOVORNO DELO

Vodja priprave vložka Miloš CVETKOVIČ je 17. aprila preprečil večjo škodo na SM peči, ki bi lahko nastala zaradi eksplozije koles starega valjarja, ki so bila napolnjena z vodo, če bi bila založena v peč. Zaradi svojih dolgoletnih izkušenj in velikega prizadevanja in odgovornosti pri delu je ta koleša opazil in jih izločil iz starega železa. Za to so mu izrekli priznanje in pohvalo vodstvo in samoupravni organi TOZD Jeklarna, delavski svet pa mu je odobril ustrezno denarno nagrado.

Jubilanti dela — 35 let dela v železarni (foto I. Kučina)

OBVESTILA KOLEKTIVU — OBVESTILA KOLEK

RAZPORED DEŽURNIH ŽELEZARNE OD 23. DO 29. MAJA

23. maja, GASSER Franc, vodja TOZD profilarna, Žirovnica, Moste št. 22,
24. maja, VITOMIR GRIČAR, vodja TOZD Valjarna deb. ploč., Jesenice, Titova št. 2, tel. št. 81-279,
25. maja, JANEZ POLJŠAK, vodja splošnega sektorja, Jesenice, Hrušica št. 12,
26. maja, SAŠO JEZERŠEK, vodja TOZD HV Bela, obvestiti: tel. št. 061-266-191,
27. maja, SAŠO KAVČIČ, vodja TOZD HV Jesenice, Jesenice, Titova št. 85, tel. št. 81-413,
28. maja, JANEZ KOMEL, vodja TOZD Žičarna, Jesenice, Janševa št. 6, tel. št. 81-026,
29. maja, JOŽE KOŠIR, vodja TOZD Transport, Mojstrana, Triglavška št. 17, tel. št. 89-022.
Dežurstvo je vsak delovni dan od 14. do 7. ure zjutraj naslednjega dne, in sicer tako, da je dežurni v tem času dosegljiv doma. Ob sobotah, nedeljah in praznikih traja dežurstvo od 7. ure do 7. ure naslednjega dne.
V času dežurstva mora dežurni opraviti en obhod po železarni, svoja zapazanja vpisati v dežurno knjigo ter o tem poročati ob predaji dežurstva predsedniku poslovnega odbora.

DEŽURNI ZA VZDRŽEVANJE V ŽELEZARNI

DATUM:	DNEVNI:	NOČNI:
PONEDELJEK — 23. 5.	BRANKO GERČAR	ANTON BURJA
TOREK — 24. 5.	MITJA BENEDIČIČ	STANE MENCINGER
SREDA — 25. 5.	MATJAZ KELVIŠAR	ZDENKO CUND
ČETRTEK — 26. 5.	KAREL KOBLAR	ALOJZ VARL
PETEK — 27. 5.	MITJA KERSNIK	AHMED TELALOVIČ
SOBOTA — 28. 5.	KLAVDIJ MLEKUŽ	MIROSLAV ZUPAN
NEDELJA — 29. 5.	DUŠAN POLAJNAR	JANEZ KOVAČ

SLUŽBA OBRATNE AMBULANTE

V dneh od 23. do 28. maja bodo delale naslednje obratne ambulante:
DOPOLDNE: II. obratna ambulanta — dr. Janez Zaletel in III. obratna ambulanta — dr. Želimir Cesarec.
POPOLDNE: I. obratna ambulanta — dr. Metod Rešek in IV. obratna ambulanta — dr. Marija Može-Kovačič.
DISPANZER ZA BORCE: dr. Marija Može-Kovačič.

V soboto, 28. maja, samo dopoldne: I. obratna ambulanta — dr. Metod Rešek in IV. obratna ambulanta — dr. Marija Može-Kovačič.

ZOBNE AMBULANTE:
DOPOLDNE: II. zobna ambulanta — dr. Alojz Smolej in III. zobna ambulanta — dr. Bela Gazafi.
ZA BORCE: vsak dan od 12. do 13. ure.
POPOLDNE: I. zobna ambulanta — v. dent. Viktor Stražisar.
V soboto, 28. maja, samo dopoldne: I. zobna ambulanta — v. dent. Viktor Stražisar.

Na osnovi sklepa 20. seje odbora za delovna razmerja TOZD Plavž z dne 6. maja 1983 dajemo

OBJAVO

za opravljanje delovnih nalog:
evidenčniar šifra 0037 U—3 6. ktg. 1 oseba

Kandidat mora izpolnjevati naslednje pogoje:
— srednja administrativna šola,
— znanje strojepisja.
Pismene prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev naj kandidati pošljejo v 15 dneh po objavi na naslov: Kadrovske sektor železarne Jesenice z oznako: »za TOZD Plavž«.

Posebne prijavnice dobite v sprejemni pisarni kadrovskega sektorja.

XI. SREČANJE BORCEV NOV IN DELAVCEV DELOVNIH ORGANIZACIJ SOZD SLOVENSKE ŽELEZARNE

Po sklepu koordinacijskega odbora ZB NOV pri SOZD Slovenske železarne bo letošnje XI. srečanje borcev NOV in delavcev delovnih organizacij SOZD Slovenske železarne v soboto, 23. julija, na Teharjih pri Celju. Letošnji gostitelj in organizator srečanja je železarna Štore. Srečanja se lahko udeležijo nekdanji borci in aktivisti NOB (s po enim svojcem), ki so še aktivni delavci, ali pa so bili v letošnjem letu upokojeni. Srečanja se bodo udeležili tudi upokojeni borci in aktivisti NOB — delavci železarne Jesenice, in sicer v omejenem številu, o katerem bodo obveščena društva upokojenecv jeseniške in radovljiške občine. O številu in poimenski udeležbi aktivnih članov ZSMS Železarne se bodo dogovorili na koordinacijskem svetu osnovnih organizacij ZSMS Železarne.

Aktivni borci in aktivisti NOB — delavci Železarne in tisti, ki so bili letos upokojeni, naj svojo udeležbo prijavijo na prijavnici, ki jo objavljamo v nadaljevanju, in sicer najkasneje do 23. junija. Prijavnico pošljite Dragici MEDJA (tel. 2519) na center za proučevanje samoupravljanja in informiranje (CPSI). Aktivni člani osnovnih organizacij ZSMS pošljejo prijavnice koordinacijskemu svetu ZSMS Železarne, upokojeni borci in aktivisti NOB pa svojim društvom upokojenecv, ki bodo prejela enak razdelilnik števila udeležencev kot lani.

Za vse udeležence bo odhod avtobusov 23. julija ob 7. uri s parkirnega prostora pred Železarno.

PRIJAVNICA

Za udeležence na XI. srečanju borcev NOV in delavcev delovnih organizacij SOZD Slovenske železarne 23. julija na Teharjih pri Celju.

IME IN PRIIMEK
LETO ROJSTVA
TOZD — DELOVNA SKUPNOST
STALNO BIVALIŠČE
PRIJAVLJAM SVOJCA
IME IN PRIIMEK
LETO ROJSTVA
STALNO BIVALIŠČE
AKTIV ZB NOV ŽELEZARNE Jesenice

Dopisujte v Železarja

PREGLED SESTANKOV SDS

Nekateri sestanki SDS, katerih pregled objavljamo danes, se nanašajo še na izvajanje programa samoupravnih aktivnosti za mesec april, nekateri pa tudi že na majski program (predvsem obravnavanje poslovnih rezultatov prvega tromesečja). Kot običajno bomo v pregledu povzeli predvsem tista stališča, predloge in vprašanja delovnih skupin, ki se nanašajo na ožjo obratno problematiko.

SDS aglomeracija 1, 2 in 3 (TOZD PLAVŽ) so se na sestanku, ki je bil 19. 4., ponovno informativno seznanile s pomenom in načinom volitev v samoupravne organe TOZD ter Železarne in vsebino referenduma, na katerem se je odločalo o dodatku za udeležence NOV.

Iz TOZD JEKLARNA smo prejeli zapisnike SDS SM peči 1, 2, 3 in 4, livna jama, 1, 2, 3 in 4, elektropeči 1, 2, 3 in 4, BBC peči, kontiliv 1 in 2, priprava ferolegur, kamnolom Trebež ter ponovično gospodarstvo 1. SDS v tej temeljni organizaciji so obravnavale že problematiko poslovanja v I. četrtletju. SDS SM peči 1 in livna jama 1 v zvezi z obravnavanim gradivom nista imeli pripomb, precej žgoča razprava pa je bila v zvezi s pomanjkanjem delavcev na nekaterih (ključnih) opravilih in nalogah. Delavci zahtevajo, da se to vprašanje uredi (okrepitve in rezervne). SDS SM peči 3 in livna jama 3 vprašujeta, »zakaj se mora za 1. maj dati dopust«. Utemeljitev je takšna: »To se jim ne zdi pravično. Medtem, ko je bila večina prosta, so morali za svoje praznovanje dela žrtvovati en dan dopusta, za praznična dneva 2. in 3. maj pa delati.« Posamezni člani SDS SM peči 4 in livne jame 4 vprašujejo, zakaj se surovine ne nabavljajo pravočasno, da bi tako lahko še bolje delali. Člani SDS elektropeči 1 ter BBC peči so na sestanku pod točko razno zahtevali pojasnilo glede razlike pri izplačilu osebnega dohodka za mesec marec med zaposlenimi v oddelku elektrojeklarne in tistimi, ki delajo pri SM pečeh. Objavljeno jim je bilo, da bo glede osebnih dohodkov narejena primerjava, o kateri bodo obveščeni preko oglasne deske. SDS elektropeči 2 vprašuje, zakaj še niso dobili novih delovnih oblek. SDS elektropeči 2 ugotavlja, da je kljub količinski dobri proizvodnji v prvem tromesečju finančni rezultat negativen. Tak rezultat je po mnenju SDS posledica neodgovarjajočega asortimenta proizvodnje, do katerega pride zaradi pomanjkanja dragocenih ferolegur, oziroma zaradi sorazmerno velikega odpisa neodgovarjajočega materiala s strani valjarne. Delavci, ki delajo v livni jami, so na sestanku izrazili svoje nezadovoljstvo, ker že osem mesecev delajo brez enega delavca (po normativu). Opozarjajo, da je iz razizgajega nezadovoljstva prihaja še zlasti v primeru, če kdo izmed članov ekipe vzame dopust, oziroma, če boluje. Članom SDS priprava ferolegur je bilo na sestanku pojasnjeno, da je TOZD Jeklarna po prvem tromesečju sicer v finančni izgubi, vendar ne po svoji krivdi. Pojasnjeno je bilo, da je v valjarni štekel deponirana velika količina blumov za predelavo, da valjarna štekel že 14 dni ne dela zaradi okvare na elektromotorju, da se bo s ponovnim obratovanjem te valjarne količina blumov hitro zmanjšala — s tem pa izboljšalo tudi finančno stanje v TOZD Jeklarna. Podan je bil tudi predlog, da bi Jeklarna še dva meseca delala s petimi pečmi, nato pa bi, med dopustniško sezono, proizvodnjo zmanjšali na štiri SM peči. Tako bi rešili tudi vprašanje zalog surovin, s katerimi že sedaj komaj pokrivajo potrebe. Zaradi okvare Caterpillarja so bili na sestanku SDS kamnolom Trebež med drugim izpostavljeni tudi problemi, ki se pojavljajo v zvezi s polnjenjem jaska. SDS ponovično gospodarstvo 1 je v zvezi s poslovnim poročilom za prvo tromesečje sklenila sledeče: »Pristotni delavci ponovičnega gospodarstva se ne strinjajo s prikazano izgubo glede na dosežene rezultate in zahtevamo od ustreznih strokovnih služb, da pripravijo analizo SaS o ustvarjanju celotnega skupnega prihodka ter pripravijo predlog korekcije obstoječega SaS. Medfazne zaloge naj bremenijo TOZD Valjarna Bela in ne TOZD Jeklarna.« Pod razno pa SDS predlaga, da bi delavci dobili mesečno po eno miljo. Predlagali so tudi, da bi namesto dveh kompletov delovnih oblek raje prejeli trojne hlače in eno bluzo.

Iz TOZD VALJARNA BLUMING ŠTEKEL smo prejeli zapisnike SDS vodstvo TOZD, adjustaža bluming 2, 3 in 4, adjustaža štekel 1, 2 in 3, adjustaža štekel Javornik ter lužilnica, adjustaža štekel. SDS so se sestale predvsem zaradi ocenjevanja delovne uspešnosti. SDS adjustaža štekel 1, 2 in 3 pa so razpravljale tudi o že dalj časa trajajočem vprašanju garderobnih prostorov. Seznanile so se s stališči skupnega sestanka predstavnikov TOZD Valjarne bluming štekel ter TOZD Valjarna žice. Preselitvi iz garderobnih prostorov v aneksu v garderobne prostore HV Bela soglasno in odločno nasprotujejo. SDS adjustaža štekel 1 meni, da se vse preveč sestankuje zaradi garderob, saj so se na sestanku že dvakrat (tudi lani 25. 2.) jasno odločili proti preselitvi. Vprašujejo tudi, zakaj se kljub večletnemu opozarjanju ne naredi nič za zmanjšanje ropota v oddelku. Mnenje SDS adjustaža štekel 2 glede preselitve je nekoliko cinično: »Žalostno je, da se to razpravlja že na vseh njihovih do poslovnih odborov (kot da nimajo bolj pomembne

ga posla), lastnih rešitev za peščico ljudi (približno 20) pa v TOZD Žična valjarna niso sposobni poiskati.« Člani SDS adjustaža štekel 3 pa pravijo, da »nočejo o tem ničesar slišati« in da je »škoda izgubljati čas za kaj takega«. Vprašujejo pa, zakaj ne bi preselili v omenjene garderobne prostore v HVB delavcev iz odpreme, oziroma ene izmene v TOZD Valjarna žice. Slišati je bilo tudi mnenje, da, če že TOZD Valjarna debele pločevine »lahko v tem stabilizacijskem času gradi tako sodobne prostore kot kakšen hotel A kategorije, pa naj jim TOZD Valjarna žice sledi.«

Delavci TOZD ŽIČARNA so na štirih zborih 8. in 11. aprila obravnavali osnutek zakona o invalidskem in pokojninskem zavarovanju, predlog delitve sklada skupne porabe ter predlog o dodatku k osebnemu dohodku udeležencev NOV. Ker v tej temeljni organizaciji referendum, o omenjenem dodatku ni uspel, naj mimogrede omenimo, da so delavci na vseh štirih zborih izrazili željo, da bi v Železarni poimensko objavili seznam borcev, oziroma internirancev, ki so še vedno aktivno zaposleni (na enem zboru tudi »koliko so stari in kje delajo«) ter (z izjemo enega izmed štirih zborov) »zakaj dodatka k osebnemu dohodku udeležencev NOV ne rešujemo v okviru priznavanja minulega dela«. Konec aprila pa so imeli SDS sestanke, na katerih so obravnavale proizvodnjo v marcu, problematiko kvalitete, planiranje dopustov, delo v času prvomajskih praznikov in nekatere tekoče zadeve. Zapisnike smo prejeli od SDS vodstvo TOZD, žičarna I-1, I-2, I-3, II-1, II-2 in II-3, patentirnica 1, 2 in 3, pocinkovalnica, votličarna ter adjustaža žičarne. V zvezi s problematiko kvalitete so SDS opozarjale predvsem na vzroke, zaradi katerih prihaja do raznih reklamacij. Eden od vzrokov, meni SDS vodstvo TOZD, je tudi slabo vezanje etiket in njihovo trganje s kolobarjev v žarilnici (za probe). Pod razno pa so člani SDS zahtevali, da se tudi njihove ocene delovne uspešnosti objavljajo na isti način kot vse ostale. SDS žičarna I-1 meni, da mora vsak posameznik poostriži kontrolo nad lastnim delom. Pod razno pa predlaga, da se pospešijo dela na izgradnji toplovođa (ker večkrat ob koncu dneve primanjkuje tople vode za umivanje) ter da se tudi v žičarni I povečajo grupe, tako kot v ostalih oddelkih TOZD Žičarna. SDS žičarna I-2 meni, da bi se lahko z večjo tehnološko disciplino zmanjšalo število reklamacij, več pozornosti pa bi morali nameniti tudi odpremi v žični valjarni. Izrazila je željo, da bi se z vodjem TOZD pogovorila glede urnih postavk. SDS žičarna I-3 ugotavlja, da do reklamacij prihaja predvsem zaradi malomarnosti posameznih delavcev. Ne le, da posamezniki pri delu ne uporabljajo mikrometra, da niso pozorni na površino žice, da ne menjajo samostojno votlice, če je to potrebno — celo na opozorilo delovodje ali njegovega pomočnika to težko opravijo. Sedaj se takemu delavcu prizna za normo polovična teža, vendar bi morali v takih primerih ukrepati ostreje. Po mnenju SDS je trenutno najbolj pereča problematika stanje na RF strojih. Teme-ljito je treba popraviti snemalne koše, zaradi katerih sedaj nastaja kolencavost žice. Popraviti (ali napraviti nove) je treba tudi medeninate vijake za pritrdjevanje votlic. Pri vstopu v prostor, kjer sta enostopenjska herborna, pa je treba do jeseni narediti nova vrata. SDS žičarna II-1 sicer ugotavlja, da do slabe kvalitete žice prihaja predvsem zaradi nepazljivosti, hkrati pa opozarja, da precej napak nastaja tudi zaradi tehnoloških problemov in iztrošenosti naprav. Vodja SDS je člane opozoril na težave, ki se pojavljajo pri delu na Herbhorn linijah in strojih. Zaradi daljše odsotnosti enega od treh žičarjev sta ostala dva precej bolj obremenjena, tako, da ne obvladata vseh strojev v takšni meri, da bi lahko optimalno obratovali. Dodatne težave pa nastajajo tudi zaradi nizke ravni predaje dela med dninami. SDS žičarna II-2 kot najbolj pereč problem v obratu ocenjuje nizko kvaliteto vložka, predvsem VAC 65 in VAC 80. Zaradi ne-kvalitetnega vložka je veliko pretrgov. Veliko je tudi notranjih napak (lunker, sifrastra žica ipd.). Poseben problem pa predstavlja rezervni deli za zastarele stroje (Herborn 11 in 9-stopni). Skupina zahteva tudi obrazložitev povečanja kategorij v patentirnici, previjalnici, pocinkovalnici ter v adjustaži. SDS žičarna II-3 opozarja na vse večjo iztrošenost delovnih naprav. Občasno imajo težave tudi z novimi koluti, na katerih pokajo zvari, zaradi česar jih morajo ponovno previjati. SDS patentir-nica 1 meni, da bi k boljši kvaliteti žice pripomogel tudi bolj temeljit nadzor s strani kontrolorjev. Zanimalo jih je tudi, koliko časa bo še stala proga B (sestaneč je bil 24. 4.). SDS pocinko-valnica opozarja, da do slabe kvalitete pocinkane žice občasno prihaja zaradi slabše kakovosti cinka. Neodgovarjajoče me-hanske lastnosti ima tudi patentirna žica. Precej burna razpra-va je bila tudi okrog povečanja urnih postavk za nekatera dela v TOZD Žičarna. Po mnenju članov SDS bi se morala tudi I. pocinkovalcem povečati plačilna skupina z 8 na 9. Zdi se jim, da je delo I. pocinkovalca razvednuto in vprašujejo, zakaj. Več deset let je bilo njihovo delo prav tako ocenjeno z osmo skupino, čemu bi bilo torej sedaj manj vredno. Delavci v pocin-kovalnici sicer niso proti, da se je 71 delavcem povečala plačil-na skupina, vendar pa odločno zahtevajo, da se tudi I. pocinko-valcem s 1. 4. poveča skupina tako, kot so predlagali. SDS votli-čarna v zvezi s kvaliteto problematiko meni, da morajo svoje lastne napake zmanjšati na minimum, hkrati pa je treba zao-ostri tudi osebno in splošno kontrolo tako, da bodo votlice po izdelavi in dimenziji brez napak. SDS adjustaža ugotavlja, da

v njihov oddelk prihaja toliko materiala, da je že takorekoč blokiran.

Kot je razvidno iz zapisnika SDS profilarna 1 (TOZD PROFILARNA) so delavci druge dne dne 18. aprila enogla-sno zahtevali, da se skliče sestanek zaradi prenikkega osebnega dohodka, izplačnega za mesec marec. V mesecu marcu ni-slo bile izplačane premije. Osební dohodek je bil nižji za okrog 3000 do 3500 din. Delavci so menili, da niso oni krivi za nezado-voljiv osební dohodek in so zato zahtevali, da nekdo od vod-stvenih delavcev razloži, kako da je dohodek nižji, kljub temu, da so opravili eno dnino več, kot v mesecu februarju. Vodja TOZD je delavcem pojasnil, da je do tega prišlo zaradi slabe oskrbe z vložkom iz predhodnih TOZD (Bluming štekel, HVB, HVJ ter, za potrebe diskarne, iz TOZD Valjarne debele pločevi-ne). Delavci so vztrajali pri tem, da temu niso oni krivi. Izrazili so svojo pripravljenost za delo, ob hkratni zahtevi, da se zago-tovi višji dohodek. V nasprotnem primeru bi bila utemeljena bojazen, da bo delovna morala padla. Z razlogo vodstvenih de-lavcev delavci niso bili zadovoljni. Zahtevali so, da se povabi na razgovor v TOZD predstavnike poslovnega odbora in iz-vršnega odbora sindikata železarne. V zapisniku je nadalje omenjeno, da TOZD Profilarna preko 30 % celotne proizvodnje izvažajo na konvertibilno področje in da niso krivi, če je cena na tujem trgu nižja kot na domačem. Boje se, da bi se lahko zgo-dilo, da bo tisti delavec, ki ima štiri- ali veččlansko družino, so-cialno ogrožen. Ugotavljajo, da so nekateri med njimi že social-no ogroženi. Zahtevali so tudi, da se ob prvem povišanju pove-ča osební dohodek vsem enako in ne več procentualno. Sedanjí razpon v osebnih dohodkih (1:4,5) se jim zdi previsok. Predla-gali so, da se premijo podeljuje enotno za vso delovno organi-zacijo. Menijo namreč, da so tudi oni upravičeni do premije za kvaliteto delo in za uvajanje specialnih profilov.

Iz TOZD ŽEVLJARNA smo prejeli zapisnike SDS žebjar-na 2 in 3 ter zavijalnica žebjarne. SDS žebljarna 2 opozarja na kritično pomanjkanje vložka (žice). Sklicuje se na zahteve (ob-javljene v sredstvih javnega obveščanja ter izrečene na razli-čnih ravneh), po povečanju izvoza ter hkrati poudarja, da je TOZD skoraj celotno proizvodnjo preusmerila v izvoz in da bi zato morala imeti prioriteto pri zagotavljanju vložka. SDS upa, da se bo preskrba z vložkom do konca meseca izboljšala in predlaga (pod tem pogojem seveda) da bi na prsto soboto, 28. maja, organizirali nadurno delo za vse tri izmene. SDS že-bljarna 3 je 8. 4. pod razno razpravljala tudi o izplačevanju pre-mij. Menijo, da obstoječi način izplačevanja premij ni pravi-len, saj »tudi na grupi ne delajo vsi enako, pa tudi kvaliteta de-la pri vseh žebjarjih ni enaka«. Na sestanku SDS zavijalnica žebjarne je bilo v zvezi s poslovnim poročilom zastavljeno vprašanje, kako je mogoče, da žebljarna kljub doseganju pla-na izkazuje nižji odstotek prihodka kot pa železarna v pov-prečju.

V TOZD ELEKTRODE so se na skupnem zboru sestale SDS vodstvo TOZD, oplaševalnica 1 in 2, rezalnica 1, oddelk pri-prave praška, »talina peč«. V zvezi s poslovnim poročilom so ugotovili, da ima TOZD 23 milijonov din izgube, predvsem za-radi povečanja stroškov in zaradi preniknih cen elektrod. De-lavci menijo, da je treba čimprej poskrbeti za poenotenje cen na jugoslovanskem trgu. Zbor delavcev je ponovno zavril sa-moupravni sporazum o ustanovitvi občinske energetske skup-nosti, češ, »da je treba pripraviti boljše informacije o delovanju samoupravne skupnosti za energetiko«.

V TOZD STROJNE DELAVNICE so delavci na dveh zbo-rih (14. 4. in 18. 4.) obravnavali predlog delitve sklada skupne porabe, osnutek zakona o pokojninskem in invalidskem zava-rovanju ter predlog za dodatek k osebnemu dohodku za udele-žence NOV. Zbora sta bila posebej organizirana za področje Javornik in Bela ter posebej za Jesenice.

Iz TOZD VZDRŽEVANJE smo prejeli zapisnike SDS vzdr-ževanje Jesenice 1 in 2 ter vzdrževanje HVŽ 1 in 2. Obravna-va-le so nekatere zadeve iz programa samoupravnih aktivnosti za mesec maj, vključno s poslovnim poročilom. SDS vzdrževanje HVŽ 1 in 2 sta se posebej dotaknili tudi vprašanja jubilejnih nagrad. Poslovnim organom predlagata, da se potrudijo, da bi jubilatam v bodoče podeljevali jubilejne nagrade na bolj svečan način.

Iz TOZD ENERGETIKA smo prejeli zapisnike SDS vo-dstvo TOZD, parne naprave 1, delavnica PIV energija ter PIV Energija 1, 2, 3 in 4. SDS vodstvo TOZD ocenjuje poslovanje v I. četrtletju kot »ugodno« in meni, da je treba »vztrajati na trendu izboljševanja poslovnih rezultatov«. Nadalje ugotavlja, da je treba v železarni podrobneje analizirati vzroke za nedo-seganje planirane produktivnosti, opozarja pa tudi na porast stroškov za energetske medije, do katerega je prišlo konec aprila (za mazut preko 40 %, za zemeljski plin 40 %; v maju je predvideno tudi povečanje cen električne energije za okoli 40 %, kar pomeni, da se bodo stroški za električno energijo po-večali za okoli 70 do 80 milijonov din mesečno). Ostale SDS predlogov, pripomb ali vprašanj v zvezi z ožjo obratno proble-matiko niso imele.

Center za proučevanje samoupravljanja in informiranje — Božidar Lakota

SAMOUPRAVNI ORGANI V PRETEKLEM TEDNU

TOZD Jeklarna

KONSTITUANTNA SEJA DELAVSKEGA SVETA

Konstituantna seja delavskega sveta TOZD Jeklarna je bila v ponedeljek, 9. maja. Na seji so poslušali poročilo volilne komisije o izidu volitev, poročilo dosedanjega predsednika delavskega sveta o delu organov upravljanja v pretekli mandati dobi, izvolili so predsednika in namestnika predsednika delavskega sveta, imenovali izvršilne organe delavskega sveta ter njihove predsednike in namestnike in obravnavali poslovno poročilo za prvo tromesečje.

Poročilo o volitvah, ki so bile 20. aprila, je podal Mato Pančič. Na volitvah je glasovalo 535 delavcev, ki so izglasovali 38 delegatov za delegate delavskega sveta, sedem članov v odbor samoupravne delavske kontrole, pet delegatov za delav-ski svet Železarne, delegata za odbor samoupravne delavske kontrole Že-lezarne, delegata v finančni odbor posebne finančne službe, tri delegate v skupno disciplinsko komisijo Že-lezarne, predsednika skupne disciplin-ske komisije Železarne, deset pod-predsednikov skupne disciplinske komisije Železarne in 18 zunanjih članov v skupno disciplinsko komi-sijo.

Navzoči so bili seznanjeni tudi o izidu glasovanja na referendumu,

ki je bil tudi 20. aprila, o opre-deljevanju za predlog dopolnitev samoupravnega sporazuma o skup-nih merilih in osnovah za delitev osebnih dohodkov in dela sklada skupne porabe v delovni organizaciji Železarna.

V nadaljevanju seje so poslušali poročilo predsednika delavskega sveta TOZD Jeklarna o delu orga-nov upravljanja v pretekli mandati dobi.

Zelo obširno poročilo o doseženih proizvodnih rezultatih za prvo četrt-leto letošnjega leta je podal vodja TOZD Jeklarna Janez Biček. Druž-beni plan skupne proizvodnje je v prvem tromesečju predvideval 124.000 ton surovega jekla.

V SM jeklarni so v tem času izdelali 81.295 ton, v elektrojeklarni pa 43.813 ton surovega jekla. Na kontilivu so odlili 15.199 ton gredic. Skupna proizvodnja je bila za 0,5 %, oziroma za 708 ton višja od plani-planirane za to obdobje. V SM jeklarni so plansko proizvodnjo presegli za 2.395 ton ali 3,0 %, primerjalno z istim obdobjem leta 1982 pa je rezultat bistveno slabši, saj so izdelali okrog 3.766 ton manj jekla.

Oddelk elektro peči je dosegel 96,3 % načrtovane proizvodnje oz. je zaostal za planom za 1.687 ton. Kvalitetno je proizvodnja slabša od planirane, zaradi neustrezne sestave vložka in pomanjkanja ferolegur.

Na napravi za kontinuirno vli-vanje gredic je bila dosežena skupna proizvodnja 15.199 ton, kar je precej nad planirano količino in okrog 600 ton več kot v istem obdobju lani.

Oddelk PVP je v tem obdobju deloval v zelo oteženih okoliščinah, saj je stalno primanjkovalo BSŽ, občasno pa posameznih vrst ferole-gur in je imel izredno velike težave zaradi pomanjkanja razkladalno na-kladalnih kapacitet, rezervnih delov in slabšega vzdrževanja.

Pododdelk PTO je v prvem tro-mesečju pridobil iz nasipa 2.330 ton

jeklenih odsejancev, 4.080 ton »svinj« in 20.263 ton žlindre za prodajo. V pododdelku Trebež so proizvedli 5.329 ton surovega dolo-mita, kar predstavlja 106,6 % plani-rane količine, ki je v celoti zadoščala potrebam proizvodnih oddelkov.

Oddelk ponvičnega gospodarstva je v osnovi svoje naloge izvrševal solidno; posebno pomemben napre-dek je bil dosežen na vzdržnosti ponev — pri uporabi kombiniranih (terdolo — HW) oz. visokobaznih materialov.

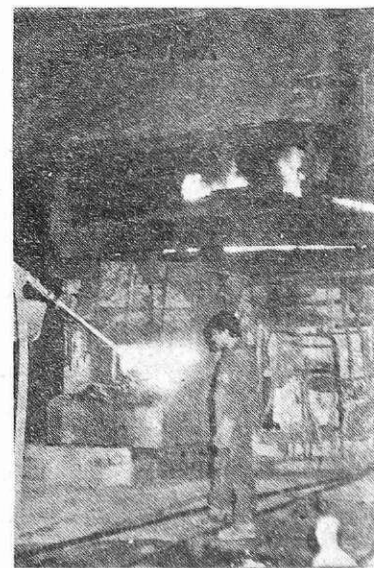
V nadaljevanju seje je predsednik navzoče seznanil z gibanjem zapo-slenosti v prvem tromesečju, kakor tudi s finančnimi kazalci. Celotni prihodek je bil za 45,8 % višji od doseženega v istem obdobju leta 1982, obenem pa za 8,8 % nižji od planiranega. V zvezi s poslovnim poročilom je delavski svet sprejel ustrezne sklepe.

Delavski svet ni soglašal s plačilom praznika 1. maja in zahteval od strokovnih služb, da pro-blem evidentiranja dnin in plačilo 1. maja ponovno pregledajo in pripra-vijo nov predlog. Delavci v TOZD Jeklarna so odločno proti, če so na ta dan prosti, da se jim mora pisati dopust.

Delegati so bili seznanjeni s samo-upravnim sporazumom o trajnem poslovnem sodelovanju, ki ga je z Železarno sklenila DO Polikem — trgovina, Ljubljana, TOZD CHE-MO.

Dosedanji predsednik Anton Al-breht je delegatom v pretekli man-datni dobi razdelil skromna darila in se jim zahvalil za sodelovanje.

B. K.

ASEA električna peč med obratovanjem (foto I. Kučina)

USTANOVITEV CENTRA ZA KULTURO MLADIH
NA JESENICAH

Velikokrat slišimo, kako starejša generacija jadikuje nad nami mladimi, češ da današnja mladina samo postopa in svoj prosti čas preživlja skupaj s steklenico piva in škatlico cigaret v kakšnem lokalu. Prav tako se sliši tudi marsikatera grenka na račun kulture pri mladi generaciji. Vendar pa bi prav ti, ki najbolj kritizirajo mladino, morali vedeti, da je tudi jeseniška mladina pripravljena delati in ustvarjati za boljši jutri in da že sedaj nekaj »miga«. Da jeseniška mladina »miga«, dokazuje tudi to, da je bil pred nedavnim ustanovljen Center za kulturo mladih v Centru srednjega usmerjenega izobraževanja.

Program centra za kulturo mladih je tako pester, da bo vsaj tako upam, privabil marsikoga.

Center za kulturo mladih je bil ustanovljen s sprejemom statuta centra na občnem zboru 9. maja, ob navzočnosti 39 dijakov.

Po izvolitvi organov občnega zbora je Slavko Mežek, predsednik skupščine Kulturne skupnosti Jesenice, prisotnim pojasnil, kako je prišlo do pobude za ustanovitev centra za kulturo mladih. Potem pa je Jasna Ambrožič prebrala predlog statuta, ki so ga navzoči na občnem zboru soglasno sprejeli. Predvsem je poudarila vsebinske cilje delovanja centra, v kakšnem okviru deluje in našela organe centra in pravice ter dolžnosti članov.

V okviru centra naj bi v naslednjem šolskem letu 1983/84 začeli delovati naslednji krožki, skupine, klubi:

- mladinski pomutacijski mešani pevski zbor — nosilec: Glasbena mladina Jesenice;
- folklorne skupine — nosilec: Glasbena mladina Jesenice;
- skupina za izrazni ples — nosilec: Glasbena mladina Jesenice;
- okrepitev dela kluba Glasbene mladine in izvedba že začrtanih programskih akcij (predavanja o rocku, glasbeni izleti v Ljubljano in Zagreb) — nosilec: Glasbena mladina Jesenice;
- ustanovitev kluba za organizirano preživljanje prostega časa mladih — nosilec: OK ZSMS Jesenice;
- okrepitev in združitve fotokrožkov — nosilec: fotoklub Andrej Prešern Jesenice;
- predstavitve gledališke skupine in njena kadrovska okrepitev — nosilec: amatersko gledališče Tone Čufar;
- priprave na ustanovitev kluba mladinskega amaterskega filma — nosilec: ODEON Jesenice;
- likovna skupina (mentor Roman Savinšek).

To so dejavnosti, ki naj bi jih združeval center za kulturo mladih. Dodatno so predlagali, da bi ustanovili še novinarski krožek, ki naj bi skrbel za izhajanje skupnega glasila Centra srednjega usmerjenega izobraževanja.

Na občnem zboru smo izvolili tudi predsednika centra za kulturo mladih.

ZAHVALA ZA
SODELOVANJE

Koordinacijski odbor za sprejem štafete mladosti pri OK ZSMS Jesenice se zahvaljuje vsem mladinkam, mladincem in vsem ostalim, ki so sodelovali ob sprejemu štafete mladosti v naši občini in s svojo aktivnostjo prispevali k normalnemu poteku štafete.

Posebej se zahvaljujemo vsem cicibanom, pionirjem in mladincem, ki so štafeto mladosti nosili in spremljali v naši občini v tako velikem številu. Posebej se zahvaljujemo vsem delovnim organizacijam, društvom in posameznikom, ki so pomagali pri organizaciji.

OŠ 16. december Mojstrana, OŠ Tone Čufar, OŠ Prežihov Voranc, OŠ Karavanških kurirjev NOV Koroška Bela, OŠ Gorenjskega odreda Žirovnica, VVO Angelce Očepek, OO ZSMS v KS in šolah, KS ZSMS železarne Jesenice, Železarna Jesenice, Postaja milice Jesenice, Avto moto društvo Jesenice, nastopajočim v kulturnem programu, pihalnemu orkestru Jeseniških železarjev, ZKO Jesenice, alpinistom in gorskim reševalcem občine Jesenice in vsem posameznikom, mentorjem mladinske organizacije.

dih, in sicer dijakino drugega letnika naravoslovno-matematične usmeritve Julči Štampelj.

Ostali izvršni organi bodo izvoljeni na prvi seji izvršnega odbora. Sestavili smo tudi spisek možnih kandidatov za predsedstvo, in sicer: Simona Anderlič, Rok Klančnik, Liljana Kač, Andreja Ilenič, Mojca Strgar, Jasna Ambrožič, Damjana Iskra, Edita Arih, Egon Kepic, Blanka Bertalančič, Tatjana Legat in Julči Štampelj.

Do konca šolskega leta 1982/83 smo uvrstili v program:

- delovno akcijo na Ajdni,
- pridobivanje novih članov,

— usklajevanje programa z OK ZSMS Jesenice in Centrom za usmerjeno izobraževanje za šolsko leto 1983/84,

— z delom pa naj bi nadaljevale tudi skupine, ki že delujejo.

Ob sklepu občnega zbora je bilo postavljeno tudi vprašanje o delovanju radioamaterstva v centru.

Kaj pravi na to tista generacija, ki najbolj kritizira mladino? Res je sicer, da je to šele začetek. Kljub temu, da ena lastovka še ne prinese pomladi, pa smo mladi, ki smo center ustanovili, polni energije, ki jo bomo skušali usmeriti v napore pri delu v centru.

Nazadnje pa le še vabilo vsem tistim, ki boste v začetnem programu našli tudi svoj interes, da se nam na našem drugem srečanju pridružite.

Predsednica centra za kulturo mladih na Jesenicah
Julči Štampelj

»MLADINA SLOVENIJE '82« (17)

MLADI IN PROSTI ČAS

V prosti čas se poleg interesa posameznika vključuje tudi družbenopolitična aktivnost. Izkoriščanje prostega časa mnogo pove ne le o življenju mladih, ampak tudi o njihovem mestu v družbi, o njihovih pogledih na svet, o vrednotah. Vprašanje prostega časa mladih se navezuje tudi na probleme socializacije mlade generacije.

Mladi namreč delajo na področju športa (rekreativno), sprehodov in izletov (okoli 22 %). 17,4 % je mladih, ki se ukvarjajo pretežno z družinskimi življenjem; 16,2 % se jih v prostem času udeležuje raznih kulturnih prireditev, gledaliških in kino predstav itd. Okoli 10 % mladih pa se poleg redne zaposlitve ukvarja še z obdelovanjem zemlje. Zaskrbljujoč je podatek, da se le 1,6 % mladih v prostem času odloča za delo v družbenopolitičnih organizacijah. Aktivnost mladih v okviru društev in družbenih organizacij ni bistveno večja. Nevključnost mladih v delo družbenopolitičnih organizacij je očitna, nič bolje oz. skoraj še slabše pa je z delovanjem mladih v samoupravnih organih — ta dejavnost ne doseže niti celega odstotka.

Anketa je pokazala, da mladi bolj kot na družbenopolitičnem področju delujejo na področju »splošnega izobraževanja« in razvedrila. Pod splošno izobraževanje bi šteli večerno šolo, izredni študij, študij ob delu, razne tečaje, seminarje za izpopolnjevanje izobrazbe na delovnem mestu, tečaje za SLO in družbeno samozaščito in podobno.

Večerna šola, izredna šola in študij ob delu v prostem času zaposluje kar okoli 30 % mladih, vendar je v TOZD odstotek mladih, ki se izobražujejo za delo, premajhen.

Drugo vprašanje, ki se pojavlja ob tem, pa je vsebinska (kvalitetna raven) izobraževalnih oblik, ki so včasih organizirane na hitro in seveda površno, vendar to ni vprašanje, ki sodi v to področje.

Rezultati splošnega izobraževanja so v zadnjih dveh letih zadovoljivi, slabše pa je stanje na področju izobraževanja delegatov in samoupravljalcev, kar pa sploh ni prav, saj smo družba, ki temelji na samoupravnem delegatskem sistemu, v katerega naj se vključujejo osveščeni delegati in samoupravljalci, skratka ljudje, ki naj bi vedeli, za kaj gre!

Prihodnjic pa o družbeni kritičnosti mladih.

N. J.

USPOSABLJANJE MLADIH
V OBRAMBNIH VEŠČINAH

Tradicionalno občinsko tekmovanje ekip osnovnih organizacij ZSMS občine Radovljica v obrambnih veščinah, ki je bilo 30. aprila v Zasipu, je ponovno vzbudilo »pozornost« zaradi odlične organizacije in aktivne vloge vseh družbenopolitičnih organizacij in sveta krajevne skupnosti Zasip. Omeniti velja tudi vsestransko pomoč sekretariata za ljudsko obrambo Skupščine občine Radovljica, ki je bil hkrati tudi eden od pokroviteljev tekmovanja. To je akcija OK ZSMS Radovljica na področju usposabljanja in izobraževanja mladih, ki jo že več let vodi osnovna organizacija ZSMS Zasip. V priprave in izvedbo tekmovanja so se tudi letos vključile KK SZDL, OO ZKS, OO ZKB NOV, svet KS in OO ZRVS, ki so odločilno prispevale k vsestranskim pripravam in brezhibni izvedbi orientacijskega tekmovanja. Takšno sodelovanje je redek primer in vzor, kako v praksi

vzpodbujati mlade in jim pri samih akcijah pomagati.

Tak način dela je veliko več kot »suhoparno« mentorstvo in »prenašanje izkušenj« na sestankih forumov, je odmak od pojmovanja mladinske organizacije kot »servisa« za proslave, propagando in delovne akcije, ki je v marsikaterem okolju še vedno močno prisotna.

Na omenjenem tekmovalstvu je sodelovalo deset ekip OO ZSMS iz KS, OZD, OŠ in Ekonomske srednje šole Radovljica, ki so se pomerile v znanju iz orientacije, streljanja, zgodovine NOB in razvoja SFRJ, prometne in požarne varnosti, prve pomoči ter drugih obrambnih veščin. Zmagala je ekipa OO ZSMS Zasip, druga je bila ekipa KS ZSMS Veriga, tretja pa ekipa OO ZSMS ESŠ Radovljica. Tudi tekmovalci so bili navdušeni nad odlično organizacijo in gostoljubjem KS Zasip.

Brane Grohar

JELOVIŠKA ŠTAFETA

Ob zvezni štafeti mladosti, s katero mladi prenašamo zaoblubo Titovi poti, potujejo tudi različne lokalne štafete. V radovljiški občini imamo jeloviško štafeto, s katero mladi izražamo svojo zaoblubo.

Letošnjo štafetno palico so izdelali mladi v Iskri Lipnica. Palica je v obliki smreke in je simbolizirala naše gozdove, ki so med NOB nudili zavetje partizanom.

Pot štafetne palice se je pričela 7. maja v Iskri Lipnica in je šla iz rok mladih jeloviške kotline. Prvi dan je prenočila na Sr. Dobravi, kjer so domačini pripravili pester program. Obiskovalci so si po kulturnem programu ogledali še film o jeloviški štafeti iz leta 1980 in 1981.

Naslednji dan je štafeta krenila proti Gorjam. Kljub zelo slabemu

vremenu so jo pozdravili številni krajani, tako stari kot mladi. V ponelejek pa je iz Gorij krenila na naš najvišji vrh Triglav. V zelo slabem vremenu (do višine 1700 m je močno deževalo, dalje pa ob močnem vetru snežilo), so jo ponesli Mirko Pogarčar, Janko Bolčina in Ljubo Burazin, in sicer prvi dan le do Kredarice. Zgodaj zjutraj naslednjega dne pa sta jo Ljubo in Mirko ponesla na sam vrh.

Istega dne se je štafeta vrnila nazaj v Gorje, kjer je v OŠ mirovala do 14. maja, ko se je priključila zvezni štafeti. V kasarni heroja Tončka Dežmana v Radovljici pa bo mirovala do takrat, ko jo bodo mladi Kamnogičani nesli v Beograd v Hišo cvetja.

Brigita Žižek

PRIPRAVLJENOST JE VEDNO BOLJŠA
KAKOR GOLO PRIČAKOVANJE

TITO

DIVERZANTSKE AKCIJE S KEMIJSKIMI IN
BAKTERIOLOŠKIMI SREDSTVI

Specializirane enote RBK v okviru CZ opravljajo zahtevne naloge, in sicer:

- odkrivanje prisotnosti vojnih strupov in bakterioloških sredstev,
- detekcija v vodi, hrani in mesu
- opravljajo dekontaminacijo (razkuževanje) ljudi, obleke, hrane, opreme, vozil in živali,
- dosledno izvajajo RBK kontrolo, pregled terena in označijo meje kontaminiranega zemljišča,
- izvajajo dozimetrijske in detekcijske postopke,
- nudijo pomoč sanitarnim in veterinarskim ekipam ter ekipam prve pomoči,
- sodelujejo pri asanaciji terena (pokop človeških in živalskih trupel),
- sodelujejo pri evakuaciji občanov.

Družbena samozaščita naj postane last vsakega občana in delovnega človeka.

AVTOMOBILSKA CISTERNA ZA DEKONTAMINACIJO
IN NJENA VSESTRANOST

Avtomobilska cisterna za dekontaminacijo (ACD-M-81) služi za radiološko-kemijsko in biološko dekontaminacijo ljudi, materialnih sredstev (vozil, gradbenih strojev in ostalih strojnih delov), terena, objektov, za gašenje in omajitev (lokaliziranje) požarov. Poleg tega se lahko uporabi za higiensko kopanje ljudi, za kloriranje terena in objektov, za asanacijo terena, za oskrbo s pitno vodo, za prečrpavanje vode iz poplavljenih klet in zaklonišč, za pranje in brizganje mestnih ulic ter za pretakanje tekočin (bencin, nafta, ipd.). ACD za dekontaminacijo je opremljena, da se dekontaminacijska dela izvajajo v vseh vremenskih in terenskih pogojih.

PRIPRAVA ACD-M-81
ZA DEKONTAMINACIJSKA DELA

Najprej sledi polnjenje z vodo iz vodnega izvora z lastno črpalko oziroma polnjenje iz vodovodnih mrež. Sledi ogrevanje vode v avtomobilski cisterni, priprava raztopin (detergentov ali kloraminskih preparatov) poteka v rezervoarju ali pa pri pretoku vode skozi grelni sistem. Ogrevanje vode pri enkratnem pretoku skozi grelni sistem se uporablja pri dekontaminaciji ali higienskem kopanju ljudi, pri dekontaminaciji živali in pri radiološki dekontaminaciji materialnih sredstev.

ACD se polni z vodo iz virov (vodnjakov, potokov, rek in jezer) ali pa iz vodovodnega omrežja oziroma iz rezervoarjev. Voda iz izvira se razpošilja s črpalko direktno do potrošnih mest (t.j. do tušev, tuš-ščetk ali do revolverjskih brizgaln). Ob tem pa ta voda ne prihaja skozi rezervoar ACD. ACD se polni lahko z motorno črpalko ali pa ročno (z vedri). Na polnjenju avtocisterne sodeluje celotna posadka avtomobila t.j. napadna skupina (trije člani), cevna skupina (trije člani) in vodna skupina (2 člana) ter voznik avtomobila in komandir ACD.

Polnjenje ACD iz vodovodnega omrežja preko hidrantnega nastavka ne zahteva uporabe lastne črpalke, ker ima omrežje dovolj pritiska za polnjenje cisterne.

Ogrevanje vode za dekontaminacijo ljudi in živali (ali za higiensko kopanje) ter pripravo raztopin (detergentov ali kloraminskih preparatov) poteka v rezervoarju ali pa pri pretoku vode skozi grelni sistem. Ogrevanje vode pri enkratnem pretoku skozi grelni sistem se uporablja pri dekontaminaciji ali higienskem kopanju ljudi, pri dekontaminaciji živali in pri radiološki dekontaminaciji materialnih sredstev.

(se nadaljuje)

Pred odhodom štafete mladosti iz Železarne (foto S. Kokalj)

POHOD MLADINE, BORCEV NOV, RVS, DELOVNIH LJUDI
IN OBČANOV PO POTEH NA PRISTAVO — 21. MAJA

OK ZSMS Jesenice organizira množičen pohod po partizanskih poteh na Pristavo v Javorniški rovt v SOBOTO, 21. maja.

Ta prireditev je tudi osrednja občinska prireditev v mesecu mladosti. Proslava se bo začela ob 12. uri. Slavnostni govornik bo predsednik republiške konference ZSMS Andrej Brvar.

Pohodne enote, v katere se lahko vključite:

- Jeseniško-bohinjski odred — odhod ob 7. uri izpred OŠ Tone Čufar na Jesenicah;
- Bataljon VOS — odhod ob 9. uri izpred Skupščine občine Jesenice;
- Bataljon Viktorja Kejžarja — odhod ob 9.30 izpred gledališča Tone Čufar;
- Bataljon Jožeta Gregorčiča — sestavljajo ga planinci — odhod ob 7. uri izpred Skupščine občine Jesenice;
- Bataljon Ivanke Krničar — odhod ob 8.30 izpred osnovne šole Prežihov Voranc;
- Cankarjev bataljon — odhod ob 8. uri izpred spomenika padlim borcem NOV na Javorniku;
- Ježkov odred — odhod ob 9.30 izpred OŠ Karavanških kurirjev NOV Koroška Bela;
- Kokrški odred — odhod ob 6.30 s parkirišča pred stavbo Elektro Žirovnica v Žirovnici;
- Gorenjski odred — odhod ob 10. uri izpred ŽIC na Jesenicah.

O URESNIČEVANJU SOCIALNE POLITIKE

(Nadaljevanje s 1. strani)

OKVIRI SOCIALNE POLITIKE

Socialna varnost delovnih ljudi in občanov je bila v preteklih letih pod vplivom dveh med seboj si nasprotujočih tendenc. Zaradi poslabšanih materialnih pogojev se znižuje osebni standard, stagnira pa tudi rast družbenega standarda. S tem se je povečevala potreba po aktivni in tudi denarno bolj zahtevni socialni politiki.

Vse bolj se zaostruje socialni položaj nekaterih kategorij prebivalstva, kot so družine z otroki, upokojeanci ter tisti občani, ki živijo ob pomoči socialnega skrbstva. Rast cen osnovnih življenjskih potrebščin je v zadnjih letih treh močno znižala osebni standard delovnih ljudi, zlasti delavcev z nižjimi dohodki na družinskega člana.

OCENA URESNIČEVANJA NEKATERIH VIDIKOV SOCIALNE POLITIKE

Proces približevanja obveznosti in pravice za planiranje potreb po socialnovarstvenih storitvah in pomočeh delavcem v temeljnih organizacijah združenega dela in občanom v krajevnih skupnostih je vse bolj intenziven, ni pa še do konca izveden. Večina pravic se realizira v občinskih skupnostih s področja socialnega varstva s pomočjo meril, ki se že bolj dosledno preverjajo v temeljnih organizacijah združenega dela in krajevnih skupnostih. K temu so pripomogli tudi nekateri doslednejši izpeljani ukrepi za uresničevanje socialne varnosti, ki zahtevajo, da izhaja pravica iz ugotovljenih dejanskih okoliščin, v katerih živi posameznik ali družina.

Prenos pravic iz republiške pristojnosti na občinsko je bil najbolj dosledno izpeljan na področju družbenega varstva otrok iz socialnega skrbstva. Družbene denarne pomoči se v celoti urejajo v občinah. Počasneje pa se uresničuje zahteva po njihovem preoblikovanju v funkcionalne pomoči družini in posameznikom.

Programi in cene storitev smo uveljavili kot podlago za dogovore o svobodni menjavi dela, kar je omogočilo sporazumevanje tudi za nižji standard in kakovost določenih storitev. S tem so bili uveljavljeni pogoji za uveljavljanje bolj neposredne odvisnosti programov, storitev in nadomestil od dohodkovnih gibanj v temeljnih organizacijah združenega dela in v gospodarstvu nasploh.

Svobodna menjava dela v samoupravnih interesnih skupnostih pa ni dosledno izhajala iz potreb in stvarnih dohodkovnih možnosti uporabnikov, ampak je temeljila predvsem na že doseženem obsegu in kakovosti storitev. Neposredne svobodne menjave dela nismo uspeli razviti, čeprav bi se prek te lahko najboljše uveljavili neposredni interesi združenega dela. Teh pobud je bilo premalo.

Sporazumevanje med uporabniki in izvajalci je močno zastalo z zamrzitvijo cen. Tako stanje je vodilo v izgube, ki so jih nato pokrivali pretežno iz sredstev, ki so bila predvidena za druge programe in storitve.

Vloga solidarnosti je možno uresničevati le na samoupravno dogovorjenih merilih medsebojnih pravic in obveznosti na posameznem področju skupnih interesov. Ti odnosi morajo biti kar najbolj objektivizirani na vseh ravneh, zlasti pa na ravni temeljnih organizacij združenega dela in v občini, saj v nasprotnem primeru lahko zmanjšujejo motivacijo za produktivno delo in povečanje dohodka. Na teh ravneh bi moral biti, vzeto v celoti, obseg solidarnosti največji, saj je tu materialna in socialna soodvisnost delavcev, delovnih ljudi in občanov najmočnejša. Na republiški ravni bi praviloma uresničevali solidarnost le za zagotavljanje materialnih pogojev za zadovoljevanje zakonsko opredeljenih nujnih potreb za življenje delovnih ljudi in občanov. Zmanjševanje razlik v materialni oziroma družbeni razvitosti občin v republiki naj bi se odražalo tudi v zmanjševanju obsega in deleža sredstev republiške solidarnosti.

Vsako omejevanje načela delitve po rezultatih dela in izenačevanje osebnih dohodkov delavcev ne glede na njihov delovni prispevek slabi zavzetost za boljše delo in gospodarjenje, s tem pa zmanjšuje tudi materialno podlago za uresničevanje ciljev socialne politike. S hromitvijo načela delitve po rezultatih dela se zaradi zviševanja stroškov za življenje stopnjuje pritisk na različne oblike družbenih pomoči. Taki trendi so prisotni zlasti na področju socialnega skrbstva in izpostavljajo zahteve po širjenju obstoječih oblik pomoči in solidarnosti.

Z vidika vključevanja elementov socialne politike v planske dokumente v smislu celovitosti v planiranju razvoja smo v družbeni praksi slabo pripravljeni. V tem je tudi razlog, da elementi socialne varnosti niso ustrezno vključeni v razvojne načrte temeljnih organizacij združenega dela in družbenopolitičnih skupnosti. Srednjeročni plani dajejo socialnovarstveni vidikom razvoja premalo pozornosti.

Pomembno mesto v vseh teh prizadevanjih ima tudi prostovoljno delo in solidarnostna odzivnost, brez katere ne moremo uresničiti nekaterih nadvse pomembnih prvin, ki sodelujejo našo družbeno skupnost in njen sistem. Ta aktivnost predstavlja pomembno sestavino socialne varnosti delovnega človeka in občana oziroma postaja pomembno izhodišče, na podlagi katerega oblikujemo sistem in smotre celovite socialne varnosti. S prostovoljnim delom oziroma z delom, ki izhaja iz človekove kreativne narave, humaniziramo njegove življenjske razmere.

URESNIČEVANJE NEKATERIH SOCIALNOVARSTVENIH PRAVIC

1. Na področju družbenega varstva otrok in družine se nadaljuje proces izenačevanja pogojev otrok za vstop v življenje, in sicer:

- z uveljavljanjem pravice do porodniškega dopusta za združene kmetice;

- z zagotavljanjem vzgojnih programov za predšolske otroke, ki sicer niso vključeni v organizirano varstvo v VVO;

- s povečanim zajetjem predšolskih otrok v celoletni program male šole;

- z doslednejšim preusmerjanjem denarnih pomoči v neposredne oblike pomoči, tj. v kritje stroškov varstva in prehrane v vzgojnovarstveni organizaciji;

- število otrok, ki prejemajo denarno pomoč, se zmanjšuje, hitreje pa se povečuje višina pomoči. Proces preoblikovanja denarnih pomoči v funkcionalne je začel;

- na izvenmestnih področjih že ni več pritiska na sprejem otrok v vrtec in se nekateri celo praznijo;

- v letu 1981 je bilo v VVO 70.786 otrok (to je 40,6 % vseh predšolskih otrok) in v varstvenih družinah 1.101 otrok. V letu 1982 je bilo v VVO 74.333 otrok (42,6 % vseh otrok) in v varstvenih družinah 1.185 otrok. V različne oblike družbeno usmerjene vzgoje in varstva je vključenih 85 % predšolskih otrok v starosti od 3 do 7 let;

- v šolskem letu 1981/82 je prejelo štipendije skupno 52.656 učenec in študentov, od tega jih je 69 % prejelo kadrovske štipendije. V šolskem letu 1982/83 je bilo vseh štipendistov 52.244, 68 % vseh pa je prejelo kadrovske štipendije. Že iz teh podatkov in v primerjavi s prejšnjimi šolskimi leti ugotavljamo upadanje števila kadrovskih štipendij in naraščanje števila štipendij iz združenih sredstev;

- prehod na ekonomske stanarine do leta 1985 bo vplival na večje število upravičencev do delne nadomestitve stanarine, s tem pa tudi na večja sredstva solidarnosti, porabljena v ta namen.

Nadaljnje dograjevanje sistema delne nadomestitve stanarine bo moralo težiti k poenostavljanju postopka za pridobitev pravice do te oblike pomoči, upošteva predvideno evidenco vseh oblik socialnovarstvenih pomoči v občinah, kamor spada tudi delno nadomeščanje stanarin.

2. Delež starostnikov nad 65 let je v Sloveniji že presegel 12 %. Posebne socialne razmere, ki jih pogojuje intenzivna urbanizacija in odliv mladitve iz mesta, praktično popolna zaposlenost žensk in temeljna sprememba strukture sodobne družine in gospodinjstev, postavljajo starostnike pred številne probleme, ki jih brez družbene skrbi ni mogoče razrešiti. Rešujemo pa jih prepočasno. Zmogljivosti splošnih socialnih zavodov so sicer zadovoljive, premalo pa je narejenega na področju domače nege in oskrbe starostnikov in ustvarjanju pogojev, da bi čim dlje lahko ostajali v svojem domačem okolju.

Število prejemnikov varstvenega dodatka se je povečalo s 24.878 v letu 1979 na 33.160 v letu 1982 ali za 33 odstotkov. To pomeni, da 13,8 % vseh prejemnikov pokojnin dobiva v letu 1982 varstveni dodatek.

V okviru starostnega zavarovanja kmetov je v decembru 1982 prejelo kmečko starostno pokojnino 39.540 upokojeencev, od tega je bilo 2.933 kmetov-borcev NOV. Varstveni dodatek je poleg pokojnine prejemalo 2.771 socialno ogroženih kmetov-borcev NOV.

Občani, ki nimajo lastnih sredstev za preživljanje, prejemajo družbeno denarno pomoč. Povečuje se število

upravičencev do dopolnilne in začasne pomoči. Opazen je tudi večji pritisk na sredstva, ki jih dodeljujejo skupnosti socialnega skrbstva kot plačilo ali doplačilo oskrbnih stroškov za občane, ki so v socialnih zavodih.

3. Ob koncu leta 1982 je bilo v SR Sloveniji brezposelnih 16.043 oseb, leta 1982 sta 3.402 upravičenca prejela denarno nadomestilo za čas brezposelnosti, denarno pomoč pa 703 začasno nezaposleni. 1.477 upravičencev do nadomestila in pomoči pa je prejelo še dodatek za vzdrževanje družinskega člana.

4. Usposabljanje in zaposlovanje invalidov je najprimernejši način družbene in osebne integracije invalidov. Ob prenosu velikega dela odgovornosti za preprečevanje invalidnosti, usposabljanje in zaposlovanje ter druge naloge v zvezi z invalidi na organizacije združenega dela je pomembno, da so skupnosti v letu 1982 omogočile začetek dela zavodov za usposabljanje invalidnih oseb v Ljubljani, Mariboru in Celju, ki naj bi se razvili v pomembne institucije za sodelovanje in pomoč organizacijam združenega dela na tem področju. Urediti pa moramo vprašanje zagotavljanja socialne varnosti tistim duševno in telesno prizadetim osebam, ki so pridobitno nesposobne.

UVELJAVLJANJE SKUPNOSTI SOCIALNEGA VARSTVA

Usklajevanje v skupnostih socialnega varstva zahteva po eni strani dobro delovanje delegatskega sistema skupnosti ustanoviteljice, po drugi pa povezano delo strokovnih služb. Dosedanje izkušnje so potrdile koristnost in smotnost povezovanja interesov na področju socialnega varstva. Republiška skupnost se glede uresničevanja svojih nalog približuje temu cilju, medtem ko se skupnosti v nekaterih občinah le težko ali sploh ne uveljavljajo.

V nekaterih primerih ustanoviteljice ne sprejemajo skupnosti socialnega varstva kot mesta za usklajevanje in spremljanje celovite socialne politike.

Občinske skupnosti socialnega varstva se postopno in le s težavo uveljavljajo kot enakopraven zbor občinskih skupščin.

Sodelovanje z družbenopolitičnimi organizacijami v občini je slabo.

Strokovno in administrativno delo za to skupnost je pogosto le »privesek« k drugim nalogam.

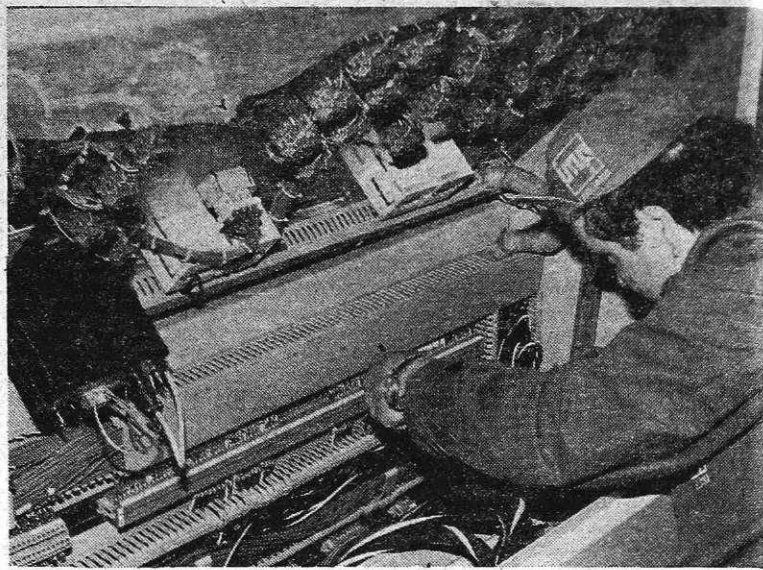
Do večjega poudarjanja vloge skupnosti socialnega varstva je pripeljala sama praksa oziroma ugotovitev, da neusklajen sistem socialnovarstvenih ukrepov onemogoča izpeljavo učinkovite in racionalne socialne politike. Ugotavljali smo, da si ukrepi različnih skupnosti med seboj pogosto nasprotujejo, da niso dovolj selektivni, da nekateri celo delujejo v nasprotju z načelom delitve po delu, predvsem pa, da pri uveljavljanju socialnovarstvenih pravic deluje vrsta avtomatizmov, ki omogoča, da posamezniki prejemajo socialnovarstvene pomoči, čeprav živijo v primernih življenjskih pogojih.

Samoupravni sporazum o skupnih izhodiščih za zagotavljanje socialne varnosti v obdobju 1981–1985, ki so ga skupnosti sprejele na ravni republike, se postopoma uresničuje, čeprav neposredni vpliv delavcev v združenem delu na vse odločitve v politiki socialnega varstva še ni prevladujoč, ker socialna politika v večini ni sestavni del razvojne politike v organizacijah združenega dela.

Skladno z gospodarskimi gibanji so bile v skupnosti socialnega varstva Slovenije v letu 1983 preoblikovane prednostne naloge in pri tem izpostavljeno produktivno zaposlovanje (predvsem mladih), izenačevanje pogojev otrok in mladine za vstop v življenje in zavarovanje osnovne življenjske ravni družin z najnižjimi dohodki.

Sporazume o skupnih izhodiščih naj bi sprejeli tudi v vseh občinskih skupnostih socialnega varstva in se s tem lotili vsebinskih vprašanj in nalog v okviru skupnosti. Ugotavljamo pa, da se v mnogih občinah ubadajo še vedno z organizacijskimi in administrativnimi vprašanji delovanja skupnosti, njenih temeljnih vsebinskih nalog pa ne uresničujejo. Tak sporazum so do začetka tretjega mandatskega obdobja sprejeli le v polovici občin.

(POROČEVALEC 11/IX)

Elektromontaža v komandni kabini vakumske naprave (foto I. Kučina)

UGOTOVITVE, STALIŠČA IN PRIPOROČILA K POROČILU O URESNIČEVANJU SOCIALNE POLITIKE

UGOTOVITVE

V SR Sloveniji smo z družbenim planom za obdobje 1981–1985 s samoupravnim sporazumom o skupnih izhodiščih za zagotavljanje socialne varnosti v obdobju 1981–1985 in ostalimi planskimi dokumenti opredelili socialno politiko. Na III. konferenci Zveze sindikatov Slovenije o socialni politiki pa smo ponovno potrdili temeljna načela, vsebinsko in smeri socialne politike. Socialna politika in ukrepi socialnega varstva so usmerjeni k ustvarjanju pogojev za produktivno delo, s katerimi si delavci in delovni ljudje zagotavljajo socialno varnost in na osnovi socialistične solidarnosti tudi tistim, ki si je z lastnim delom in prizadevanji niso sposobni zagotoviti.

Pri uresničevanju socialne politike pa ugotavljamo, da delavci še vedno niso v zadostni meri vključeni v oblikovanje politike socialnega varstva. Socialna politika tudi še ni v zadostni meri postala sestavni del razvojne politike organizacij združenega dela krajevnih skupnosti in družbenopolitičnih skupnosti. Ob uresničevanju konkretnih ukrepov socialne politike pa moramo upoštevati, da zaostrene gospodarske razmere in poslabševanje materialnih pogojev gospodarjenja znižuje osebni, pa tudi družbeni standard; da rast realnih osebnih dohodkov ni v sorazmerju z rastjo življenjskih stroškov, da kljub vsakoletnim usmeritvam cene in življenjski stroški naraščajo hitreje kot načrtujemo in da tako stanje ogroža socialno varnost družin, ki imajo nižje dohodeke, družin z večjim številom otrok, socialno varnost nezaposlene mladine, upokojeencev z nižjimi pokojninami in tistih občanov, ki živijo le od družbene pomoči.

STALIŠČA

V zaostrenih razmerah gospodarjenja moramo še dosledneje uresničevati temeljna načela našega samoupravnega socialističnega sistema in socialne politike kot sestavnega dela celovitega družbenogospodarskega razvoja. Le usklajenost gospodarskega in socialnega razvoja lahko zagotovi ustrezno socialno varnost delovnih ljudi in občanov. Da bi to dosegli moramo:

- dosledneje uveljaviti načelo, da so rezultati dela osnova, iz katere izhajajo vse pravice, odgovornosti in dolžnosti delavcev;

- omogočiti delavcem, da celovito odločajo o ustvarjanju in razporejanju dohodka za vse oblike porabe,
- z ukrepi socialne politike vzpodbuditi povečanje družbene produktivnosti in dohodka in pri tem upoštevati družbeno izhodišče, da pomeni razvoj družbenega in osebnega standarda tudi izboljševanje materialnih osnov dela,

- premagovati razlike, ki izhajajo iz neenakih možnosti za delo in življenje.

Zato se moramo v okviru vseh družbenih dejavnikov aktivno zavzemati za integracijo temeljnih izhodišč socialne politike v vse planske dokumente in v aktivnosti za premagovanje družbenoekonomskih težav.

PRIPOROČILA

1. Temeljne organizacije združenega dela, krajevne skupnosti, samoupravne interesne skupnosti in

družbenopolitične skupnosti naj stalno spremljajo uresničevanje načrtovane socialne politike in po potrebi predlagajo ukrepe za zagotavljanje socialne varnosti delovnim ljudem in občanom.

2. Samoupravni organi in družbenopolitične organizacije v organizacijah združenega dela naj skupaj s kadrovskega službami sproti ugotavljajo vzroke za manjše delovne rezultate svojih delavcev, ki pogosto izvirajo iz osebnih dohodkov in ogrožajo njihovo socialno varnost. Na taki podlagi in upoštevajoč delitev po delu naj v organizacijah združenega dela zagotovijo neposredno pomoč tistim delavcem, katerim je ogrožena socialna varnost.

3. Organizacije združenega dela, ki poslujejo z izgubo, naj skupaj s skupnostmi za zaposlovanje pripravijo konkretne ukrepe za preusmeritev delavcev v nove proizvodne programe oziroma v druge organizacije združenega dela. Za premagovanje organizacijskih in tehnoloških sprememb proizvodnje in s tem povezane probleme zaposlovanja, je potrebno zagotoviti široko solidarnost v republiki.

4. Skupnosti socialnega varstva naj se v večji meri kot doslej vključujejo v proces celovitega planiranja ekonomskih in socialnih ciljev.

Da bi to dosegli, se morajo ustanoviteljice skupnosti socialnega varstva bolj dosledno vključevati v usklajevanje socialnovarstvenih programov glede na stvarne možnosti združenega dela, okrepiti pa se morajo tudi funkcija skupnosti socialnega varstva kot enakopravnega zbora skupščine družbenopolitične skupnosti.

5. Vse samoupravne interesne skupnosti, ki zagotavljajo socialnovarstvene pomoči, morajo dosledno izpeljati načelo domicilne socialne varnosti, do konca leta 1983 uvesti enotno skupno evidenco prejemnikov socialnovarstvenih pomoči in se v republiški skupnosti socialnega varstva dogovoriti za enotna merila in postopke za njihovo uveljavljanje.

6. V samoupravnih interesnih skupnostih se je treba takoj dogovoriti za ustrezne aktivnosti, ki bodo zagotovile:

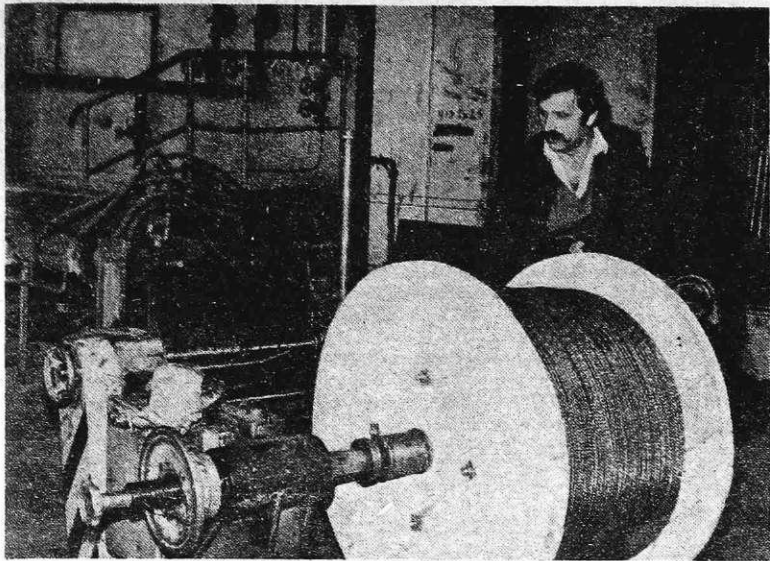
- hitrejšo preoblikovanje denarnih pomoči družinam z otroki v neposredne oblike pomoči, kot so varstvo v vzgojnovarstvenih organizacijah, urejena družbena prehrana, brezplačni učbeniki, usposabljanje itd.

- hitrejši razvoj racionalnejših oblik vzgoje in varstva otrok v varstvenih družinah in v oddelkih v namensko grajenih prostorih,
- preusmeritev dela sredstev, ki se zbirajo za štipendije, za organizirano družbeno prehrano za učence in študente,

- racionalnejšo izrabo obstoječega stanovanjskega prostora in hitrejšo urejanje odprtih vprašanj stanovanjske izgradnje, da bi mladim družinam in družinam brez ustreznega stanovanja hitreje zagotovili osnovne stanovanjske pogoje,

- duševno in telesno prizadetim osebam, ki si niso same sposobne zagotavljati socialne varnosti, potrebno pomoč in ustrezne pogoje za življenje z nadaljnjim razvojem funkcionalnih oblik varstva,

- posebno skrb razreševanja invalidske problematike, zlasti usposabljanju in zaposlovanju invalidov

Pletilnica žice (foto I. Kučina)

Ob prenosu večje odgovornosti za invalide v organizacije združenega dela, je treba izpeljati program razvoja zavodov za usposabljanje, ki naj izdelajo strokovne podlage. Organizacije združenega dela se morajo pripraviti za postopno prevzemanje teh nalog.

— pri določanju kriterijev za družbene pomoči je potrebno bolj kot doslej upoštevati rast življenjskih stroškov in njihov vpliv na socialni položaj posameznikov in družin z najnižjimi dohodki,

— hitrejši razvoj dejavnosti in oblik pomoči za starejše občane v okolju, kjer živijo,

— izpeljavo sistema subvencioniranja stanarin, tako da bo vključeval tudi oskrbovance v socialnih zavodih,

— dosledno uresničevanje samoupravnega sporazuma o izvajanju zdravstvenega varstva v socialnih zavodih,

— samoupravne interesne skupnosti naj pripravijo metodološke podlage za združevanje dela in sredstev v svobodni menjavi dela tako, da si bodo v organizacijah, združenega dela lahko z neposredno svobodno menjavo dela zagotavljali del sto-

ritev in programov družbenih dejavnosti, ki jih lahko najbolj smotno uresničujejo v okviru organizacij združenega dela, prek samoupravnih interesnih skupnosti pa tiste storitve in programe, ki jih je treba uresničevati po načelu vzajemnosti in solidarnosti.

Pri uresničevanju teh nalog morajo samoupravne interesne skupnosti in izvajalske organizacije sodelovati s krajevnimi skupnostmi, skupnostmi stanovalcev ter družbenimi organizacijami in društvi. V tem procesu je treba hitreje razvijati prostovoljno delo kot obliko, s katero dopolnjujemo programe organizacij na področju socialnega varstva.

7. V pripravah dolgoročnega plana Slovenije morajo biti vključeni tudi cilji in okviri dolgoročne socialne politike, kot sestavni del družbeno-ekonomskega razvoja.

8. Skupščine občin naj pripravijo in obravnavajo poročilo s predlogi ukrepov o uresničevanju socialne politike in zagotavljanju socialne varnosti v občini. Poročilo naj vsebuje tudi oceno uresničevanja samoupravnega sporazuma o skupnih izhodih za zagotavljanje socialne varnosti v obdobju 1981–1985 v občini.

NOVICE IZ SINDIKALNIH ORGANIZACIJ

STROJNE DELAVNICE

Dvanajsta redna seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata temeljne organizacije Strojne delavnice je bila v ponedeljek, 11. aprila, na njej pa so obravnavali pregled sklepov prejšnje seje, priprave na volitve v samoupravne organe temeljne organizacije in Železarno, predlog sklada skupne porabe in tekoče zadeve.

Pri pregledu sklepov so ugotovili, da so sklepi v glavnem izvršeni, razen sklepa o obisku tovarne Veriga, kjer bi se pogovorili o osebnem dohodku kovinarjev Verige v primerjavi z dohodki delavcev Strojnih delavnic, o kriterijih za dodeljevanje denarnih pomoči v času bolezenske odsotnosti in o ogledu plesne prireditve »Evropa pleše« v Ljubljani.

O pripravi na volitve je poročal predsednik izvršnega odbora. Pri evidentiranju kandidatov je prišlo do sprememb v naslednjih samoupravnih delovnih skupinah: orodjarna I in II, priprava dela in kovčarnica.

Predlog sklada skupne porabe je razložila predsednica nadzornega odbora. V razpravi je referent za odločbo pripomnil, da se ne strinja, da Železarna namenja visoke zneske za vrhunske športe. Predlagal je, da bi več sredstev iz sklada skupne porabe namenili delavcem Železarni tako, da bi jim povišali jubilejne nagrade.

Po razpravi o predlogu delitve sklada skupne porabe so člani izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata sklenili, da se v prihodnje jubilejne nagrade povečajo za polovico.

Izvršni odbor je zadolžil tri svoje člane, da pregledajo predlog statutarnega sklepa občinske organizacije zveze sindikatov Jesenice in poslovnika o notranji organizaciji in načinu delovanja občinskega sindikalnega sveta in njegovih organov ter občinskih odborov družbenih dejavnosti.

Ponovno so razpravljali o prehodu na nov delovni čas in ugotovili, da nov delovni čas ni ustrezen in da so vse samoupravne delovne skupine proti takemu sklepu vodstva Železarn. Predlagali so, da se preide nazaj na prejšnji delovni čas.

DRUŽBENA PREHRANA

Na trinajsti seji osnovne organizacije sindikata TOZD Družbena prehrana, ki je bila v ponedeljek, 11. aprila, so obravnavali predlog za brezplačno zdravljenje na morju zaradi zdravstvenih razlogov, predlog kandidatov za brezplačno letovanje, ki so socialno ogroženi in bolni, volitve v samoupravne organe, izhodišča za javno razpravo o osnutku zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, naloge in aktivnosti zveze sindikatov pri ustvarjanju pogojev za pospeševanje produktivnosti zaposlovanja, poslovnika o načinu delovanja občinskega sveta zveze sindikatov in statutarnega sklepa občinske organizacije zveze sindikatov.

Osnovna organizacija sindikata je iz obratne ambulante prejela seznam delavcev, ki so zaradi zdravstvenih razlogov predlagani za preventivno letovanje v Biogradu na moru.

Po pregledu seznama so prisotni sklenili, da se iz seznama izločita dve sodelavki, ki do zdravljenja nista upravičeni, ostalim pa se omogoči, da gredo na morje pred ali po sezoni.

Člani sindikata temeljne organizacije so predlagali socialno ogrožene, pridne in dolgoletne sodelavce za brezplačno letovanje na morju. Sklenili so, da vsem predlaganim pošljejo pismeni sklep o brezplačnem letovanju, na katerega morajo odgovoriti, če so pripravljeni sprejeti tako obliko pomoči.

Obravnavali so navodilo o izidu glasovanja in sestavljanju zapisnika na volitvah v samoupravne organe temeljne organizacije in Železarn.

Obravnavali so osnutek zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in nanj niso imeli pripomb. Poudarili so, da je osnovna organizacija sindikata seznanjena z dodatnim obremenjevanjem temeljne organizacije glede vključevanja delovnih invalidov v združeno delo.

Z nalogami in aktivnostmi zveze sindikatov pri ustvarjanju pogojev za pospeševanje produktivnega zaposlovanja se je osnovna organizacija strinjala, saj je cilj teh nalog in akcij ustvarjanje takih možnosti, da bo lahko delal vsak za delo sposoben prebivalec.

Poslovnika o notranji organizaciji in načinu delovanja občinskega sveta zveze sindikatov in njegovih organov ter občinskih odborov sindikatov dejavnosti so prisotni sprejeli brez pripomb. Prav tako so potrdili statutarne sklepe občinske organizacije zveze sindikatov.

ŽEKLARNA

V ponedeljek, 18. aprila, je bila trinajsta seja izvršnega odbora sin-

dikata temeljne organizacije Željalna. Na njej so obravnavali izvrševanje sklepov in poslovnika in statutarne sklepe občinskega sindikalnega sveta.

Pri pregledu sklepov letne sindikalne konference so ugotovili, da je odgovornost nekaterih članov izvršnega odbora nezadovoljiva.

Poslovnika o statutarne sklepe občinskega sindikalnega sveta je razložil predsednik izvršnega odbora. Po razpravi so člani izvršnega odbora poslovnika in statutarne sklepe enoglasno sprejeli.

Obravnavali so še predlagane kandidatke za skupno disciplinsko komisijo in jih brez pripomb potrdili.

VRATNI PODBOJI

Na dvanajsti seji izvršnega odbora osnovne organizacije, ki je bila v soboto, 23. aprila, so obravnavali letovanje v letu 1983 in premetitve delavcev.

Sodelavka, ki so jo predlagali za brezplačno letovanje na morju, je letovanje odpovedala, zato so namesto nje predlagali drugo sodelavko.

Izvršni odbor je predlagal, da bi delavci na sestankih samoupravnih delovnih skupin obravnavali možnosti za namensko varčevanje za izlete.

ENERGETIKA

Trinajsta seja osnovne organizacije sindikata TOZD Energetika je bila v petek, 1. aprila. Obravnavali so pregled sklepov prejšnje seje, predlog kandidatov za samoupravne organe ter udeležbo na XI. športnem srečanju proizvajalcev tehničnih plinov Jugoslavije.

Pri pregledu sklepov prejšnje seje so ugotovili, da ni bil v celoti izpolnjen sklep glede zadolžitve ob dnevu žena, predlog za podelitev srebrnega znaka Zveze sindikatov Slovenije za leto 1983 pa do določenega roka ni podala nobena samoupravna delovna skupina.

Člani so potrdili predlagane kandidatke za samoupravne organe temeljne organizacije in Železarn.

Enajstega športnega srečanja proizvajalcev tehničnih plinov Jugoslavije se bo udeležilo enajst športnikov, vodja ekipe pa bo Zlatko Novak. Ker mora vsaka ekipa financirati tekmovanje sama, so člani sprejeli sklep, da se udeležencem za stroške tekmovanja izplača 25.000 dinarjev. Za sofinanciranje tekmovanja bodo športniki zbrali sredstva, ko bodo organizirali delovno akcijo v Železarni. Za pomoč pri financiranju tekmovalne ekipe bodo zaprosili tudi izvršni odbor konference osnovnih organizacij sindikata Železarn.

Obravnavali so še poročilo o zaključnem računu in pripombe samoupravnih delovnih skupin nanj in seznam delavcev za brezplačno letovanje.

ELEKTRODE

Na četrti seji izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata TOZD Elektrode, ki je bila v petek, 15. aprila, so obravnavali seznam predlaganih delavcev za preventivni odidih v Biogradu na moru, predlog zunanjih članov za skupno disciplinsko komisijo Železarn in organizacijo izleta.

Odbor je potrdil predlog in sedmim sodelavcem odobril preventivni odidih v Biogradu na moru. Pri tem je pripomnil, da osnovna organizacija sindikata težko odloča, kateri delavci so upravičeni do preventivnega oddiha na morju, zato predlaga, da v prihodnje zdravstvena služba sama določi, kateri delavci so upravičeni do takšnega oddiha, saj ima natančen pregled nad zdravstvenim stanjem posameznih delavcev.

Odbor je potrdil predlog zunanjih članov skupne disciplinske komisije Železarn v tem mandatnem obdobju.

Odbor je razpravljal o organizaciji izleta in sklenil, da bodo na oglasne deske izobesili dva predloga, in sicer za enodnevni izlet, ki bi ga organizirali spomladi, in izlet v Citadelo v Italiji, ki bi ga organizirali v septembru. Navedli bodo tudi približno ceno obeh izletov, o dokončni organizaciji pa se bodo dogovorili, ko bo znano število prijavljenih.

PROFILARNA

V sredo, 4. maja, je bila četrtja seja izvršnega odbora osnovne organizacije TOZD Profilarna. Na njej so obravnavali evidentiranje kandidatov za odbor za gospodarstvo in odbor za delovna razmerja in zbor združenega dela.

Obravnavali so še ponudbo Delavske enotnosti za nakup brošure o lanskeoletnih športnih prireditvah in majice z odtisanim znakom pohoda ob žici okupirane Ljubljane.

JEKLARNA

Razširjeni sestanek družbenopolitičnih organizacij TOZD Jeklarna

je bil v sredo, 4. maja, obravnavali pa so poslovno poročilo za prvo tromesečje. Po končani razpravi je izvršni odbor osnovne organizacije sindikata nadaljeval sejo ločeno in obravnaval izvrševanje sklepov prejšnje seje, poročilo o izvedenih volitvah, program ukrepov za odpravo vzrokov izgub, sprejem razvida delovnih nalog in tekoče zadeve.

Pri pregledu izvrševanja sklepov prejšnje seje so ugotovili, da so sklepi izvršeni, oziroma se še izvajajo.

Volitve so potekale po pravilniku in je zato tudi rezultat zadovoljiv. Obveščanje je bilo dobro, prav tako je bilo dobro pripravljeno gradivo, ki je bilo podano tako, da so ga delavci razumeli. Poročilo o volitvah je na seji delavskega sveta podal Mato Panič.

Predsednik izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata je prebral program ukrepov za odpravo izgub, ki ga je pripravil vodja temeljne organizacije. Program so že predhodno obravnavali na samoupravnih delovnih skupinah in se že izvaja, saj je dolgoročno značaja. Člani odbora so se strinjali, da se ukrepi izvajajo po programu, da se bodo izgube zmanjšale in izboljšal sedanji položaj.

Predsednik je člane odbora seznanil, da akcije na področju razvida del in nalog v redu potekajo in da bo katalog narejen do konca junija.

Dogovorili so se, da bodo v spomin na predsednika Tita naročili spominske značke z njegovim likom, ki jih bodo podelili najbolj prizadevnim družbenopolitičnim delavcem v temeljni organizaciji.

Obravnavali so še seznam delavcev za brezplačno letovanje, obisk bolnih sodelavcev ob prvem maju, pogostitev za jubilarne dela in organizacijo ekipe za pohod Po poteh okupirane Ljubljane.

DRUŽBENA PREHRANA

Štirinajsta seja izvršnega odbora osnovne organizacije TOZD Družbena prehrana je bila v torek, 10. maja, na njej pa so obravnavali predlog kandidatov za samoupravne organe temeljne organizacije in Železarn, finančno pomoč za organizacijo piknika, prošnjo planinskega društva Javornik-Koroška Bela, organizacijo izleta in tekoče zadeve.

Člani odbora so pregledali predlog možnih kandidatov za delavski svet temeljne organizacije, odbor za gospodarstvo pri tem delavskem svetu in odbor za kadre ter samoupravno delavsko kontrolo.

Mladinska organizacija organizira 21. maja piknik v Završnici. Na piknik so povabili tudi ostale člane kolektiva. Ker mladinci nimajo dovolj denarja za izvedbo piknika, prosijo člane odbora za finančno pomoč.

Člani odbora so sklenili, da odobrijo 200 dinarjev na osebo po priloženem seznamu prijavitelcev.

Glede finančne pomoči planinskemu društvu je izvršni odbor sklenil, da bodo izvedli akcijo za prodajo nalepk planinskega društva in mu nakazali zbrani denar.

V juniju bo organiziran izlet v Crikvenico, in sicer 10., 11. in 12. junija. Aktivni člani plačajo 300 dinarjev, otroci do desetega leta 300 dinarjev in svojci 500 dinarjev.

E-TKR-NG

Osemnajsta seja izvršnega odbora osnovne organizacije delovne skupnosti za ekonomiko, tehnično kontrolo in raziskave ter novogradnje je bila v torek, 10. maja, na njej pa so obravnavali poročilo o volitvah, priprave na konstitutantno sejo delavskega sveta in tekoče zadeve.

Poročilo o poteku volitev in referendumu je podal predsednik volilne komisije. Poudaril je, da so volitve uspele, saj so vsi predlagani delegati dobili potrebno večino glasov. Udeležba na volitvah je bila zadovoljiva (88 %), zaskrbljujoče je le, ker je bilo sedemnajst delavcev neupravičeno odsotnih. Manj ugoden je bil izid referenduma. V razpravi so člani poudarili, da je bilo za javno razpravo premalo časa, pa tudi tak način reševanja problemov borcev po 38 letih ni najbolj primeren.

Izdelali so predlog za predsednike, namestnike in člane delavskega sveta, odbora za gospodarstvo, odbora za kadre in delovna razmerja, odbora za SLO in odbora za uveljavljanje zakona o združenem delu.

Ob koncu meseca bodo organizirali piknik na Poljanah, na katerega bodo povabili tudi upokojene sodelavce. Organizatorja sta komisija za odidih in izlete in komisija za šport in rekreacijo.

Obravnavali so prošnjo planinskega društva Javornik-Koroška Bela za odkup nalepk. Ker odbor v tem namenu nima predvidenih sredstev, nalepk ne bo odkupil.

ŽELEZAR

JUGOSLOVANSKA PROIZVODNJA SUROVEGA JEKLA V LETU 1982

V letu 1982 so jugoslovanske železarnice po proizvodnih postopkih in v tonah izdelale naslednje količine surovega jekla:

Železarna	Načrt	Proizvodnja	%	Indeks 83/82
SM jeklo				
Zenica	874.000	791.770	90,4	93,1
Sisak	283.000	264.362	93,4	97,3
Jesenice	310.000	312.900	100,9	108,1
Smederevo	93.000	94.434	101,5	101,4
Skupaj	1.560.000	1.463.466	93,8	97,3
Elektro jeklo				
Zenica	25.000	24.109	96,4	92,9
Nikšić	290.000	244.472	84,3	100,2
Sisak	70.000	66.843	95,5	97,8
Split	70.664	58.824	83,2	106,3
Skopje	200.000	126.792	63,4	87,7
Jesenice	177.000	158.411	89,5	101,2
Ravne	216.360	206.200	95,3	96,8
Store	131.579	111.869	85,0	103,1
Smederevo	6.800	7.296	107,3	103,8
SKUPAJ:	1.187.403	1.004.816	84,6	98,2
LD jeklo				
Zenica	870.000	769.396	88,4	98,9
Skopje	314.000	153.690	48,9	63,3
Smederevo	615.000	424.930	69,1	105,1
SKUPAJ:	1.799.000	1.348.016	74,9	94,6
Surovo jeklo				
SKUPAJ:	4.546.403	3.816.298	83,9	96,6

Podatki kažejo, da v letu 1982 pri vseh treh proizvodnih postopkih za surovo jeklo nismo dosegli načrtovanih količin, razen tega je bila tudi skupna proizvodnja nižja kot v predhodnem letu. Še najboljše je bila situacija pri SM jeklu, kjer sta železarni Jesenice in Smederevo presegli načrtovano količino in tudi količino, doseženo v letu 1981. Če izvajamo železarno Smederevo pri elektro jeklu, so vse železarnice tudi pri LD jeklu zaostale za načrtovano količino, medtem ko jih je približno polovica izdelala več jekla kot v letu 1981. Glavne težave so bile s polizdelkom, pri nekaterih elektro jeklarnah pa tudi z električno energijo. Zadnje velja predvsem in v največji meri za železarno Nikšić in Skopje.

Grodelj teče po vustaljeni strugi (foto S. Kokalj)

Zjutraj smo nadaljevali potovanje skozi značilno pokrajino ob Muri in Dravi do Varaždina. Mesto se nam

70 LET NERJAVNEGA JEKLA

Zanesljivo je, da sega nagli razvoj izdelave plemenitih jekel in posebno se nerjavnih jekel v čas od 1912. do 1914. leta. Osiromašene raziskave, ki so vodile do praktične uporabe kemičnih odobrenih jekel, pa so pričeli izvajati že ob koncu 18. stoletja. Prvi korak za to je bilo odkritje kroma.

Leta 1797 je poročal francoski kemik L. N. Vauquelin o novi kovinski substanci, ki so jo odkrili v sibirski železovi rudi hematit. Že v naslednjem letu je bila v drugem poročilu nova kovina imenovana krom in navedena je bila tudi ugotovitev, da je odporna proti kislinam. Raziskave J. Stodarta, M. Faradaya in P. Berthiera o ferokromu in kromovih jeklih so pokazale isti rezultat. Čez sto let je poročal R. A. Hadfield o svojih poskusih z jekli s 16 % kroma, ki so bila popolnoma svetla in jih rja ni razjedala.

Podobno je potekal tudi razvoj nikljevih jekel. Tudi tu je bil P. Berthier tisti, ki je ugotovil, da grodelj z 10 % niklja manj rjavi kot železo.

Lastnosti obeh elementov, tako kroma kakor tudi niklja, so slednjič ob koncu 19. stoletja pripeljale do prvih raziskav s krom-nikljevimi jekli.

V Kruppovem kemično-fizikalnem poskusnem laboratoriju so leta 1909 izvedli obsežne raziskave o problemu korozije. Pri tem so ugotovili, da kromova in krom-nikljeva jekla niso rjavela tudi po mesec dolgem uskladičenju na vlažnem laboratorijskem zraku. Do podobne ugotovitve je prišel tudi angleški raziskovalec Brearley pri jeklih s 13 % kroma. Čeprav je bilo že prej znano, da na čisti krom voda in zrak ne vplivata, se je vendar kasneje izkazalo, da ostane ta lastnost kroma tudi v njegovih številnih zlitinah. Iz leta 1910 je znan patent čehoslovaške železarnice Poldi, na osnovi katerega so za proizvodnjo puškinih cevi uporabljali proti koroziji odporno jeklo z 11 % niklja in 0,25 % ogljika.

Težava pri uvajanju teh jekel v prakso je bila v tem, da je bila obdelava visoko legiranih kromovih jekel težka ali celo nemogoča. Bile so potrebne dolgotrajne in težavne raziskave, da so s spreminjanjem načina legiranja in s posebno toplotno obdelavo razvili nerjavna, proti kislini in visoki temperaturi odporna jekla, ki so jih lahko valjali, kovali in stružili. Tako so dobili osnovo za praktično uporabo teh jekel.

Nemška železarna Fr. Krupp je leta 1912 uvedla industrijsko proizvodnjo nerjavnih jekel in je v oktobru ter decembru istega leta zaščitila svojo proizvodnjo z dvema patentoma. Zato velja leto 1912 kot pričetek moderne proizvodnje nerjavnih jekel.

Vendar prva industrijska uporaba nerjavnih jekel ni bila namenjena zaščiti proti koroziji, temveč proti kislinam, ki je bila pomembna v kemični industriji. Tako je že leta 1912 nabavila tovarna anilina in sode v Ludwighafnu kovane palice jekla, odpornega proti kislinam. Potrebnovala je material za ventile, ki so bili odporni proti razjedanju zelo hitro se premikajočih agresivnih plinov. Nova vrsta jekla se je tako dobro izkazala, da so že do leta 1914 dobavili v Ludwighafnu več kot 1800 kg strojnih delov, izdelanih iz tega jekla. Do leta 1918 so izdelali za potrebe kemične industrije 600 centrifugalnih črpalk iz litine, legirane s kromom in nikljem, ki so jih uporabljali za črpanje solitne kisline, številne hladilne naprave in veliko količino cevovodov iz nerjavnega jekla. Ta vrsta jekla je bila zelo primerna za uporabo v kemični industriji predvsem zato, ker je imela poleg dobre odpornosti proti koroziji, kislinam in lužinam tudi dober raztezek, ki je omogočal preoblikovanje s stiskanjem in vlečenjem.

Glede na razne pogoje uporabe so bile razvite razne vrste tega jekla z različnim legiranjem in obdelavo. Po prvi svetovni vojni se je uporaba teh vrst jekel v razne namene zelo razširila.

Leta 1918 so bili prvič izdelani iz jekla z 18 % kroma in 8 % niklja, ki ga je izdelala železarna Fr. Krupp, različni instrumenti in deli za potrebe zobozdravstva. Leta 1919 so s patentirano izdelavo umetnih delov iz nerjavnega jekla, ki so jih vstavljali v človeško telo. Nadaljnji razvoj nerjavnih jekel za potrebe medicine je šel v smeri izdelave kirurških instrumentov kot so noži, škarje, kleščice, injekcijske igle in podobno.

Leta 1922 je sledila prijava patenta za nerjavna jekla, legirana s molibdenom in bakrom. Tako je bila omogočena proizvodnja naprav in strojnih delov, ki so še posebej izpostavljeni močnim vplivom korozije. To so bile predvsem črpalke, deli ventilov, cevovodi in rezervoarji. Leta 1924 je železarna Fr. Krupp osnovala lasten oddelek za gradnjo naprav, v katerem naj bi odstranili še obstoječe težave pri predelavi nerjavnih jekel.

Močna ovira pri gradnji velikih varjenih rezervoarjev je bila potreba ponovnega zarjenja varjenih delov pri visoki temperaturi, saj so na ta način preprečevali korozijske napake poleg zvarov, ki nastanejo zaradi razpada zrn v obeh conah poleg zvara. To nevarnost so odstranili šele z zmanjševanjem vsebnosti ogljika v jeklu in kasneje z legiranjem s titanom, niobom ter tantalom oziroma z razvijanjem jekel, ki jih po varjenju ni treba toplotno obdelati. Šele to je omogočilo gradnjo velikih rezervoarjev in drugih podobnih naprav.

Poskusi spajanja nerjavnih in proti visoki temperaturi odpornih jekel s sendvič postopkom so pripeljali do proizvodnje platirane pločevine. To je bilo mogoče izdelovati v večjih dimenzijah in z boljšo toplotno prevodnostjo in ugodnejšo ceno. Zato so bili še posebno primerni za gradnjo velikih naprav.

Ob približno istem času so pričeli uporabljati nerjavna jekla v industriji prehrane in pijač, kajti njihova prednost je naslednja:

- so higijensko neoporečna,
- so odporna proti kislinam sokov in običajnim čistilnim ter dezinfekcijskim sredstvom,
- mogoče jih je lahko in temeljito čistiti,
- glede na okus so nevtralna in odporna proti barvam,
- imajo dobre trdnostne lastnosti ter dolgo življenjsko dobo,
- zaradi varljivosti jih je mogoče doborito obdelovati.

Na osnovi takšnih lastnosti so že leta 1925 pričeli uporabljati nerjavno jeklo kot material za gradnjo potrebnih naprav v pivovarnah, vinskih kletih, mlekarah in tovarnah brezalkoholnih pijač. Uporabili so ga tudi pri izdelavi prvih mlečnih centrifug.

Na pivovarniški razstavi, ki je bila leta 1926 v Münchnu, so prikazali prvi rezervoar iz nerjavnega jekla. S tem je to jeklo prodrlo v industrijo prehrane in pijač. V letih 1951/52 so naredili v pivovarnah anketo, s pomočjo katere so ugotovili, da so bili v 20. in 30. letih dobavljeni rezervoarji in druge naprave iz nerjavnega jekla še vedno uporabni.

Ko so pričeli obvladovati hladno preoblikovanje nerjavnega jekla, so prišli leta 1926 na tržišče prvi kuhinjski in namizni pripomočki, izdelani iz tega jekla. Leto kasneje je bilo na sejmu v Leipzigu razstavljeno za potrebe gospodinjstva več kot 2000 raznih izdelkov iz nerjavnega jekla.

S tem se je tržišče za nerjavno jeklo vedno bolj širilo. Poleg kemične industrije in stojičarje so to vrsto jekla uporabljali tudi v drugih industrijskih vejah. Samo področje gospodinjstvih naprav je odprlo do takrat neslutene možnosti. Najprej je bil to, kot že omenjeno, jedilni pribor, kasneje pa se je uporaba jekla razširila na celotno gospodinjstvo. Mnogi danes uporabljani gospodinjstvi stroji, kot sta, na primer, pralni in pomivalni stroj, so dobili svoj pomen šele z uporabo nerjavnega jekla. Vzporedno s tem je naraščala njegova uporaba v velikih

TEHNIČNI FELJTON – TEHNIČNI FELJTON – TEHNIČNI FELJTON – TEHNIČNI

kuhinjah, menzah in na celotnem področju medicine ter bolnišnicah.

V stavbarski umetnosti so že zelo zgodaj uporabljali kovine kot okrasno sredstvo. Vendar je bil do novejšega obdobja samo baker in slabo pozlačeni deli. Jeklo, ki je kot nosilni material po 19. stoletju eden najvažnejših gradbenih elementov, ni primeren za zunanji izpostavljenost, ker je zaradi pogostih zaščitnih posegov proti koroziji predrag. Nerjavna jekla so tudi na tem področju omogočila bistvene spremembe.

Prve poskuse uporabe nerjavnega jekla v gradbeništvu so izvedli v letu 1922. To so bili predvsem deli vrat, oken, svetlobna in grelna telesa.

Pri gradnji visokih stavb so uporabili nerjavno jeklo prvič v ZDA. Kot najbolj značilen primer takšne uporabe tega jekla je leta 1929 v New Yorku zgrajen 311 m visok nebotičnik avtomobilske družbe Chrysler, katere 88 m visok stolp so prevlekli s 4.500 kosi pločevine iz 18/8 krom nikljevega nerjavnega jekla. V ta namen so porabili več kot 43 ton pločevine. V notranjosti te stavbe so uporabili nerjavno jeklo za mreže, svetilna telesa, okna in podobno. Skupna količina na tej stavbi uporabljenega nerjavnega jekla je bila 700 ton.

Leta 1931 so uporabili pri gradnji največjega nebotičnika v New Yorku Empire State Building 205 ton nerjavnega jekla. Še danes je na obeh stavbah vgrajena nerjavna pločevina brez napak.

Eden najbolj zanimivih primerov iz obdobja ob koncu 60. let je 4.800 ton težka kroglja televizijskega stolpa z razgledno ploščadjo, kavarno in telekomunikacijskimi napravami v vzhodnem Berlinu, ki je prevlečena s 120 tonami hladno valjene nerjavne pločevine.

Prej omenjenima nebotičnikoma v New Yorku so sledile v raznih delih sveta številne visoke stavbe, ki so jih v celoti ali delno prevlekli z nerjavnim jeklom. Danes praktično ni več omejitev pri uporabi nerjavnega jekla v zunanji in notranji arhitekturi. To velja tako za tehnično kakor tudi za umetniško področje.

Tudi uporaba nerjavnega jekla v avtomobilski industriji je imela svoj začetek v ZDA. Tam so leta 1936 izdelali šest Fordovih limuzin, ki so imele karoserijo iz nerjavne pločevine. Leta 1936 je po leta trajajoči uporabi, saj je eden izmed teh avtomobilov prevozil celo 600.000 km, izgledala kot ob času dobave. Temu poskusu uporabe tega jekla v tej industriji je sledila izdelava in uporaba pokrovov za kolesa, odbijačev, okrasnih letvic in še nekaterih drugih delov.

Po izrednem uspehu porabe nerjavnih jekel, ki je bil še posebno uspešen v 60. letih, se danes postavlja vprašanje, kako bo v prihodnosti. Pri teh razmišljanjih imajo pomembno vlogo zahteve, ki so v zadnjih letih s strani široke javnosti vedno bolj v ospredju. Med drugim gre za zaščito okolja in tehniko čiščenja odpadnih vod, ki bi lahko v bodoče postala pomembno tržišče za to vrsto jekla. Podobno velja tudi za tržišče izdelkov za zabavo in prosti čas, šport, odmor, taborjenje. ... K temu je treba prišteti še proizvodnjo in transport utekočinjenega plina in še nekatera druga področja. Vse kaže, da so možnosti za razširitev tržišča nerjavnega jekla v bodočnosti še vedno velike.

MAGNEZIJEV HIDRAD – AKUMULATOR ZA VODIK

Strokovnjaki že dalj časa menijo, da je vodik idealen sekundaren nosilec energije. Ta plin ima med kemičnimi gorivi največjo energijsko gostoto na enoto teže. Možno ga je na več načinov pretvoriti v druge energetske medije in enostavno ter ceneno transportirati po cevovodih. Ena izmed odločilnih prednosti vodika kot goriva, namesto premoga, nafte ali zemeljskega plina, je njegovo zgorevanje v čisti vodi. Ta lastnost je pomembna zaradi vedno večje skrbi za čistost ozračja in zaradi bodoče nevarnosti povečanja ogljikovega dioksida v ozračju.

Uresničitev svetovnega energetskega gospodarstva z vodikom – do leta 2000 računajo na počasno naraščanje porabe tega plina na področju energije – nasprotuje vedno več neresenih problemov. Vodik dejansko sploh ni vir energije. Za njegovo pridobivanje mora biti na razpolago toplota ali električna energija. Danes pridobivajo vodik z razkrojem zemeljskega plina ali z elektrolizo vode in pri zadnji je izkoristek sorazmerno slab. Poleg tega je treba rešiti tehnične probleme, ki so povezani z uvedbo vodika kot nosilca energije v prakso – v industrijo, transport in gospodinjstvo. Med neresene probleme sodi tudi njegova akumulacija, kajti brez enostavnega, poceni in zanesljivega načina akumuliranja velikih količin tega plina ob majhni porabi prostora in teže je njegova uporaba na mnogih področjih, posebno pa še v transportu, komaj možna. V večini primerov je mogoče akumulirati vodik v elementarni obliki kot plin ali tekočino ali v kemično vezani obliki. Zato je v tem sestavku navedeno nekoliko možnosti za akumulacijo vodika v kemično vezani obliki kovinskih hidridov.

Ker je reakcija vodika s kovinami povezana s tvorjenjem toplote in v večini primerov poteka reverzibilno (v obe strani), ga je mogoče z dovajanjem toplote ponovno sprostiti iz kovinskih hidridov. To pomeni, da je možno ponovno dobiti nazaj kovino in plinasti vodik. V glavnem je mogoče proces polnjenja in praznjenja vodika poljubno pogosto ponavljati in je to podlaga za uporabo kovinskih hidridov kot reverzibilne akumulatorje vodika. Ne samo njihova reverzibilnost, temveč tudi vrsta dodatnih kriterijev, je za izbiro kovinskih hidridov, v ta namen pomembna ali celo odločilna. Za hidridni akumulator vodika je postavljena zahteva, da je njegova sposobnost akumuliranja glede na težo in enoto prostornine čim večja, sproščanje vodika pa mora potekati ob za uporabo primernih temperaturnih pogojih. Poleg tega mora potekati proces spajanja (hidriranje) in sproščanja (dehidriranje) s primerno hitrostjo in ga je mogoče v praksi poljubno velikokrat obrniti. Pri tem je treba upoštevati tudi ceno kovine in stroške za nastajanje hidrida.

Danes poznamo že veliko sistemov akumulacije vodika s kovinskimi hidridom. Sistemi, ki jih imenujemo nizko temperaturni (lantan-nikelj in železo-titan-vodik sistemi) akumulirajo na enoto teže sorazmerno malo vodika, vendar ga sproščajo že pri temperaturi 20 stop. C. Visoke temperaturni sistemi (magnezij-baker, magnezij-nikelj in magnezij-vodik) pa imajo veliko sposobnost akumuliranja, vendar je mogoče sproščati vodik šele pri višjih temperaturah. Gostote vodika (gramov vodika/kub. cm) so pri vseh teh sistemih višje kot v tekočem vodik. Čeprav izgleda, da je sistem magnezij-magnezijev-hidroksid zaradi sorazmerno visoke vsebnosti vodika v magnezijevem hidridu (7,65 %) in zaradi ugodne cene magnezija optimalen za transportne namene je njegova slaba stran nezadovoljiva hitrost polnjenja in praznjenja, kar onemogoča široko uporabo. Tako je znano, da je stalno hidriranje čistega magnezija možno le pod neugodnimi pogoji, poleg tega pa poteka počasi ter zelo nepopolno. Hitrost dehidriranja na ta način nastalega magnezijevega hidrida za vodikov akumulator ni sprejemljiva. Tudi pri legiranju magnezija z drugimi kovinami (nikelj, aluminij, indij) ali z medkovinskimi spojinami (npr. LaNi5) do zdaj niso uspeli odstraniti te bistvene slabosti teh sistemov.

Na podlagi raziskav na področju homogene katalize (povečanje hitrosti nekaterih kemičnih reakcij ob prisotnosti včasih tudi malih količin določenih snovi, imenovanih katalizatorji), so na zahodnonemškem inštitutu Max Planck razvili pred nekaj leti katalizatorje, ki so prvič omogočili gladko potekajočo sintezo magnezijevega hidrida iz kovinskega magnezija in vodika pod ugodnimi pogoji (normalni pritisk ali nadpritisek vodika npr.: 10–15 barov pri temperaturi 20–70 stop. C). Na ta način pridobljen in na primeren način izkoriščen magnezijev hidroksid kaže že pri normalnih pogojih skoraj idealno reverzibilno obnašanje. To v praksi pomeni, da je mogoče takšen sistem napolniti s pomočjo napeljav vodika v nekaj urah prek noči, pri tem sproščeno toploto pa je mogoče izkoristiti za ogrevanje. Že pri nekoliko povečanem pritisku (2–10 barov) poteka polnjenje vodika bistveno hitreje. Hitrost polnjenja in praznjenja, kakor tudi zmogljivost polnjenja, ostane pri teh sistemih tudi po 60 do 70 ciklih praktično nespremenjena, kar velja tudi pri uporabi tehničnega, torej ne idealno čistega vodika.

Bistvo homogeno-katalitičnega postopka za proizvodnjo magnezijevih hidratov je v tem, da se najprej spoji in s tem tudi aktivira kovinski magnezij z aromatičnim ogljikovodikom antracenom v visoko reaktivno, topljivo magnezijevo organsko spojino. V drugi stopnji reakcije reagira magnezij v obliki magnezijevega antracena, se s pomočjo dodatnih kromovih ali titanovih katalizatorjev brez težav spoji z vodikom in pri tem nastane magnezijev hidrid, medtem ko se antracen sprosti. Tega je mogoče ponovno uporabiti v katalitičnem krogu. Končni rezultat je, da se s pomočjo majhne (katalitične) količine antracena in raztopljenih kromovih ali titanovih katalizatorjev spremenijo pod ugodnimi pogoji velike količine magnezija in vodika v magnezijev hidrid. Poskuse hidriranja magnezija po tem postopku so že izvedli v količinah več kilogramov.

Za praktično uporabo, na primer, za akumulacijo vodika pri vozilu, ki uporablja ta plin kot pogonsko sredstvo, so hidridne cevi z magnezijevim hidridom napolnili vtisnjene v cilindrične posode. Stisnjenje je potrebno, da dosežejo čim večjo gostoto vodika na prostorninsko enoto akumulatorja, izboljšajo toplotno prevodnost in da zmanjšajo piroforme lastnosti (vžig pri stiku z zrakom) materiala v akumulatorju.

S homogeno katalitično proizvodnjo magnezijevega hidroksida so prvič razvili postopek, ki omogoča brez legiranja združiti visoko sposobnost magnezija za vezanje z vodikom za praktično uporabo potrebno veliko hitrostjo polnjenja in praznjenja. Homogeno katalitični postopek se bistveno razlikuje od zdaj znanih metod za proizvodnjo hidridnih materialov, potrebnih za akumulacijo vodika. Pri tem je mogoče z uporabo topnih kovinsko organskih katalizatorjev obratovati pri prvem hidriranju pod izredno ugodnimi pogoji. To omogoča nastanek hidrida s kemično in tehnološko najbolj ugodnimi lastnostmi.

Zato obstoja upravičeno upanje, da bo mogoče uporabiti takšne metode ne samo za hidriranje magnezija, temveč tudi za hidriranje in aktiviranje drugih kovin ter za proizvodnjo kovinskih zlitin in raznih intermetalnih kovin.

BAKRENE ROŽE

Že v 17. stoletju je bilo izkustveno ugotovljeno spoznanje, da so lahko določene rastline znak za nahajališče raznih rud. Kajti na vrsto in razporeditev rastlin vplivajo neposredno kemične in fizikalne lastnosti tal. Geobotanika pozna danes okoli 85 raznih vrst rastlin in njihovih vrst, ki so značilne za določeno mineralno sestavo tal.

Posebno enostavno je iskanje rud, če obstaja rastlina, ki je navezana na določene kovine. Tak je posebno znan primer v bakrenem pasu v afriških državah Zaire in Zambija. V teh dveh državah so največje zaloge bakrovih rud na svetu, in sicer je na površini 25.000 kv. km preko sto večjih nahajališč te rude. Na tem območju je vsaj 26 raznih rastlinskih vrst, ki normalno rastejo samo na tleh, bogatih z bakrom. Najbolj znane so takojmenovane bakrove rože z latinskim imenom *becium homblei*, haumaniastrum katangese in haumaniastrum robertii. Te ne kažejo samo prisotnost bakrove rude, temveč tudi njeno približno koncentracijo. Roža *becium homblei* je v sorodu s poprovno meto, ima medlo modre cvetove in doseže višino do 70 cm. To rožo najdemo na tleh, ki vsebujejo vsaj 100 ppm bakra. Pri tem je zanimivo, da *becium homblei* ne potrebuje večje količine bakra kot ostale rastline, ker je tudi sposobna rasti na tleh, ki so na bakru revne. Vendar na takšnih tleh naleti na zelo hudo konkurenco številnih ostalih rastlin. Ker pa je baker za večino drugih rastlin v večjih koncentracijah strupen, medtem ko za *becium homblei* ni, je le-ta našla na tleh, bogatih z bakrom, možnost rasti, ker je konkurenca ostalih rastlin majhna.

Haumaniastrum robertii je mogoče najti predvsem v Zairu med mesti Kolvez ter Likasi in to izključno na nahajališčih bakra ter kobalta. V tleh prenese koncentracijo do 10 % bakra, sama pa vsebuje samo 0,2 % te kovine. Dejansko je haumaniastrum robertii značilna za nahajališča kobalta in lahko ob upoštevanju suhe teže vsebuje do 1 % te kovine. Vendar to nima nobenega pomena pri iskanju kobalta, ker je v Zairu ta kovina vedno skupaj z bakrom. Haumaniastrum katangese raste v vzhodnem delu Zaira v provinci Shaba in to izključno na tleh, ki so bogata z bakrom. Vsebuje dosti manj kobalta kot haumaniastrum robertii, vendar omogoča zanimiva arheološka odkritja.

Bakrova roža haumaniastrum robertii v nekem smislu sledi človeški civilizaciji. Zapustila je svoje prejšnje mesto in se danes nahaja na odvalih žlindre, ki je nastala pred stoletji, pri proizvodnji bakra. Posebno haumaniastrum katangese, pa tudi haumaniastrum robertii ne kazujeta s svojo prisotnostjo lokacijo bivših talilnih peči, ki so jih v obdobju pred kolonizacijo uporabljali za izdelavo raznih izdelkov iz bakra. Te rože rastejo tudi na cestah in poteh, pri katerih so za gradnjo uporabljali bakreno žlindro in v kateri je do 3 % te kovine.

V 14. stoletju se je razvila v Zairu tako imenovana kalambija kultura. Pri tem so imeli velik gospodarski pomen iz bakra odliti razni izdelki, kot so križi in palice raznih oblik, ki so jih uporabljali tudi kot plačilno sredstvo in so zato kmalu imeli enotno obliko ter velikost. Njihova teža se je gibala med enim gramom in 36 kilogrami. Peči so bile visoke okoli treh metrov in so bile zgrajene iz ilovice ter so v njih z lesnim ogljem reducirali in talili karbonatno bakrovo rudo v kovino. Postavili so jih samo na ustreznih krajih, ker je bila potrebna voda, za kuhanje oglja pa drevesa, poleg tega so jih gradili v bližini starih naselij, ki so jih zgradili temeljito, kjer je rastlo le malo rastlin in je teren moral biti nagnjen, da je omogočal otekanje raztaljenega bakra.

Danes teh peči ni več, vendar je njihova lokacija določena z debelo preprogo haumaniastrum katangese, ki ima premer več metrov. Ob izkopavanjih na takšnih mestih so našli tudi v globini 10 do 20 cm na stare cevi iz gline, razne odlitke, izmeček bakrovih palic, delno reducirano bakrovo rudo malahit, žlindro in oglje. Danes poznamo okoli 200 talilnih peči iz predkolonialnih časov in vse so odkrili na osnovi goste rasti bakrenih rož.

NA VZHODNIH MORJIH

Dobiti bitko s seboj, pomeni zmagati v bitki s svetom.

V mestu, tem šestmilijonskem mravljišču, se nikoli ne izgubim, v pristanišču pa zmeraj; že tretji teden smo v Bombayju, pa kljub temu nikoli, ko se vračam iz mesta, ne pridem do ladje po najkrajši in najlažji poti. Na začetku mi je bilo to kolovratenje med doki in skladišči kratkočasno, zdaj pa mi je že zoprno.

In kaj počnem v mestu? Pri Vratih Indije gledam v nebo, na morje in ljudi, ki tamkaj posedajo ali se sprehajajo; če me kam nažene, grem to opraviti v Taj Mahal hotel čez cesto (tam je namreč daleč okrog edino stranišče, ki ustreza evropskim normam), in tudi kaj popijem, če srečam koga z barke tam — srečam pa skoraj zmeraj koga; kar precej je take gospode, ki sploh nikamor drugam ne hodi z barke kot pa v Taj Mahal, Sheraton ali v Sleep disco zvečer. Če greš s kakšnim od teh gospodičev kam drugam, denimo na Falkland road ali na Foras road, bo gotovo debelo buljil, vihal nos in kazal s prstom: »Glej, podgana! — Glej jih, razcapance, kje ležijo! — Glej, tale pa kar na česti serje! — Glej, ti so pa kar pod plahoto! — Glej, tisti ima pa žakelj na glavi! — Glej, kako se drenjajo! — Glej, tam so pa kurbe! — Glej, samo zaveso imajo pred pogradom, zadaj pa bogve kaj počenjajo, prasice! — Fui, kako smrdi! — Takile gospodiči bi po Indiji najraje hodili z zavezanimi očmi, z rokavicami in rokah in z gazo na ustih, in če že grejo med reveže, ki spijo na cesti, grejo samo zato, da jih fotografirajo in nič jih ni sram prijateljem v Evropi kazati takšnih slik. — to je zanje eksotika! Če pa bi jih povprašal za njihovo intimno mnenje o Indiji in Indijcih, bi zvedel, da je Indija zanje en velik kup dreka, Indijci pa tolpa lenih in ušvih ciganov.

Ko si je pred dnevi električar Jeremija dal sešiti belo indijsko obleko in šel z njo v mesto, so ga tovariši z ladje gledali, kot da mu je padla opeka na glavo: »Ja, a si šel med hi-pije? — Zgledaš kot kak drogeraš! — Daj, vrzi te cote proč in se obleci kot človek! — Pomorci so pač konservativci. Saj je že kapitan Cook pred več kot dvesto leti zapisal: ... Tako je pač v splošnem nprav in razpoloženje mornarjev, da jim nič ne diši, karkoli nenavadnega bi jim človek pripravi, naj bo še tako koristno za njih. Samo robantili bojo proti tistem, ki je prvi iznašel tako novotarijo. ... Tudi najmanjša odstopanja od ustaljenih pravil življenja in obnašanja na ladji, lahko zanetijo ogenj v stehi. Nekateri so se, na primer, sila težko sprijaznili s tem, da mi je zjutraj dajal kuhar sadje za zajtrk. — »Sadje za frustek! Sedem let še navigam, pa še nisem videl, da bi kdo jedel sadje za frustek!« se je pridušal mornar Ljubo. »Če bi bil jaz kuhar, ti ga že ne bi dal!«

Tako je na ladji. Lahko si pijanec, kurbir, delomrznec ali pretepač, ni pa priporočljivo jesti sadje za zajtrk, ni se priporočljivo oblačiti v indijske obleke, in ni priporočljivo tikati čifa, če ga vsi drugi vikaajo. Kjer zdrava pamet odpove, jo brž nadomesti pomorska tradicija. In če se v

imenu zdrave pameti upiraš pomorski tradiciji je to tako, kot če bi scal proti vetru.

Sam sem v kabini ta večer. Zoran in Milan sta šla v mesto (in kolikor ju poznam, ju do jutra ne bo nazaj), dovolj časa in prostora imam za pisanje. Mogoče mi manjka samo navdija, živega hotenja. ... Že čutim, da se me loteva tista stara pomorska bolezen, ki se ji pravi otopelost. Zato me razveseli vsaka stvar, ki oživi to mrtvo morje in to pusto obalo v moji duši: npr. novica, da bom le dobil zameno in da mi ne bo treba ostati na ladji še eno potovanje do Japonske in nazaj; prihod novih ljudi na ladjo: noštruma makine, mazača, barbe, prvega natakara in dveh asistentov. Razveseli me kajpak tudi vsaka nova pošiljka slovenskih časopisov, saj sem moral v indijskih časopisih brati npr. to, da se Liz Taylor ločuje od Johna Warnerja, da je na Poljskem prevzela oblast voj-ska in da se na Korziko zrušilo slovensko letalo s 180 potniki in člani posadke. Našemu telegrafistu se to pač ni zdelo vredno objaviti na stencu salona posadke, čeprav pa je po drugi strani res, da nas zelo hitro obvešča o rezultatih v nogometni in košarkarski ligi. ...

In tako odrezan (in odvezan) od svetovnih in domovinskih zadev hodim v klub pomorščakov igrat ping-pong in biljard, v restavracijo Leopold pa pit indijski čaj, prigrizovat toast in čapati. Čeprav neznatna, na zunaj skoraj neopazna in na las podobna desetnam drugih malo boljših restavracij v centru mesta, je »Leopold« vendarle nekaj posebnega, predvsem zaradi ljudi, ki se tu zbirajo. »Leopold« je namreč Bombay v malem: tu najdeš bogate evropske turiste, hipije in narkomane, mornarje z vseh morij, vseh ras in dežel, domače in uvožene prostitutke, pa spet čisto navadne indijske fante in dekleta, tu so trgovci in ti-hotapci, zvodniki in preprodajalci mamil, za isto mizo najdeš Arabce in Žide, hindujce in katolike. »Leopold«, skrit v senci velikega Taj Mahal hotela, ima svoje stalne goste in slučajne obiskovalce, poceni pivo, evropsko in indijsko kuhinjo, celo stranišče premore (kar v indijskih restavracijah ni ravno obvezno), imajo mačko, ki se mota gostom med nogami, celo kakšna miš ali podgana včasih šine iz kota v kot (tako bliskovito, da ne veš če je res ali se ti samo zdi ...), natakari pa imajo ves čas dovolj dela z odganjanjem beračev in vsiljivih prodajalcev spominkov izpred vhoda v lokal.

V »Leopoldu« sem bil tri tedne vsakodnevni gost in tu sem sklenil nekaj zanimivih znastev. Tu sem spoznal Christo, mlado turistko iz Južne Afrike, ki si je v Bombay prišla nabirati življenjskih (beri: ljubezenskih) izkušenj in katere naklonjenost sem si kaj hitro zapravil, ko sem nazdravil na čast mojih črnih bratov iz njene domovine, »da bi jim bilo kmalu tako dobro, kot je zdaj nama« — No, naslednji večer sem jo že videl v družbi z nekim postavnim črnim mornarjem; tako hitro mu

je podlegla, da niti ni utegnila opaziti, da je črn in iz restavracije sta odšla objeta. ...

Tu v »Leopoldu« smo spoznali tudi osemindvajsetletnega Vlada, češkega emigranta s švedskim državljanstvom, zastopnika neke stockholmske firme v Indiji, ki je poleg številnih drugih jezikov prav dobro govoril tudi srbohrvatsko. Leta 1968 so mu v znanih avgustovskih dogodkih ubili očeta, zato sta z materjo emigrirala v Jugoslavijo in dve leti živela v Zagrebu. Potem je nekaj let živel v raznih zahodnoevropskih prestolnicah in šele na Švedskem se mu je uspelo prebiti na zeleno vejo. Povedal je, da je že šest mesecev službeno v Indiji; v Hyderabadu je spoznal dekle iz bogate indijske družine, odšla je z njim v Bombay in zdaj sta skupaj stanovala v hotelu blizu »Leopolda«. V njuni družbi je bila tudi tridesetletna Danka s petletnim sinom, katere starši so hotelirji v Nairobi in ji pošiljajo toliko denarja, da lahko mirne duše potuje po svetu; preden se je naselila v Bombayju, je bila tri leta na Tahitiju.

Med našim postankom v Bombayju so se stvari razvijale tako, da je Čeh Vlado spoznal neko nemško turistko in ušel z njo v Goo, Maria iz Hyderabad pa je ostala sama samcata v Bombayju, prav tako tudi Danka z otrokom. Naši fantje so zavohali priložnost; Zoran se je ves večer sprehajal z Mario po obali, z roko v roki sta občudovala zvezde, pred njenim hotelom pa mu je zmanjkalo korajžje za odločilni naskok, kar mu je Maria tako zamerila, da se potem ni več zmenila zanj. Tudi okrog Danke z otrokom se jih je nekaj vrtelo; Bajs ji je plačeval pijačo in se dogovarjal z njo za sestanek, Pero je njenemu sinčku popravljal avtomobilček. ...

Vse skupaj se je končalo tako, da se je Maria vrnila v Hyderabad mamici pod krilo, Danka si je poiskala drugo družbo, naši fantje pa so ostali bolj ali manj praznih rok.

Zadnji dnevi starega leta: naveličal sem se dekadence »Leopolda«, aristokracije »Taj Mahala« in Sheraton, prenatrpanosti Falkland road. Včasih se zaidem tja do Vrat Indije, večino prostega časa pa zadnji čas preživim v klubu pomorščakov, ob pivu in biljardu. V klubu je sicer največ Kitajcev, črncev in Arabcev, nekateri so tam kar od jutra do večera; tisti štirje črnki mornarji priosedni mizi, na primer: ladja jim je že kdove kdaj in kdove kam odplula, oni pa se potikajo po pristanišču, se nacejajo s pivom in zakajajo s hašišem in čakaajo, čakaajo ... brez svoje ladje in domovine, brez denarja in prijateljev so kot naplavljeni smeti v pristanišču; njihove obleke so že ponošene in raztrgane, vidno prenašajo zlovoljne poglede natakarijev; klub pomorščakov je njihovo zadnje zatočišče, z zgodbicami o izgubljenih in pobeglih ladjah si služijo pijačo in mamilo; in zdi se, da so od vseh izgubljenih in nepotrebnih ljudi v tem mestu oni še najbolj izgubljeni in nepotrebni.

Tak izgubljenec, čeprav v drugem smislu in na drugi ravni, je tudi tridesetletni Poljak Zbigniew, sicer prvi častnik krova na nemški ladji; doma iz Gdynie, poročen in oče dveh otrok, je emigriral na Zahod. S ponosom nam je pokazal indijski časopis, v katerem je pisalo, da je ameriški magazin Newsweek izbral voditelja Solidarnosti Lecha Walenso za »človeka leta«.

(SE NADALJUJE)

Notranjost glave mu razrezavajo besede kranjskega dirceja: Germanska dediščina naših božičnih običajev! ... Verovanje močnega v moč! ... Surovost herrenmenscha! Življenjski prostor za nadčloveka hitlerjanske ideologije ... Nemški narod je od usode poklican, da ure di Evropo in svet. ...

Dijak se je spustil pod pot in sledil krvavo sled po delno osrenjenem snegu in prek zmrzle domače pradedijeve zemlje, na kateri se je dragi starec tolkel in trudil nad šestdeset let, odkar se je priženil mlad petindvajsetletnik k hiši. Kako more tako priti?

Vrtal je po svojem srcu. Ko so druge domačine tudi odganjali v zapore? Takega krutega početja še niso zagrešili nacistični divjaki!

Kako je kaj takega mogoče?

Ko so pradedi toliko žebrali na svetu? Odkar jih pomnim, so vedno žebrali, kjer je bila prilika. Pri mrličih. Pri solski maši prej še v so-sedenjski šoli. Doma pa itak vsako jutro in opoldne in zvečer. Žebrali in žebrali ... žebrali tudi za srečno zadnjo uro ... Zdaj pa taka smrt?

V dijakovi duši se od trenutka do trenutka podira, podira in razkrajja vse, kar mu je doslej svetilo v srcu in pameti.

Poslovili so se ob požganci. Sosed in občinski tajnik Tržnar sta zavila pod bajto po stezi proti dolini. Mama in sin sta se podala proti Priševi osenci. Stopala sta po sledovih močno okovanih vojaških čeljev. Vmes sta zasledila drobne stopinje ženske obutve.

»Poglej, to so še tetine stopinje. O ti sirota ti, to je bila tvoja zadnja pot na tem svetu, kjer nisi imela drugega kot same skrbi in te-zave!«

Dijak se je zgubljal: Z materjo grem domov. Kam grem domov? Tja v Prisoje v prazno hišo rajne tete. Samo tam nisem doma. Doma sem tukaj. Tukaj pa je morišče! Odkar hodim v šolo, ne vem, kje sem

VALENTIN POLANŠEK

74

ROMAN

KRIŽ S KRIŽI

doma. Tukajšnji svet je sedaj tako omadeževan, da mi bo prinašal vselej le nesrečo, kolikor se bom spominjal nanj. Kje je tisti sončni svet z bajto ob gozdu? Kri in smrt in ogenj in pepel so vse zabrisali. Zakaj človeka taka nesreča zadene? Zakaj še živim? Koliko pa je še mojih. Živih? Kam se naj damo, da bomo varni pred tako kruto usodo, za katero ne vemo niti minuto vnaprej? In kam naj sedaj? Ali moram še v Kranj? Kako se naj vrnem v šolo nazaj k tistim, ki volijo Hitlerja in verujejo vanj? Kje je rešitev? Ali naj ostanem v trgu? Kako v trgu? Kdo me bo redil? Kaj bi delal? Ali se naj grem učiti? Za peka ali mizarja? In svoje študijske načrte naj vržem v vodo? Kdo bi mi znal pomagati? Sam si bom pomagal! Moram si pomagati sam. Vedno sem še imel trdno voljo, da napredujem! Vedno? Seveda, to je bilo še vse prej! Ali sedaj? Ko so pradedi in strica in teto Nemci tako svinjsko pobili? Kako naj sedaj nadaljujem svojo pot? Ne vem! Zdej sem na koncu. Ali naj doma ostanem? Grem na kmetijo krstnega ali birmanskega botra za posla? Ko je tukaj tako nevarno! Če me policija dobi? Prejšnjega »nemškega« študenta, ki gre sedaj raje na kmete delat? Kdo bi mi to verjel? Ali jo naj popiham v gozd? Pa bi me vzeli? Tako mladega? In kaj bi tam? Ko pravijo, da še odrasli čudno trpijo? Da komaj prenašajo mraz in strah in lakoto in stalno smrtno nevarnost? Koga naj vprašam za nasvet? Ali naj grem k župniku v trg? Če bi tudi vedel za pravi nasvet, ali se bo upal? Dandanes je vrag med ljudmi! Kdo komu še sme zaupati? Vendar kljub vsemu, jaz si bodočnosti ne znam predstavljati brez učenja, brez knjig, klavirja in študiranja! Ne vem, kaj bi me na svetu toliko veselilo. Ničesar! Torej, moram nazaj v Kranj? In kaj bo dirce? Ko izve za resnico, kaj se je zgodilo z mojimi sorodniki? Tudi v šoli mi preti velika nevarnost! Ne zaradi učenja. Ne zaradi Charlotte! Zdej šele vem, kaj je nevarnost. ...

»O ti moj, ti moj, kmalu se ne bi videli več živi!« je vzdihnila babica, ko je z jokom objemala svojega vnuka.

Mamo je premoglo in vsi trije so jokali. ...

Cez čas pove babica: »Sama božja roka nas je vodila, da smo se o božičnih dneh preselili tu sem v hišo rajne tvoje tete. In tri tedne po tem se zgodilo take reči pri naši bajti, kjer sem dvajset let prebivala, kjer si se ti rodil, kjer smo tako mirno živeli. In zdaj ti pride taka čudna smrt!«

Dijak je začel šele sedaj dojemati vso nedoumljivo usodo glede selitve s starega doma v Prisoje.

»Zdaj še ni bilo nam namenjeno. Bog ve, kaj pa nas tukaj čaka! Vedno lahko pričakujemo, da nas postreli policija!«

Mama je prekinila svoje jadikovanje in z jokom barala sina, kaj mu naj da jesti.

Kaj? Kakor da ima kaj na izbiro! Ob tem trdem vojnem času! Da bo le nekaj kruha pa kave, bo že velika pojedina!

Odklonil je.

Mama je bila v skrbih, ker je vedela, da se pojavi nocoj domačin obveščevalec. Tej, po čigar naročilu je prinesla iz trga zaželeno reči, ki so čakale na domnjeni javki v trgu pri človeku, ki se je na zunaj delal, kako veruje v nemško zmago.

»Kako dolgo pa so ti dali prosto?« se je iz zadrege izmotavala mama.

(nadaljevanje)

MIHA KLINAR

2

HAJKA

Borci so bili res mirni, kakor da so se že sprijaznili z novim položajem. Urejali so si zaklone in se maskirali, da bi jih sovražnik čim težje opazil. Tudi kuhar je hlinil neustrašenost in mir ter komandiral svojega pomočnika Atlasa. S tem nenavadnim partizanskim imenom ga je krstil študent Maro zaradi pomočnikove izredne moči.

»Pogasi vendar ogenj. Danes bomo tešč.«

Atlas ga je ubogal in hotel politi ogenj z vodo.

»Ne z vodo,« se je razjezil kuhar. »Misliš, da bomo hodili gasit žejo v potok.«

»Saj ni daleč,« je ugovarjal Atlas.

»Se vidi, da nisi doživel še nobene hajke. Nemci bodo prodirali ob potoku, boš videl.«

»Zakaj pa jih čakamo in se ne umaknemo,« je rekel Atlas.

»Te je strah, kajne?« ga je pogledal kuhar.

»Malo že,« je Atlas odkritosrčno priznal. »Mar tebe ni?«

»Mene? Kje pa. Ali misliš, da prvič doživljamo hajko?« se je junačil kuhar, vendar je odmaknil pogled od Atlasovih vprašujočih oči.

»Sicer pa midva nisva čisto spredaj,« se je Atlas tolažil.

»Ha, spredaj? Ko bo zaropotalo, ne boš več vedel, kje je spredaj, kje zadaj. Če bo Nemcev več kakor nas, jih bomo imeli kmalu na vseh straneh.«

»A kako jim bomo potem ušli?« je zaskrbelo Atlasa.

»Prebijali se bomo, tovariš,« je razlagal kuhar. »Kdor bo imel hitreje noge, ta se bo prej rešil. V tem smo nekoliko na boljšem od Nemcev. Smo nekoliko lažji, ker nimamo čelad ne plinskih mask. Še dobro, da Nemci brez te nepotrebne prtljage nikamor ne gredo. Tako zahtevajo njihova vojaška pravila. In teh se strogo drže, čeravno niso najbolj pametni. Tiste okrogle škatle s plinskimi maskami bi prav lahko pustili doma. Mi vendar nismo oboroženi s plini, razen s fiziološkim. Fižola pa že dolgo nismo videli,« se je zasmejal kuhar.

Atlasu pa ni bilo do kuharjevega smeha.

— Njemu je lahko, — je razmišljal. Ne bo nosil kotla, kakor ga bo moral nositi on. Pa je sam kriv, če bo zopet kotlonoša. Sam se je javil, ko so iskali prostovoljca za kotel. S kotlom vendar ne bo mogel dovolj hitro teči, odvreči pa ga ne bo smel, razen ko bi ga Nemci prestrelili in bi postal neraben. Toda kaj takega se navadno ne zgodi. A če se zgodi, prestrele tudi tebe s kotlom vred in potem je vsega konec. In njega, ki je velik in močan kakor gora, ne bo tako težko zadeti. Zares pošteno se je urezal, ko je komandir Dren iskal prostovoljca za kotel. In kako naglo je stopil iz vrste, da bi se ne javil kdo drug. Pri kuhinji ne bo tako hudo pokalo, je mislil. Spredaj na položajih bo huje. Hotel se jim je izogniti, ker je menil, da bodo oni spredaj brez njega opravili z Nemci in jih naglani nazaj v dolino. Zdej pa mu je kuhar brez sramu in pomišljanja odkril, kaj se lahko zgodi in mu pognal v kosti še večji strah, kakor ga je občutil že ob misli, da se bliža sovražnik.

Z vejo je teptal žerjavico, čeprav se ni več kadila.

»Slišiš, tovariš kuhar,« je naposled odklenil svoje misli. »Pa bom moral res teči s kotlom, če začne pokati z vseh strani.«

»Kaj pa si misliš? Sam si se javil.«

»Seveda sem se javil, ker sem mislil, da bo bolje kakor tam spredaj,« je bil odkrit.

»Torej si mislil s kožo namesto z možgani,« se mu je posmešnil kuhar.

»No, da, seveda,« je priznal.

»Mislim, da bi te za kotlonošo vseeno določili, tudi ko bi se ne javil. Najmočnejši si v četi in v bataljonu.«

Zbor krajevnih skupnosti in zbor združenega dela sta na ločenih sejah sprejela osnutek odloka o komunalnih dejavnostih v občini Radovljica, sklep o potrditvi zaključnih računov davkov občanov in zaključnega računa prispevkov starostnega zavarovanja kmetov ter osnutek odloka o javnem redu in miru.

Štacija mladosti je v radovljiško občino letos prispela 14. maja. Od jeseniških mladincev so jo prevzeli v vasi Breg mladi iz Zasipa, od tod pa je preko Podhoma prispela na Bled, nato v Lesce in v Radovljico. Povsod so ji priredili pristrčen sprejem. Tržiškim nosilcem so jo radovljiški oddali v Krovju.

Trilčanska delegacija skupščine in družbenopolitičnih organizacij občine Radovljica je bila 6. maja na obisku v prijateljski občini Buje. Udeležila se je slavnostne seje tamkajšnje skupščine ob običnem prazniku, ki ga v Bujah slavijo na dan obletnice osvoboditve. V Novem gradu so radovljiški gostje sodelovali tudi pri svečani otvoritvi nove šole.

Izvršni svet OS Radovljica je na 47. seji 10. maja proučil analizo izvajanja družbenoekonomske politike v občini za leto 1982 ter informacijo o usklajenih programih SIS družbenih dejavnosti ter o letošnjih prispevnih stopnjah za njihovo financiranje.

Sprejel je predlog soglasja, ki ga mora potrditi občinska skupščina k samoupravnemu sporazumu o ustanovitvi občinske energetske skupnosti za območje vseh petih gorenjskih občin. Na seji so potrdili sporazum o dodelitvi lovišča v nadaljnje upravljanje, sklenjen med OS Radovljica in Lovsko družino Bohinjska Bistrica. Obravnavali so več finančnih zadev in poslušali informacijo o vaji Golovec 83.

Zaradi premajhne udeležbe na v aprilu sklicanem seminarju je predsedstvo OK SZDL Radovljica 9. maja popoldne ponovno sklicalo seminar za vse predsednike krajevnih organizacij SZDL, predsednike koordinacijskih odborov za kadrovske zadeve in volitve, predsednike koordinacijskih odborov za akcijo NNNP ter predsednike uličnih in vaških odborov SZDL. Seminar je bil namenjen pripravi na izvajanje vseh aktivnosti v zvezi z letošnjo akcijo NNNP ter pripravi in izvedbi volitev v organe SZDL na krajevni in občinski ravni.

Koordinacijski odbor za planiranje in stabilizacijo pri OK SZDL Radovljica je 4. maja obravnaval družbeni dogovor o uresničevanju družbene usmeritve razporejanja dohodka iz leta 1982. O svojih stališčih in ocenah bo podal poročilo predsedstvu OK SZDL.

Predsedstvo in sekretariat OK ZSMS Radovljica sta na 10. skupni seji obravnavala gradivo za 15. sejo družbenopolitičnega zbora in sprejela stališča za svojo delegacijo v tem zboru. Na seji so sprejeli program vseh akcij in prireditev v mesecu mladosti, vključno s sprejemom zvezne in lokalnih štetih ter proslavo dneva mladosti. Predsednica OK ZSMS je seznanila člane predsedstva in sekretariata o sklepih in stališčih s posveta predsednikov in sekretarjev občinskih organizacij ZSMS v Ljubljani.

V sindikalnem izobraževalnem centru RS ZSS v Radovljici je prejšnji teden odbor sindikatov Slovenije za mednarodno dejavnost priredil dvodnevni seminar za predsednike odborov za mednarodno dejavnost pri občinskih svetih ZSS. Udeleženec seminarja iz vseh slovenskih občin so govorili veleposlanik Milan Zupan o sedmi konferenci neuvršenih, Bojan Lubej o odnosih s sosednimi državami in dr. Stane Pavlič o mednarodnih gospodarskih odnosih in našem vključevanju v ta gibanja.

Med 36 sindikalnimi aktivisti v Sloveniji, ki so letos za prvomajске praznike prejeli zlati znak Zveze sindikatov Slovenije, je tudi Janez Smole, predsednik izvršnega sveta OS Radovljica. To visoko priznanje je prejel za dolgoletno delo v sindikatih in družbenopolitičnih organizacijah.

V Verigi Lesce so v prvem tromesečju 1983 izdelali skupaj 6.069 ton izdelkov, kar je za 2% več kot lani v tem času. Vrednost trimesečne proizvodnje je znašala 683 milijonov din ali 33 milij. več kot lani. Zunanji kupcem so prodali 3.050 ton svojih izdelkov v vrednosti 389 milijonov din. V celotni delovni organizaciji je bil količinski in vrednostni plan presežen, le v TIO je bil manjši od načrtovanega.

Po sklepu Skupščine občine Radovljica in skupščin SIS, ki so ga sprejeli na skupnem zasedanju 13. aprila je bil v javni razpravi do 13. maja 1983 osnutek statuta občine Radovljica. Vse pripombe in dopolnila z razprav bo zbral koordinacijski odbor za spremljanje razprave pri OK SZDL in jih posredoval občinski skupščini.

Po zaključnih analitičnih podatkih komiteja za družbeno planiranje in gospodarstvo pri OS Radovljica je gospodarstvo občine v letu 1982 doseglo 21.270.571.000 din celotnega prihodka, kar je v primerjavi z letom 1981 za 59% več. Gospodarstvo je predvideni obseg celotnega prihodka presežilo za 7,5%. Planiranega obsega celotnega prihodka pa ni doseglo področje gostinstva in turizma, ki izkazuje 2% manj celotnega prihodka od planiranega.

Oskrbljenost industrijskih delovnih organizacij je bila lani dokaj slaba, čeprav se je proti koncu leta stanje malo izboljšalo, predvsem pri oskrbi z domačimi surovinami in repromaterialom. Zelo slabo so bili oskrbovani z uvoženimi surovinami v Žito — TOZD Gorenjka Lesce, ki so načrtovani obseg celotnega prihodka realizirali le 88,7%. Prav tako so občutili slabo oskrbo v Kemični tovarni Podnart in Suknu Zapuže, kjer niso uspeli doseči načrtovanega celotnega prihodka. Težave so imele tudi v Iskri Otoče, kjer so morali spreminjati proizvodni program.

Zdaj so že povsem natančno izračunali, da lanskoletna turistična sezona ni prinesla načrtovanih rezultatov. Lani je bilo v radovljiški občini po sklepih analitičnih podatkih za 5% manj gostov ter za 8% manj nočitev kot predhodnega leta. Tujih nočitev je bilo po teh podatkih kar za 19% manj, kar se je posebno odražalo na slab obisk kampov. Domačih nočitev pa so zabeležili 5% več.

Po analitičnih podatkih izvajanja resolucije o družbeno ekonomski politiki v radovljiški občini za leto 1982 so sredstva za skupno porabo v občini narasla za 22%. S tem je dosežena 21% nižja rast obveznosti za skupno porabo od rasti primerljivega dohodka. Občinske SIS so po teh podatkih lani združile 602.913.000 din, kar je 19% več kot leta 1981.

OK ZSMS Radovljica je 30. aprila organizirala občinsko orientacijsko tekmovanje ekip osnovnih organizacij ZSMS in šol, delovnih organizacij in krajevnih skupnosti. Na pohodu so opravljali večšine v sklopu nalog iz prometne in protipožarne varnosti ter odgovarjali na vprašanja o zgodovini NOB. Tekmovanje sodi v okvir letošnje akcije NNNP.

Na prvomajski svečanosti na Šobcu so med drugim podelili tudi letošnje nagrade zaslužnim inovatorjem iz delovnih organizacij radovljiške občine. Nagrade v višini od 2.500 do 20.000 din je prejelo 14 inovatorjev iz Verige in Elana.

Konec aprila je izšla 3. številka Obzornika Indok centra Radovljica, tokrat spet v novi obliki in grafični izdelavi, ker je bil tiskan v Tiskarni Kresija Ljubljana v 1500 izvodih. Celotna številka tokratnega Obzornika obsega delegatska gradiva za vse tri zore občinske skupščine, ki so zasedali 11. maja.

V sindikalnem izobraževalnem centru v Radovljici je bil od 9. do 14. maja prvi letošnji republiški seminar za organizatorje kulture v združenem delu. Seminar, ki ga je organiziral Republiški svet ZSS je bil namenjen neposrednim organizatorjem kulture v OZD, kulturnim aktivistom, tajnikom in članom Zveze kulturnih organizacij občin.

Letos mineva 20. leto stalnega sodelovanja med Slovenskim kulturno prosvetnim društvom Radiše na Koroškem in Moškim pevskim zborom KUD Stane Žagar iz Kroke. Ta pomemben jubilej so počastili 30. aprila v kulturnem domu na Radišah, 1. maja pa v Sindikalnem domu v Kropi. Obakrat sta oba pevka zbora priredila vzajemno koncert in recital ter predstavila udeležencem proslave v Radišah DIA slike iz Kroke, v Kropi pa DIA z Radiš. Na slavnostih na Koroškem in v Kropi so si izmenjali darila in priznanja. Med drugim je KPD Radiše prejelo tudi spominsko plaketo A. T. Linhart, s katero je društvu dala priznanje Kulturna skupnost Radovljica.

Šestega maja je bila zadnja seja organizacijskega odbora »Dnevi Gorenjske v Beogradu«, kjer so se dokončno dogovorili o vseh prireditvah, ki jih bodo turistični, gospodarski, kulturni, športni in drugi predstavniki gorenjskih občin izvedli od 14. do 22. maja v Beogradu. Med drugim bodo Radovljičani poskrbeli za razstavo panjskih končnic, za nastope godbe na pihala iz Gorij, folklorne skupine iz Ribnega in narodno zabavnega ansambla Gorenjci iz Radovljice.

Pred dnevom OF in praznikom dela 1. majem je izšla letošnja prva številka Glasila krajevnih skupnosti Podnart. Za razliko od prejšnjih števil je tokratno Glasilo še bolj bogato s prispevki in zapisi. Pozornost zaslužijo zlasti poročila o delu sveta KS in sestankov DPO in društev, o mladinskem prostovoljnem delu, o novostih v KS, prispevkov učencev osnovne šole, o zborovskemu petju in o številnih drugih področjih bogatega dela te krajevnih skupnosti.

Po daljšem spremoru, ki je trajal skoraj poltretje leto, so 6. maja zvečer spet gostovali v Radovljici člani Drame Slovenskega narodnega gledališča. V kino dvorani so uprizorili Komični teater Daria Foja (Pleskarji nimajo spominov, Marcolfa). Predstavo so odkupili za program kulturne akcije za delovne kolektive.

V fotogaleriji Pasaža v radovljiški graščini je Fotokino klub Radovljica 15. aprila s svečano otvoritvijo postavil letos že četrto po vrsti fotorazstavo 11 članov Foto kluba Iskra Železniki, ki se predstavljajo s 24 kakovostnimi deli.

ŽAGARJEVA NAGRADA ALBINU ZAVRŠNIKU

Žagarjeva nagrada je veliko priznanje za požrtvovalno in aktivno vzgojnoizobraževalno delo z mladimi. Letos je bil med nagradenci tudi Albin Završnik, ki je vrsto let poučeval v naši osnovni šoli glasbeni pouk in telesno vzgojo. Bil pa je tudi več let svetovalec za telesno vzgojo.

S prijateljico sva se odpravili k njemu na razgovor. Naš pogovor je potekal v iskrenem, prijateljskem in pristranem vzdušju.

»Pred kratkim ste prejeli Žagarjevo nagrado. Kaj vam pomeni?«

»Ta nagrada je zame nakaj velikega. To je priznanje za neko izvršeno delo. Zame je potrdilo, da je neko moje delo opazil, da mu je bilo všeč. Nisem pričakoval te nagrade. To delo je zapolnjevalo velik del mojega življenja.«

»Kdaj ste prišli na blejsko osnovno šolo?«

Na blejsko šolo sem prišel 1. marca leta 1933. Takrat sem se tudi preselil na Bled. Tako je letos marca minilo ravno pol stoletja; odkar sem na Bledu. No, tukaj sem delal do leta 1941. Takrat se je pričela vojna. Od leta 1944 do 1950 sem delal na Primorskem, leta 1950 pa sem zopet prišel na Bled.«

»V pionirski kroniki smo prebrali, da ste bili zelo aktivni na naši šoli, pa tudi drugod. Povejte nam nekaj več o tem!«

»Na blejski šoli sem, kot sem že povedal, poučeval od leta 1933 do leta 1941 glasbo in telovadbo. Potem sem odšel na Primorsko, kjer smo ustanovili mladinski pevski zbor, ki se je naučil 30 pesmi. Te pesmi je zapel v Idriji na dan osvoboditve.

Leta 1950 sem se vrnil na Bled. Tudi tu sem ustanovil zbor. Še pomembnejša pa je bila telovadba. Takrat ni bilo šolskih športnih društev. Iste tovarišice, ki so poučevale v šoli, so tudi v TVD Partizanu učile učence telovadbo. V to društvo je bilo vpisanih veliko otrok. Načelnik tega društva sem bil jaz, načelnica pa tov. Ljesevičeva. Imela pa sva

tudi pomočnike. To so bili mladinci, ki so takrat obiskovali našo šolo.

Imeli smo veliko športnih dni, na katerih so učenci tekmovali v telovadbi, v plavanju, v teku in smučanju. Posebnost teh športnih prireditev je bila, da so nastopali čisto vsi učenci. Tako je pred občinstvom lahko vsak pokazal, kaj zna. Pozimi smo drsali na jezeru. Očistili smo približno 10 m širok in 100 m dolg pas, na njem pa so učenci tekmovali v hitrostnem drsanju.

No, še to bi dodal, da so telovadci iz blejske osnovne šole dosegli eno izmed boljših mest na mednarodnem tekmovanju.«

»Se spomnite kakega zanimivega dogodka?«

»Najbolj mi je ostalo v spominu

leto, ko je zapadlo prav veliko snega. Učenci so pregazili vso okolico Bleda, obronke gozdov, Bodešče, Zasip in Selo s smučmi, da so naredili gazi za gozdne živali.

Spominjam se tudi poverke po Bledu. Učenci so nosili napise VSAK DIJAK — SMUČAR in POLDA JE NAŠ VZOR.«

»Kaj vam pomeni delo z mladimi?«

»Delo z mladimi me zelo veseli. Rad opazujem njihov napredek, kako se jim telo krepi in postajajo vse gibljivejši. Pri telesni vzgoji sem skušal dajati enak poudarek vsem panogam. Tako se je učenec lahko odločil za panogo, ki mu je najbolj ustrezala.«

Na koncu pogovora je tov. Završnik dodal:

»Ko bomo čez dve leti praznovali 40-letnico osvoboditve, bom, če bo vse lepo in prav, prišel na šolo in dekleta naučil ritmičnih vaj na skladbo Pesem o svobodi. Upam, da mi bo uspelo.

Bojana Grlic
literarno-novinarski krožek
OŠ prof. dr. Josipa Plemlja, Bled

PRIJETEN IZLET V PARTIZANSKO BELO KRAJINO

Turistično društvo Jesenice je v soboto, 7. maja, organiziralo prijeten in poučen izlet v Metliko. Udeleženci so se tja peljali z vlakom. Kljub prestopanju v Ljubljani in Novem mestu je bilo potovanje prijetno. Vodič je poskrbel za prostor, Stane Gorišek je večkrat zaigral na harmoniko, pevka Karla pa je zapela in ga spremljala z bobnom.

Gorenjska je vsem bolj ali manj znana, zato so na tej poti udeleženci kramljali, se spoznavali in rekli kakšno veselo. Pri tem sta vsekakor vodila Jože Ertel in Mara Mikel-nova, ki sta bila neugnana. Med tem, ko je bilo na Gorenjskem oblačno in deževno vreme, je bilo na Dolenjskem oziroma v Beli krajini prijetno toplo.

Voznja po Dolenjski je bila prijetnejša od rukanja »Gomulke« na Gorenjskem. Tu namreč vozijo udobnejše in boljše garniture, takšne kot na bohinjski progi. Precej udeležencev še ni bilo v Beli krajini, zato so z zanimanjem ogledovali krajino. Železnica se tu strmo vzpenja proti Gorjancem, ki jih prevrtata dva precej dolga predora. V Semiču pa se odpre pogled na nizko nad morjem ležečo in zato zelo toplo Belo krajino, ki je predvsem tu prekrita z vinogradi.

Metlika je bila naša izstopna postaja. Najprej smo si ogledali tovarno Beti, predvsem pa trgovino, kjer izdelke prodajajo po tovarniški ceni. Ogled vinske kleti je bil krajši, ker smo na vodiča čakali pol ure. Zelo zanimiv pa je bil velik pokrajinski muzej. Kar premalo časa je bilo, da bi si ga lahko temeljito ogledali.

Med hojo na Veselico, majhen hriček, odkoder je čudovit razgled na vso Belo krajino, so si udeleženci ogledali poslopje, kjer je bila med vojno oficirska šola. Letos tu praznujejo 40-letnico njene ustanovitve in bodo 3. julija na prostoru pred poslopjem odkrili spominsko ploščo vojaškemu šolstvu NOV in POS. V parku herojev sredi mesta pa bodo za Dan borca na proslavi 40-letnice ustanovitve VII. korpusa, njegovih

divizij in brigad, odkrili spominsko obeležje.

V gostišču na Veselici smo kosili in se ob prijetnih domačih godcih povesečili. Z Veselice do postaje je približno pol ure hoje. Tudi nazaj je bila vožnja prijetna. Tokrat v Novem mestu ni bilo treba prestopiti, v Ljubljani pa je bilo treba žal čakati kar dve uri. Ob spremembi delovnega časa, so namreč naredili takšen vozni red, da »dolence« zamudi odhod »gorenca« samo za 15 minut.

Tako je minil prijeten izlet. Spoznali smo partizansko Metliko, razen tega pa je minil dan v prijetnem tovariškem in družabnem razpoloženju. Dogovorili smo se, da bomo 20. avgusta organizirali izlet v Mozirje, kjer bo ogled Savinjskega gaja, spominskih obeležij in zanimivosti iz partizanskih časov. B. B.

LETNI KONCERT V KROPI

V Kropi bo v soboto, 21. maja ob 20. uri letni koncert moškega pevskega zbora KUD Stane Žagar — Plamen, ki ga vodi zborovodja Egi Gašperšič. Po dolgih letih izključno slovenskega sporeda, bo zbor tokrat zapel tudi pesmi drugih narodov.

V uvodnem delu bo nastopil to sezono ustanovljeni otroški zbor, ki deluje pri istem društvu.

Del udeležencev izleta v partizansko Metliko (foto B. Blenkuš)

V NEDELJO, 29. MAJA, VOLITVE V TREH KRAJEVNIH SKUPNOSTIH NA PLAVŽU

V krajevni skupnosti Plavž na Jesenicah so se krajan na referendumu pred enim letom odločili, da bodo krajevno skupnost samoupravno preoblikovali in razdelili na tri manjše.

Na takšno odločitev so se pripravljali več let, saj so s prvimi razmišljanji pričeli že ob skupščinskih volitvah leta 1978. Samoupravni organi in družbenopolitične organizacije te skupnosti so se pri delu srečevali s precejšnjimi težavami zaradi velikega števila prebivalcev, predvsem pa z neizraženimi skupnimi interesi, ki jih je bilo v takó veliki krajevni skupnosti težko izoblikovati. Posledica takšnih razmer je bila slabo razvita samouprava ter forumsko delo družbenopolitičnih organizacij. Ob ocenjevanju razmer in predlogov za novo samoupravno organiziranost in delitev krajevne skupnosti na več manjših, je bila sprejeta odločitev, da v tako številni krajevni skupnosti krajan ne morejo izraziti in uskladiti interesov, ravno to pa je ena od temeljnih nalog in oblik delovanja krajevne samouprave.

Z razdelitvijo krajevne skupnosti na tri manjše so dani boljši pogoji za delovanje krajevne samouprave, vzporedno z delitvijo pa je potrebno opraviti tudi reorganizacijo krajevne samouprave.

V vseh treh novih krajevni skupnostih so v družbenih stavbah poleg hišne samouprave oblikovali še odbore socialistične zveze. Tako imajo stanovalci v skupščini krajevne skupnosti in krajevni konferenci socialistične zveze delegate, prek katerih lahko prenašajo svoja stališča in odločitve.

Tako oblikovane delegatske povezovalne vsebne dajejo večje možnosti za vključitev v samoupravne odločitve večjega števila krajanov, vendar pa bo potrebno v vseh treh krajevni skupnostih s posebno družbenopolitično akcijo spodbuditi stanovalce, da bodo razvili hišno samoupravo.

Hišna samouprava je v sedanjih izhodiščih za oblikovanje krajevne samouprave temelj, ki pa ga bo treba z zavestjo stanovalcev, da so dolžni delati za skupno dobro, še utrditi.

V začetku letošnjega leta so v vseh treh na novo oblikovanih krajevni skupnostih izvedli konstitucijske postopke, tako, da so že oblikovane skupščine krajevni skupnosti, krajevne konference socialistične zveze in odbori ostalih družbenopolitičnih organizacij. Vzporedno z oblikovanjem in konstituiranjem organov krajevne skupnosti pa so v večini hiš na novo oblikovali hišno samoupravo in odbore socialistične zveze.

V zadnjem tednu aprila so v odbori socialistične zveze že izvedli kandidacijske postopke za volitve delegatov v občinski skupščino in skupščine samoupravnih interesnih skupnosti.

Z izvolitvijo teh delegatov bodo krajevne skupnosti dokončno samoupravno oblikovane. S tem bo prvi del reorganizacije zaključen, pričelo pa se bo težje in dolgotrajnejše delo družbenopolitičnih dejavnikov s krajan, da bi ti začutili potrebo in odgovornost za delo in reševanje skupnih težav in nalog v krajevni skupnosti in stanovalski hiši.

Tako bodo v nedeljo, 29. maja, volitvi v vseh treh krajevni skupnostih izvolili delegate za zbor krajevni skupnosti občinske skupščine Jesenice in skupščine samoupravnih interesnih skupnosti. V tem tednu so opravili še zadnje kandidacijske postopke na temeljnih kandidacijskih konferencah. Volilne komisije so že določile volišča in imenovala volilne odbore. Pri tem se srečujejo s precejšnjimi težavami, saj je kar veliko število takšnih, ki zaradi opravilnih in tudi neopravičenih vzrokov ne bodo delali v volilnem odboru.

V novo oblikovanih krajevni skupnostih so prevzeli odgovorne

funkcije naslednje tovarišice in tovariši:

— krajevna skupnost Staneta Bokala: predsednik krajevne konference SZDL Tone VARL, podpredsednik Marjan CVEK, sekretar Vida DOŠENOVIC; predsednik skupščine krajevne skupnosti Aleksander KOVAC, podpredsednik Dani KLEMENC; predsednik sveta krajevne skupnosti Gregor VELEPEC in podpredsednica Mili ILENIČ.

— krajevna skupnost Cirila Tavčarja: predsednik krajevne konference SZDL Franjo KRAGOLNIK, sekretar Merdina CATAK; predsednik skupščine krajevne skupnosti Bogdan RAVNIK, podpredsednik Borut VARL; predsednik sveta krajevne skupnosti Matevž MALEJ in podpredsednik Egidij BIČEK.

— krajevna skupnost Mirka Roglja-Petka: predsednik krajevne konference SZDL Vladimir BRUN, podpredsednica Marijeta MORIČ, sekretar Mojca KOSELIJ; predsednik skupščine krajevne skupnosti Daniel MORIČ, podpredsednik Janez TILČAR; predsednik sveta krajevne skupnosti Slavko PEM in podpredsednica Francka URŠIČ.

S. H.

ZBIRAJMO ODPADNI PAPIR!

Ob tem naslovu se vsakokrat spomnim na dobro in učinkovito reklamo na TV zaslonu, saj je odpadni papir za našo predelovalno industrijo še kako pomemben. Tako so pred leti začeli z zbiranjem odpadnega papirja predvsem učenci osnovnih šol. Prav gotovo so učenci tisti, ki so znatno pripomogli k temu, da je SR Slovenija SVE-TOVNI rekord v zbiranju odpadnega papirja na prebivalca, pred Švedsko in Japonsko (podatek je bil objavljen v reviji Jana).

Tako že več let zelo uspešno potekajo te akcije vsako pomlad in jesen tudi v vseh osnovnih šolah v jeseniški občini. Ne gre prezreti tega, da v takih akcijah pri zbiranju odpadnega papirja sodelujemo več ali manj tudi starši. Tako je tudi letos od 9. do 13. maja potekala akcija v osnovni šoli Prežihov Vranc na Jesenicah. Za datum smo starši in učenci vedeli že teden dni prej. Toda, ko sem 9. maja vprašal hčerko, ki obiskuje sedmi razred, če bova odpeljala papir (okrog 200 kg), mi je povedala, da je bila v šoli objavljena okrožnica, da akcija sicer bo, vendar pa je glede na nestanovitno vreme (občasni dež) rečeno, da je treba odpadni papir pripeljati IZKLJUČNO z avtom. Verjetno se pri DINOSU bojijo, da bi se papir med prevozom nekoliko navlažil in bi bil zato nekaj kilogramov težji. Kaj pa, če dež namoči papir med prevozom? Ali ga pri DINOSU posušijo, in šele potem prodajo. Toda, kaj naj naredijo tisti, ki nimajo avta? Po drugi strani pa se ponuja vprašanje, ali je ob sedanjih omejenih porabi bencina in drugih stabilizacijskih ukrepih smiselno voziti papir z avtom. Mar bi počakali na lepo vreme, otroci pa bi ob pomoči staršev in starejših vrstnikov papir lahko zvozili z ročnimi vozički, saj nihče ni preveč oddaljen od šole, kjer papir oddajajo in steh-tajo.

Ker je bilo vreme še kar stanovitno, sem se kljub temu odločil, da s hčerko dvakrat odpeljava zbrani papir, seveda z vozičkom. Ko sva papir stehala in oddala, sem se pogovarjal z dežurnim učiteljem, ki

je papir tudi tehtal. Zanimalo me je, če je lanskoletna odkupna cena glede na veliko devalvacijo dinarja kaj višja. Dejal mi je, da so na skupnem sestanku predstavnikov šol in DINOSA slednji povedali, da je odkupna cena (3,50 din za kg) »zamrznjena«. Ob tem sem se nehoti spomnil, koliko cen se je med to »zamrznitvijo« že »odtajalo«, zlasti pri artiklih široke potrošnje. Zanimivo bi bilo slišati, ko bi predstavniki DINOSA povedali, če je tudi njihova prodajna cena »zamrznjena«. Znano je, da ga industrija kupuje tudi v tujini, za devize. Torej lahko DINOS oblikuje prodajno ceno poljubno, na osnovi ponudbe in povpraševanja. Čim večje je povpraševanje na tržišču, tem višja je cena. Še tem pa si podjetje DINOS ustvarja lepe dohodke, z »zamrznjeno« odkupno ceno pa jemlje učencem voljo do zbiranja odpadnega papirja.

Ne vem, zakaj je pri nas postalo na vseh področjih že kar pravilo, da smetano vedno pobere tisti, ki ima pri vsem najmanj zasluga. Saj gre verjetno odpadni papir s šolskih dvorišč največkrat direktno v predelavo, tako, da ga pri DINOSU sploh ne vidijo. Poberejo le denar. Zato ob tej priložnosti postavljam tudi vprašanje, koliko LET bo odkupna cena odpadnega papirja še »zamrznjena« in kdo je tisti, ki jo bo »odtajal«? S takšnim načinom učenec ne navajamo na delovne navade, saj ponovno dokazujemo, da je prav delo pri nas malo cenjeno in slabo plačano.

Janko Fon

ZA KRAJEVNI PRAZNIK SO ODKRILI SPOMINSKO PLOŠČO NADPOROČNIKU KARLU ŠEFMANU, BORCU — PROSTOVOLJCU ZA SEVERNO MEJO

V Kranjski gori so v nedeljo, 15. maja, praznovali krajevni praznik in ob tej priložnosti odkrili spominsko ploščo nadporočniku Karlu Šefmanu, borcu — prostovoljcu za severno mejo iz leta 1918/19. Proslava in slovesnost je bila v nedeljo dopoldne pred poslopjem nekdanjega Šefmanovega mлина, ki je bil predelani v počitniški dom.

Jože Gazvoda je pozdravil vse navzoče in predal besedo Lojzu Smoleju, naredniku prostovoljcu, borcu za severno mejo, ki se je boril v Šefmanovi četi. Opisal je ves potek dogodkov in obrambo jeseniškega trikotnika 1919. leta pred napadalci. Ob tem je poudaril, da je velika zasluga Karla Šefmana, ki je takorekoč na svojo roko sestavil četo 150 moč iz prebivalcev vasi od Dovjega do Rateč, da so zavarovali in obdržali mejo proti Italiji in Avstriji.

V imenu krajevni družbenopolitičnih organizacij je govoril Boris Oitzel, ki je opisal dogodke med drugo svetovno vojno in dejal, da so za krajevni praznik določili dan, ki pomeni dva mejnika, in sicer dan, ko so bili internirani prebivalci tega območja in dan, ko je bila Kranjska gora osvobodena. Navedel je velik prispevek prebivalcev Kranjske gore v NOB. V NOV je bilo 56 borcev, od katerih jih je deset padlo, 60 jih je okupator aretiral, 19 odpeljal v taborišča, šest jih je bilo izseljenih, prav toliko pa jih je v taboriščih in v izseljeništvu umrlo. Poudaril je pomembnost akcij Jeseniško bohinjskega in Kokrškega odreda in vsem navzočim čestital za krajevni praznik.

Slovesnost je pozdravil tudi predstavnik počitniškega doma iz Sombora. Proslave so se udeležili vsi še živeči borci za severno mejo iz tega območja. V njihovem imenu je navzoče pozdravil in odkril spominsko ploščo Joža Stražišar z Jesenice.

V kulturnem programu so nastopili pevski zbor Marjan Vodopivec iz Kranjske gore, recitatorji osnovne šole Jeseniško bohinjskega odreda iz Kranjske gore, pionirji iz Sombora, ki letujejo ta čas v domu, in folklorna skupina iz Podkorena. Na proslavi je igral pihalni orkester Jeseniških železarjev.

Za navzoče borce prostovoljce za severno mejo so pripravili sprejem v počitniškem domu, ki je sprejel spo-

minsko ploščo, ki je na zidu ob vhodu v njihov dom, v varstvo in vzdrževanje.

B. B.

NA DELOVNI AKCIJI V MOJSTRANI ČEZ 200 PROSTOVOLJCEV

V soboto, 7. maja, se je zbralo 30 brigadirjev, 20 vojakov, 10 mladincev iz krajevne skupnosti, 15 delavcev šole, 49 učencev iz šole in 15 krajanov. Skupaj je delalo 134 ljudi šest ur. V nedeljo je bilo 21 brigadirjev, 8 vojakov, 11 mladincev iz KS, 10 delavcev šole, 23 učencev šole, 27 krajanov. Posamezni krajan so prišli kasneje in so delali le v parku na Velikem bregu, tako da je njihovo število na akciji še nekoliko večje.

Oba dneva skupaj je delalo 234 ljudi po šest ur. To je skupno 1404 delovne ure. To je toliko, kot bi osem delavcev delalo ves mesec, kar predstavlja približno 200.000,00 din. Vedeti pa moramo, da bi realno to delo zahtevalo večje stroške.

Delovno akcijo lahko ocenimo kot izredno uspešno, vsi prisotni na akciji so delali izredno dobro. Brigadirji in mladina iz Mojstrane so dokazali, da je kritika, ki včasih leti nanje, neupravičena. Če vidijo, da delajo tudi starejši, so mladi gotovo vsaj toliko zagnani, kot vsi ostali. Vojaki karavle Belca so bili izredno disciplinirani in delovni.

Učenci šole zaslužijo vso pohvalo. Mislim, da smo lahko ponosni nanje. Pohvala velja osmemu razredu, ki je delal dva dni, in to zelo pridno. Razumljivo je, da so bili krajan iz Mojstrane tisti, ki so bili pri delu najbolj strokovni in dela tudi najbolj vajeni. Vsi delavci šole, razen dveh, so sodelovali na akciji. Pet delavcev je delalo celo oba dneva. S svojim delom smo bili zgled mladim, kar je imelo tudi velik vzgojni vpliv na mladino.

Ansambel OAZA je v nedeljo po zaključku akcije na svoj način prispeval k uspehu akcije.

bivanje. Glavni problem na tem območju je parkiranje osebnih vozil, ki je že sedaj omejeno. Zato bo potek gradnje, ki je bil dogovorjen na skupnem sestanku vseh predstavnikov uporabnikov prostora in izvajalcev del, potekal po naslednjem terminskem planu:

— prva in druga etapa gradnje bo potekala od 16. maja do 30. avgusta. Prva etapa obsega odsek od priključka pri Korotanu do trgovine Emona. V tem času bo možno parkirati osebnih avtomobile na naslednjih parkirnih mestih:

— vzhodna stran Carinarnice — 20 parkirnih mest
— 15 parkirnih mest med Carinarnico in stolpnico S 17
— 30 parkirnih mest ob stolpnici S-D in Hrvatovi hiši
— 10 parkirnih mest pred trgovino Emona.

Ostala parkirišča so pred kartonazo Cvetkovič in jugovzhodnim delom Titove 65 ter platojem med Viatorjem in Tavčarjevo cesto.

V času gradnje druge etape pa bo parkiranje možno že na prvem delu dovozne ceste. Samoupravna komunalna skupnost bo za predlagano ureditev parkirišč namestila ustrezne prometne znake.

Tretja etapa gradnje bo potekala od 1. septembra do 30. oktobra, vključno z deli na obeh priključkih na magistralno cesto pri Viatorju in Korotanu.

Akcija je imela tudi velik pomen v pogledu sodelovanja organov krajevne skupnosti in krajanov. Največ zasluga za izreden uspeh akcije ima svet krajevne skupnosti in odbor za komunalne zadeve pri krajevni skupnosti. Posluš sedanjega vodstva krajevne skupnosti za sodelovanje s šolo je izredno velik.

Izredno dobro so podprli prostovoljno delo delavci Gradisa. S pomočjo mehanizacije in izredne pripravljenosti so prispevali, da je bil delovni učinek akcije izreden. Po zalogi tega gradbenega podjetja je bilo delo sploh mogoče.

Z dobro organizacijo akcije smo dosegli, da so vsi sodelujoči izrazili željo, da bi podobne akcije še organizirali. Prepričan sem, da bomo v bodoče imeli več zaupanja v takšno obliko dela v kraju. Na najbolj možni način smo dokazali, da je dvomljivost na račun prostovoljnega dela neupravičena.

S prostovoljnim delom smo v Mojstrani oplemenitili to, kar smo zgradili iz samoprispevka. Na ta način smo dokazali, da cenimo prizadevanje širše družbene skupnosti za napredek našega kraja.

Emil Brezavšek

NEKAJ MISLI OB LETNI KONFERENCI KLUBOV ZDRAVLJENIH ALKOHOLIKOV

Veliko berem o kaznivih dejanjih, katerim botruje alkohol. Koliko je kriminala, mladoletnega prestopništva, prometnih nesreč in podobno. Bolj malo pa najdem napisanega o kakšnem bolj učinkovitem boju proti alkoholizmu, čeprav vemo, da je za našo težko gospodarsko situacijo kriv tudi alkohol, ki nam povzroča veliko in vseh vrst težav. V boju proti alkoholizmu bi zato morali sodelovati vsi osveščeni ljudje. Tako se ne bi dogajalo, da bi nekateri to družbeno zlo reševali, drugi pa ga z nepremišljenimi dejanji in pohlepom po dobičku še pospeševali.

K pisanju me je spodbudil članek Staneta Torkarja »Letna konferenca klubov zdravljenih alkoholikov«, ki je bila 12. marca na Jesenicah.

Lepo opisuje delo obeh klubov »Livar« in »Golica« njun namen, obracun lanske dejavnosti itd. Priljubila pa sem tudi njihovim težavam. Ugotavljam, da imamo vedno več problemov zaradi alkoholizma, posebno med mladino. Čudim se, ker je bilo tako malo zanimanja za zdravljenje alkoholikov, kar kaže neudeležba na tej letni konferenci vabljeneh družbenih dejavnikov, ki jih navaja pisec omenjenega članka. Na konferenci je bila priložnost, da bi se vsaj enkrat v letu srečali z zdravilnimi alkoholiki in se pogovorili o njihovih težavah in morda našli kako rešitev za probleme, ki jih tarejo. Imajo trdno voljo, dober namen, da si ustvarijo boljše pogoje za življenje njih samih, svojih družin in družbe. Njihovo zdravljenje je bilo drago. Danes jih pa puščamo tako same. Poleg njih samih smo tudi mi svojci, terapevti in tudi vi, ki so vas pogrešali na konferenci, dolžni pomagati obdržati njihovo abstinenco. Prepričan sem, da bi jim prisotnost vabljenih predstavnikov pomenila veliko moralno oporo.

Vsem tistim, ki na ta račun zbijajo neumestne šale, pa v opozorilo tole: Morda ste že vi sami potrebni zdravljenja? Ali pa boste nekoč zelo želeli, da bi se kak vaš najbližji odločil za zdravljenje proti alkoholizmu, pa ne boste uspeli. To je težko delo. To gorje mora človek doživeti, potem zna ceniti, kaj družbi in družini pomeni uspešno zdravljenje alkoholi-ka.

Ob koncu tovarišici Veri in tovarišu iz socialnega skrbstva želim še veliko uspeha pri delu in iskrena hvala za njihov trud.

Članom obeh klubov želim trdno voljo pri njihovi abstinenci in razumevanja za njihove težave v naši družbi.

F. J.

RAZSTAVA ROČNIH DEL — PREGLED OPRAVLJENEGA DELA

Prizadevne članice sekcije za družbeno ekonomski položaj žensk na Plavžu so tudi to šolsko leto poučevale ročno delo učence tretjih, četrtih in petih razredov osnovne šole Tone Čufar na Jesenicah. Za letošnje šolsko leto so s poukom končale in se tačas pripravljajo na razstavo najboljših del, ki so jih izdelali učenci in del, ki so jih napravile članice same, ki tudi v svojem krogu pospešujejo to dejavnost v okviru krožka, ki se sestaja vsak drugi ponedeljek v mesecu. Na razstavi bo prikazanih nad 120 izdelkov članic krožka in nad 40 izdelkov učencev.

Otvoritev razstave bo v ponedeljek, 23. maja, ob 18. uri v prostorih osnovne šole Tone Čufar na Plavžu. Razstava bo odprta predvidoma do 29. maja. Kulturni program ob otvoritvi bodo pripravili pevci in recitatorji šole, pozdravni govor pa bo imela ravnateljica Milica Ilenič, o delu in prizadevanju krožka ročnih del pa bo spregovorila predsednica sekcije Gizela Velikonja.

B. B.

KONCERT SLOVENSKEGA ORKESTRA TROBIL

V prejšnji številki Železara je bilo objavljeno, da bo za praznik mladosti, 24. maja, ob 19,30 na Jesenicah v dvorani amaterskega gledališča Tone Čufar KONCERT SLOVENSKEGA ORKESTRA TROBIL. Ker je to prvo gostovanje tega orkestra na Jesenicah, je prav, da ga predstavimo in navedemo nekaj osnovnih značilnosti te zanimive glasbene skupine in program, ki ga bodo izvajali na koncertu na Jesenicah.

Slovenski orkester trobil sestavljajo solisti in člani profesionalnih orkestrów iz Ljubljane. Korenine tega orkestra segajo desetletja nazaj, ko je bil v Ljubljani ustanovljen Slovenski trobilni kvintet, ki ga sestavljajo solisti Slovenske filharmonije: Anton Grčar, Stanko Arnold (trobenti), Vili Trampuš (sog), Boris Šinigoj (pozavna) in Boris Gruden (tuba). Kvintet je poleg uspešnih nastopov doma nastopal tudi v tujini. Na mednarodnem tekmovanju v Franciji je prejel tretjo nagrado in ni slučaj, da je ravno ta kvintet postal steber novemu SLOVENSKE-MU ORKESTRU TROBIL, katerega pobudnik je Stanko Arnold, trobentač-solist Slovenske filharmonije.

Idejo za ustanovitev tega orkestra je dobil v vzoru, ki ga na Angleškem gojijo že več kot dve stoletji. BRASS BAND (trobilni orkester) doživlja v Angliji bujen razcvet še posebno potem, ko je ta zasedba dobila izrazito tekmovalni značaj. Angleži so zaradi velikega števila brass bandov že leta 1853 organizirali tekmovanje teh orkestrów, ki je potem postalo tradicionalno in se odvija vsako leto do danes. Takih orkestrów je v Angliji približno tri tisoč. Največje možno število nastopajočih v orkestru je omejeno na 24 glasbenikov. Šele po drugi svetovni vojni se je ta zasedba pričela uveljavljati tudi v drugih deželah. Najprej na Norveškem, Švedskem, potem v Holandiji in v Belgiji. Pri nas je to PRVI ORKESTER TE VRSTE in združuje najboljše glasbenike — troblice v Ljubljani. Tako Slovenski orkester trobil sestavljajo: Anton Grčar, Stanko Arnold, Jože Žitnik, Igor Marošević, Zoran Markovič, Franc Žugel, Roman Gačnik, Milan Majcen (trobente) — Vili Trampuš, Janez Prašnikar, Tine Felician, Emil Krečan (rogovi) — Jože Škerlovnik, Jule Vidmar, Dušan Ne-

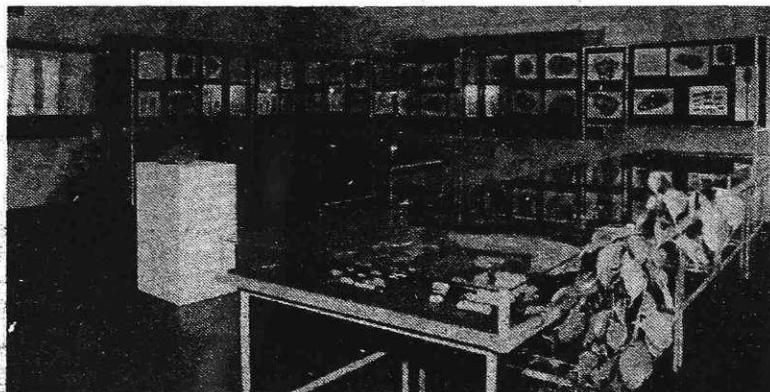
dovič (baritoni) — Boris Kranjc, Božidar Lotrič, Boris Šinigoj (pozavna) — Boris Gruden, Darko Rošker (tuba) — Josip Mihelič in Franc Krušič (tolkala).

Pod umetniškim vodstvom dirigenta JOŽETA HRIBERŠKA bodo na koncertu izvedli naslednji program: Giovanni Gabrieli: Canzon septimi toni št. 2; Francois Joseph Gossec: Simfonija in C (Military) stavki: Allegro maestoso, Andante in Allegro; J. N. Hummel: Koncert za tro-

bento in orkester v Es duru, tretji stavek — Rondo, solist Stanko Arnold; Gordon Jacob: Second Suite for Brass, stavki: Adagio, Scherzo; March. T. J. Powell: Suita — tri miniature, stavki: Miniature ouverture, A desert scene, Skerzo; Dean Goffin: Rhapsodie in Brass, stavki: Allegro giocoso, Andante con moto, Allegro Assai.

Ob predstavitvi programa orkestra naj povemo, da so skladbe napisane prav (in samo) za sestav takega orkestra BRASS BANDA in da navedena dela izvajajo lahko uspešno samo zelo dobri glasbeniki. Imena in renome nastopajočih glasbenikov nam povedo, da se nam na Jesenicah obeta prijeten glasbeni večer.

Franjo Ropret

Z letošnje razstave na sejmu mineralov in fosilov v Trzinu (foto J. Bedič)

USPEŠNI PREDSTAVITVI JESENIŠKE ZBIRKE

Pred otvoritvijo novo urejenih zbirk v popolnoma obnovljenih razstavnih prostorih Prirodoslovnega muzeja Slovenije v Ljubljani, oktobra lanskega leta, so vodstvo in strokovni delavci te ustanove povabili tehnični muzej železarne Jesenice, da ob tej priložnosti predstavi Ljubljani svojo znamenito zbirko okamenin z jeseniškega območja. Kot razstavni prostor so za njo namenili veliko osrednjo dvorano.

Z veseljem smo se temu vabilu odzvali in v ta namen zbirko temeljito pripravili: panoje smo opremili z dodatnimi teksti, risbami in fotografijami ter vse eksponate uredili po biološki sistematiki. Zavedali smo se namreč, da bo razstava vzbudila največ zanimanja med strokovnjaki, katerih stroka je kakorkoli povezana tudi s paleontologijo in si zato napak nismo smeli privoščiti. In res je bil naš trud poplačan že ob sami otvoritvi, na kateri je bilo neverjetno veliko znanih biologov, paleontologov in muzejskih delavcev iz vse Slovenije. Vsi ti so bili namreč presenečeni nad vzorno oblikovno in strokovno ureditvijo razstave ter njeno poučno vrednostjo.

Razstava je bila odprta od oktobra 1982 do januarja 1983 in je imela v

tem času 6004 obiskovalcev. Šolske skupine je po njej vodila pedagoginja Prirodoslovnega muzeja prof. Gosarjeva.

Naslednja predstavitev naše zbirke zunaj Jesenic je bila ob 11. mednarodnem sejmu mineralov in okamenin v Trzinu 7. in 8. maja letos. Koncept naše razstave je bil isti kot v Ljubljani, samo število razstavljenih okamenin smo nekoliko zmanjšali in prvič predstavili del bogate najdbe spodnjepermijskih polžev (starost okrog 280 milijonov let) s področja Javorniških rovt — Pristava. Razstavo je obiskalo 5400 obiskovalcev, med njimi veliko šolskih skupin in precej tujcev.

Kljub nesebičnemu nekajmesečnemu prizadevanju prirediteljev vsakoletnega tržiškega sejma, je letošnja prireditev precej manj uspela kot prejšnje. Manj je bilo razstavljalcev in prodajalcev in za celih tisoč manj obiskovalcev. Poučni in stalno strokovno vodeni sta bili letos samo dve razstavi, in sicer: jeseniška in razstava »Življenje na podmorskih stenah Kornatov« Akademijske znanosti in umetnosti iz Ljubljane. To razstavo je izredno lepo uredila in tudi prevzela strokovno vodstvo po njej dr. Katica Drobnetova. Na prodajnem prostoru so bili za poznavalce najzanimivejši razstavljalci iz vzhodnoevropskih držav z izredno redkimi primerki mineralov. Vse ostalo na tem prostoru je bilo v glavnem zelo običajno in preračunano na lesk, ki privablja te nepoznavalce. Na žalost so letos tako učinkovali sicer tako čudoviti kristali iz Trebče. Veliko preveč jih je bilo, toliko, da so že izgubili svojo nekoč tako visoko vrednost.

Tudi kupci so bili letos precej skromnejši; namesto v vrečkah, kot prejšnja leta, so nosili nakupljeno kar po žepih ali v dlaneh.

Pokrovitelj letošnje razstave je bil Rudasko energetske kombinat iz Velenja, ki je v spodnjih prostorih razstavišča uredil razstavo zgodovine premogovništva in prikaz življenja velenjskega rudarja.

Prvič so razstavljali člani novoustanovljenih društev mladih geologov iz Trzinca. Kar precej bogate zbirke so imeli. Toda kakaj vendar v zbirkah ni bilo skoraj ničesar iz znamenitih najdišč okamenin in mineralov iz okolice Trzinca? Begunjsčica jih je polna, prav tako Dolžanova soteska in Košuta z okolice. O vseh teh najdiščih se le veliko govori in še več piše, kaj pa v sebi skrivajo, v enajstih letih obiskovalci še niso imeli priložnosti videti.

Te moje kritične pripombe naj izvenijo kot dobronamerna želja, da bi tudi Trzinčani v prihodnje predstavili v kamnu skrito preteklost svoje okolice, kot smo mi našo na Jesenicah.

Jože Bedič

RAZSTAVA LIKOVNIH DEL IN INOVACIJ

V soboto, 21. maja bodo ob 19. uri v bivših prostorih Državne založbe Slovenije na Jesenicah odprli razstavo likovnih del in inovacij, ki so jih za razstavo prispevali slovenski kovinarji.

S to prireditvijo se praktično že začnejo prireditve v okviru sedmega proizvodno-delovnega tekmovanja kovinarjev Slovenije, ki bo letos potekalo ob koncu prihodnjega tedna na Jesenicah.

Ob otvoritvi bo krajši kulturni program izvajal ženski oktet DPD Svoboda Tone Čufar Jesenice.

NA JESENICAH V PRIHODNJIH DNEH DVA VELIKA GLASBENA DOGODKA

Ob koncu meseca bosta na Jesenicah dva izredno kvalitetna koncerta, in sicer bo v soboto, 21. maja ob 21. uri v župnijski cerkvi na Jesenicah

KONCERT SLOVENSKEGA OKTETA,

ki ga bo na orglah spremljal Hubert Bergant. Umetniški vodja in dirigent je Anton Nanut.

V koncertnem programu so pesmi iz renesanse, baroka, slovanske pravoslavne liturgije in črnske duhovne pesmi.

Vstopnina za odrasle bo 150,00 din, za študente, dijake in učence pa 100,00 din. Predprodaja vstopnic je v poslovalnici KOMPAS Jesenice.

Za praznik mladosti, pa bo 24. maja ob 19,30 na Jesenicah v dvorani amaterskega gledališča Tone Čufar

KONCERT SLOVENSKEGA ORKESTRA TROBIL

Prvi koncert organizira Slovenski oktet v sodelovanju z Zvezo kulturnih organizacij Jesenice, drugega pa Zveza kulturnih organizacij Jesenice.

OBČINSKO SREČANJE ŠOLSKIH PEVSKIH ZBOROV »MLADINA POJE '83«

V petek, 20. maja, bo ob 18. uri v dvorani amaterskega gledališča Tone Čufar letošnje srečanje šolskih pevskih zborov jeseniške občine pod geslom MLADINA POJE '83.

PROGRAM:

1. ORFFOV ORKESTER — OSNOVNA ŠOLA GORENJSKEGA ODREDA ŽIROVNICA, dirigent Slavko Mežek
 - narodna FSE KAJ LAZI
 - C'orff: POLKA
 - C'orff: ZAPLEŠIMO
2. ZBOR CIBANOV GLASBENE ŠOLE JESENICE Z INSTRUMENTALNO SPREMLJAVO, zborovodja ANITA BAZNIK, klavirska spremljava KSENJA PEJČ
 - Mira Voglar: TEKA MIŠKA
 - Janez Bitenc: RDEČI BALONČEK
 - Mira Voglar: ZAKAJ PA JOČE ZAJČEK
 - Janez Bitenc: HI KONJČEK
3. PIONIRSKI ZBOR 1. in 2. RAZREDA OSNOVNE ŠOLE GORENJSKEGA ODREDA ŽIROVNICA, zborovodja SLAVKO MEŽEK
 - Janez Bitenc: V ZASEDI
 - Janez Bitenc: MUZIKANTSKA
 - Janez Bitenc: ZEBRA
4. PIONIRSKI ZBOR OSNOVNE ŠOLE PREŽIHOV VORANC JESENICE, zborovodja STANKA RICHTER
 - Jakob Jež: RIBICA
 - Janez Močnik: ZASEDA ZA MEDVEDA
 - Peter Lipar: PO DEŽJU
5. PIONIRSKI ZBOR OSNOVNE ŠOLE TONE ČUFAR JESENICE, zborovodja MARIJA REICHMAN
 - Radovan Gobec: PESEM SLOVENSKE PIONIRJEV
 - Karol Pahor: SPOR
 - Aleksander Lajovic: DEDEK SAMOROG
6. PIONIRSKI ZBOR OSNOVNE ŠOLE GORENJSKEGA ODREDA ŽIROVNICA, zborovodja SLAVKO MEŽEK
 - Marjan Vodopivec: PISALNI STROJ
 - Jani Golob: KO BOM VELIK
 - Aleksander Lajovic: DEDEK SAMOROG
7. MLAJŠI MLADINSKI ZBOR OSNOVNE ŠOLE PREŽIHOV VORANC JESENICE, zborovodja ROMAN RAVNIC
 - Jakob Jež: OČKU NA GROB
 - Peter Eben: JUTRANJICA
 - Ernő Kiraly: MACJA GLASBA
8. MLAJŠI MLADINSKI ZBOR OSNOVNE ŠOLE TONE ČUFAR JESENICE, zborovodja MIRA MESARIČ
 - Vilko Ukmar: OJ, LEPO JE RES
 - Jakob Jež: LE ZAPOJMO
 - Pavel Šivic: SLIŠIŠ PTIČKO
9. MLADINSKI ZBOR OSNOVNE ŠOLE GORENJSKEGA ODREDA ŽIROVNICA, zborovodja SLAVKO MEŽEK
 - Radovan Gobec: MI
 - Jože Privšek-Mitja Ribičič: ŠE VEŠ
 - Primorska narodna POLETJE
10. MLADINSKI ZBOR OSNOVNE ŠOLE PREŽIHOV VORANC JESENICE, zborovodja ROMAN RAVNIC
 - Janez Bole: SEM MISLIL SNOČI V VAS ITI
 - Jurij Gregorc: ŠTAJERIS
 - Václav Felix: KAJ JE TO MIR
11. MLADINSKI ZBOR OSNOVNE ŠOLE TONE ČUFAR JESENICE, zborovodja MIRA MESARIČ
 - Janko Pribošič: SREDI VASI
 - Peter Lipar: MI PTIČKA ZAPOJE
 - Janko Pribošič: MUHA V GOSTEH

PRIZNANJE ZA »LEPE ROŽE 82«

Pisna priznanja »lepe rože« za posebna prizadevanja na področju okrasitve in varstva okolja v letu 1983 so v krajevni skupnosti Cirila Tavčarja prejeli:

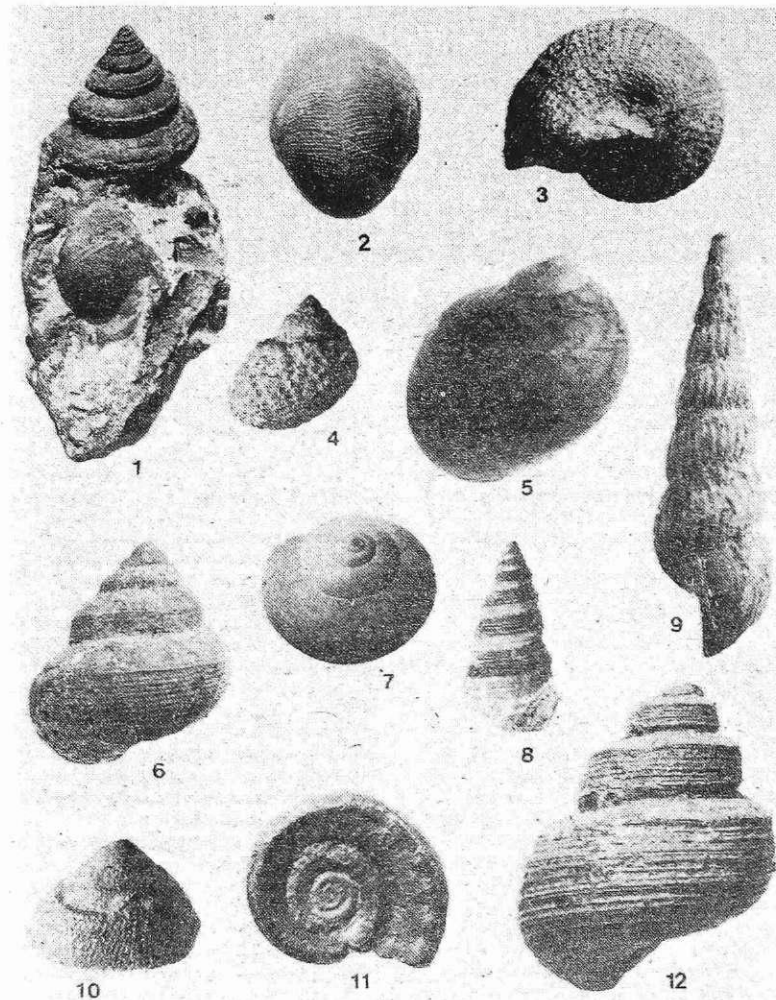
Cedo CVETKOVIČ, Mojca ČOP, Ljubo GALIČ, Jožefa HLEBEC, Mila LENARDIČ, Angelca LIČOF, Alba KOSELJ, Lojzka KOKALJ, Ana KRIZNAR, Ema LASNIK, Frida LASNIK, Nežka MAJČEN, Marta REBOLJ, Tone RENČOJ, Lojzka SKUBE, Franc ZIMIC in Marija ZORMAN.

B. B.

ZAKLJUČNI KONCERT UČENCEV JESENIŠKE GLASBENE ŠOLE

Učenci in pedagogi jeseniške glasbene šole vabijo starše in ostale delovne ljudi in občane v četrtek, 26. maja ob 18. uri v dvorano gledališča Tone Čufar na

ZAKLJUČNI KONCERT.

Okameneli morski polži iz spodnjepermijskih kamnin na Pristavi (starost okrog 280 milijonov let): 1. LOPHOSPIRA sp., 2. BELLEROPHON GRAFHICUS, 3. BELLEROPHON sp., 4. TRACHYDOMIA NODOSA, 5. NATICOPSIS ORNATA, 6. WORTHENIA sp., 7. ANOMPHALUS sp., 8. STEGOCOELIA sp., 9. PSEUDOZYGOPELEURA sp., 10. AMOURLONIA sp., 11. STRAPAROLUS PERNODOSUS, 12. BAYLEA sp. (foto J. Bedič)

IZLET V POBRATENE TRBOVLJE

Na dan osvoboditve, 9. maja letos, smo člani zgodovinskega krožka osnovne šole Prežihov Voranc Jesenice obiskali Trbovlje in Čebine, skupaj s predstavniki naše pionirske organizacije. Ta izlet nam je omogočila krajevna organizacija ZB NOV Sava, kot nagrado za našo pomoč pri zbiranju podatkov o spominskih obeležjih v krajevni skupnosti Sava.

Z Jesenic smo se zjutraj odpeljali z vlakom in v Ljubljani prestopili na vlak, ki je našo razpoloženo družbo odpeljal proti Trbovljam. Trboveljska dolina je precej zaprta. Od sosednje zagorske in hrastniške jo ločita slemenasta pragova. S severne strani jo obdajajo vrhovi kamniško-trojanskega slemenca, med njimi Partizanski vrh in Mrzlca z zelo obiskovanimi planinskimi domovi.

Trboveljska železniška postaja stoji prav tako kot zagorska ob tistem izstopu potoka, ki se prebija k Savi. To so vrata k središču črnega revirja in največjemu rudarskemu središču na Slovenskem. Mesto Trbovlje ima podoben položaj in razvoj kot Zagorje. Vleče se po dolgem po dolini Trboveljščice, zrastle iz nekdanjih vasi Retnje, Vode, Loke in Trbovlje. Proti izkoriščevalski politiki kapitalistične družbe je delavstvo črnega revirja po prvi svetovni vojni večkrat nastopilo. Jeseni leta 1919 je zahtevalo socializacijo premožnikov. Leta 1920 so rudarji s stavko dosegli nekoliko višje meze.

Največja stavka je bila leta 1923, ko je delo stalo 59 dni, a oblast je stavko zlomila, nakar so levičarsko usmerjene delavce odpustili in se jih je mnogo izselilo v Francijo in Belgijo. Naslednje leto je prišla teroristična Orjuna strahovot rudarje. Todatni so jim zaprli pot in se postavili v bran. Orjunaši so zažgali rudarski dom in ujeli rudarja Fakina, ki so ga nato mučili in ubili. Na kraju uboja je sedaj postavljena spominska plošča. Ob okupaciji se je v Trbovljah začel močan odpor. Na Partizanskem vrhu, ki se je takrat imenoval Sveta planina, so rudarji 1. avgusta 1941 formalno prvo revirsko partizansko četo pod poveljstvom Lojzeta Hohkrauta, organizatorja odpora v Posavju, ki je leta 1942 padel na Cvetze pod Zasavsko goro.

Revir je dal več narodnih herojev, med njimi je posebno proslavljena Tončka Čec, ki so jo Nemci leta 1942 ranjeno ujeli, odgnali naprej v zapore Starega piskra v Celju, kjer so jo tudi sramotno izpostavili na trgu. Stala je tudi pred zidom za ustrelitev, toda zaradi ukaza, da žensk ne smejo streljati, so jo odpeljali v Auschwitz, kjer je od mučenj in trpljenja leta 1943 umrla.

Po drugi svetovni vojni so Trbovlje obnovili. Namesto bornih delavskih kasarn, nagnetenih ob blatnih cestah, se vrstijo ob širokih tlakovanih ulicah sodobni stanovanjski bloki, od njih nove stavbe, banka, pošta, veleblagovnica, zdravstveni dom ipd. Posebno pozornost vzbuja veličastni delavski dom, okrašen z mozaiki prizorov iz rudarskega življenja. V njem sta gledališka dvorana z vrtljivim odrom in dvorana za kino. Na osrednjem trgu stoji spomenik NOB in opozarja na junške žrtve med zadnjo vojno. Leta 1956 so odprli Revirski muzej NOB. V Trbovljah izhaja Zasavski tednik. Trbovlje imajo tudi termoelektrarno, tovarno pohištva in tovarno ELIT, ki izdeluje električne peči, kuhalnike, grelce, svetilke in podobno. Na Vrheh so postavili dom revirskih in savinjskih borcev, na Kleku pa dom narodne heroine Tončke Čec, kot del bodočega rekreacijskega centra.

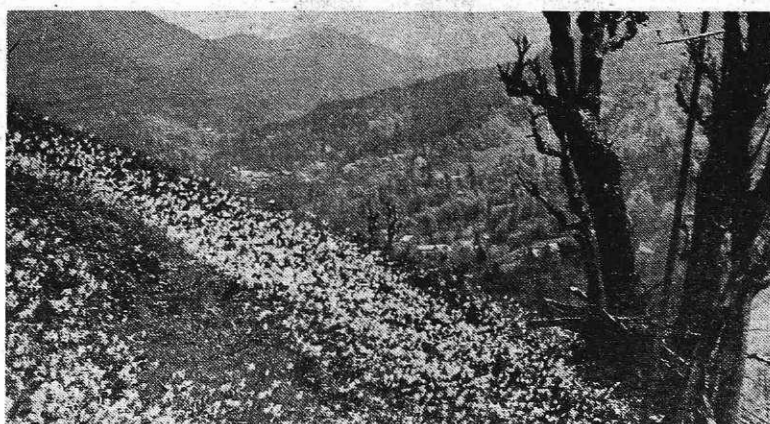
Po ogledu muzeja smo se odpeljali proti Čebinam, ki že gledajo na zagorsko stran, v rojstni kraj Komunistične partije Slovenije. Tam je bil v hiši pri Barliču v noči od 16. na 17. aprila 1937 ustanovni kongres KPS. Predvidenega kongresa v cerkvi blizu te domačije niso mogli izvesti zaradi preobilice snega in mraza, zato so se odločili, da bodo kongres izvedli pri sosedu Barliču. Kongres je opozoril na nevarnost nemškega imperializma in pozval Slovence, naj se združijo v boju za narodno in socialno osvoboditev.

Ob povratku smo si ogledali panoramo Trbovelj in se okrepčali v gostišču Rudar.

Nato smo se odpravili k rudniku. Premog sta odkrila leta 1802 dva nemška rudarja, nakar ga je začela izkoriščati neka dunajska rodbina; ta je leta 1824 postavila tudi steklarno in pošiljala izdelke v Trst in Benečijo. Po zgraditvi železnice je premožnikov napredoval in prehajal med razne lastnike, dokler ni neka dunajska banka s pomočjo tujega kapitala ustanovila Trboveljsko premožkopno družbo. Proizvodnja premoga je zelo narasla. Družba je ustanovila tudi cementarno, ki v

bližnjih kamnolomih dobiva apnenec in glino.

V rudniku smo si ogledali tudi delovno oblečenega rudarja z vsemi varnostnimi pripomočki. Ogledali smo si tudi umivalnico in oblačilnico. Potem nas je vodič popeljal do vhoda v rudnik. Spraševali smo ga vse mogoče in med drugim zvedeli tudi, da je trboveljski rudnik

Letošnja osrednja turistično-zabavna prireditev izbiranja »MISS NARCIS« bo 29. maja. Poleg kulturnega programa, ki bo popestren s šalami, bosta tudi dva srečelova, ki ju organizirata smučarski klub Jesenice in Planina pod Golico. Za jedučo in pijačo bodo skrbeli delavci Gorenjke, za zabavo pa bo igral ansambel »Caravele«. Za prevoz od Jesenic do parkirnega prostora v Planini pod Golico bodo poskrbeli delavci Integrala s svojimi avtobusi. (tekst in foto B. Blenkuš)

BILA SEM NA REPUBLIŠKEM TEKMOVANJU »TITO—REVOLUCIJA—MIR« V LJUTOMERU

Petek, 6. maj 1983. Sonce je bilo že zelo visoko. Seveda, saj je bila ura že poldne. Z Majo sva se »parili« v avtobusu in premišljevali o tekmovalstvu. Bilo naju je strah, besede nama niso in niso teklo. Počutila sem se, kot da bi imela v grlu cmok.

Končno sva prispeli v Ljubljano, k stari lokomotivi, kjer je bil zbor. Tu smo se nabrali iz vseh vetrov. Iz Škofje Loke, Jesenic, Radovljice, Bleda. Bili smo iz srednjih in osnovnih šol, skupaj nas je bilo šest. Naš vodič je bil tovariš Miha Potočnik. Počasi smo se odpravili na postajo, kjer je že stal zeleni vlak. Gledali smo potnike, ki so se prerivali v vagonih, iskali sedeže in hiteli. Usta so se nam kar sama raztegnila v nasmeh. Nam to prerivanje ni bilo potrebno, saj smo imeli sedeže rezervirane. Udobno smo se namestili in se prepustili prelivajoči se zeleni barvi. Opazovali smo okolico, značilnosti in lepote pokrajine.

Slednjič smo po štiriurni vožnji prispeli v Ljutomer. Že v vlakcu smo se spoznali s podpredsednikom mladinske organizacije v Ljutomeru in prosili smo ga, če nas bo vodil. Bil nam je voljan pomagati. Vodil nas je skozi Ljutomer in slednjič smo prispeli do hotela Jeruzalem, kjer naj bi prenočili. Tu pa se je pričelo zapletati. Vsi obupani so nam sporočili, da nimajo več prostora, saj so sprejeli druge goste — izletnike. Razočarani smo se obrnili na vodjo, tudi on ni nič vedel. Še sreča, da je bil ta tudi podpredsednik. Predlagal nam je, naj odidemo spat v dijaški dom v Radence. Vzeli smo pot pod noge in se odpravili na avtobusno postajo. Čez nekaj minut smo že sedeli v avtobusu in se peljali. Pot nás je vodila po makadamskih cestah. To se nam je zdelo vse prej kot lepo. Končno smo se pritresli do Murske Sobote. Tu smo morali prestopiti v drug avtobus. Lačni kot volkovi in od vožnje kar precej utrujeni smo se zaprli v sobe. Vodja smo prosili, naj nam gre naročiti večerjo, a kmalu se je ves skrušen vrnil: »Večerje ne bo! Ojej, lačni bomo šli spat. Kot mesečniki smo odtavali proti gostilni, a tam se nam je zgodilo isto. Lačni smo se vrnili nazaj v dom. Tam smo se odločili, da bo najbolje, če se kar takoj odpravimo spat.

Zjutraj nas je nagajivo sonce zbežalo iz postelje. Najprej smo se zaprli v jedilnico, kjer nas je že čakal zajtrk. Potešili smo našo »voljo« lakoto in odšli v sobe. A pojavila se je nova težava. Kako priti v Ljutomer? Naši dragi gostitelji so poskrbeli tudi za to. Po nas je prišel poseben avtobus. Pred šolo v Ljutomeru so se že zbrali tekmovalci iz vseh ostalih regij. Tekmovanje se je pričelo ob 11. uri in je trajalo 90 minut. Vsi smo bili zelo zatopljeni v liste in nismo zaznali, kako hitro je bežal čas. Bilo je težko, a vdal se nismo. Kar spret-

povezan z zagorskim s približno 6 km dolgim rovom. Zelo smo se prestrašili ozkotirnega vlaka, ki nas je prisenetil, zato smo jo odkurili proti delavskemu domu, kjer smo si ogledali mozaike prizorov iz rudarskega življenja. Od tu smo se odpeljali z avtobusom na železniško postajo, naprej pa z vlakom do Jesenic.

Hvaležni smo vsem, ki so nam omogočili ta izlet, posebno še tovarišici Cilki Ščavničarjevi, ki je prevzela vso organizacijo ter nas spremljala na naši poti.

Mojca Noč, zgodovinski krožek OŠ Prežihov Voranc

V revirskem muzeju smo spoznali zgodovino pobratenih delavskih Trbovelj

OBČINSKO TEKMOVANJE PD »MLADI GASILEC« OSNOVNIH ŠOL

V soboto, 14. maja, je bilo v osrtni šoli Tone Čufar tekmovalje trojk v gasilskih spretnostih. Razpis za tekmovalje sta objavila občinska gasilska zveza in VIZ Jesenice. Na tekmovalje so prijavile šole štiri najboljše trojke, ki so zmagale v svojih starostnih skupinah na šolskem tekmovalju. Sodelovala so pionirska društva Mladi gasilec iz petih šol in sicer: OŠ Jeseniško-bohinjski odred Kranjska gora, COŠ Tone Čufar Jesenice, OŠ Prežihov Voranc Jesenice, OŠ Karavanskih kurirjev NOV Koroška Bela in OŠ Polde Strazišar Jesenice.

Poveljnik občinske gasilske zveze Jesenice tov. Karel Tramte je postrojil vse tekmovalne trojke in razložil potek in namen tekmovalja. Direktorica VIZ Jesenice Marija Malenšek je pozdravila vse mentorje-pedagoge, mentorje-gasilce in učence-gasilce. Vsem ekipam je zaželela veliko uspehov in še naprej uspešno sodelovanje med PDMG, OGZ in VIZ Jesenice. Le z množičnostjo in vztrajnim delom bodo mladi gasilci pripomogli v preventivni protipožarni dejavnosti.

Po otvoritvi je steklo tekmovalje trojk. Vsaka trojka je pri vaji z brenčajo morala pokazati veliko spretnosti in požrtvovalnosti, da je lahko v kratkem času z usmerjenim curkom zbila tarčo. Vzdušje na tekmovalnem prostoru je bilo zelo borbeno in napeto. Časovne razlike pri izvedbi posamezne vaje so bile minimalne.

V prvi skupini (1. in 2. razred) so bili najboljši mladi gasilci iz OŠ Karavanskih kurirjev NOV Koroška Bela, v drugi skupini (3. in 4. razred) je zmagala trojka iz OŠ Jeseniško-bo-

hinjski odred Kranjska gora, v tretji skupini (5. in 6. razred) trojka iz OŠ Polde Strazišar Jesenice in v četrti skupini (7. in 8. razred) trojka iz OŠ Jeseniško-bohinjski odred Kranjska gora.

Po končanem tekmovalju so gasilci prikazali mokro vajo s kombiniranim avtomobilom, in sicer gašenje požarnega objekta. Vajo je vodil poveljnik gasilcev Karel Tramte.

Tekmovalje se je zaključilo z razglasitvijo rezultatov, ki je bilo po okusni malici, ki so jo pripravili v OŠ Tone Čufar. Najboljše trojke so prejele priznanje, ki jih je podelil mladinski referat pri OGZ Milan Kolman. Najboljšim trojkam je čestital tudi predsednik OGZ Jesenice Anton Arh.

Veselo razpoloženi so mladi gasilci vstopili v gasilske avtomobile in se priključili paradnemu sprevodu štafete mladosti, saj je ravno ta dan prispela na Jesenice. Tako so svoje tekmovalje zaključili na najlepši način.

PD Mladi gasilec — novinarski krožek COŠ Tone Čufar

TROJKE »ZELENIH STRAŽ« NA OBHODU

Turistični podmladki, ki na pobudo Turističnega društva Jesenice delujejo v osnovnih šolah Tone Čufar, Prežihov Voranc in Karavanskih kurirjev na Koroški Beli (njihovi mentorji so Ema Vesek, Marija Dolinar in Mira Tolar), so v začetku letošnjega leta pričeli z ustanavljanjem tako imenovanih »zelenih straž«.

Naloga »zelenih straž« je, da večkrat obhodijo svoje območje in opazujejo, kako je s čistočo in varovanjem okolja. Tistim, ki pri tem kršijo vpeljene norme (odmetavajo čike, papirčke, smeti, hodijo prek zelenic, trgajo rože, lomijo okrasno drevje in grmičevje, sedajo na klopi z nogami, prevračajo smetnjake in počenjajo podobne nepravilnosti), bodo dali zelen listek z opozorilom in prošnjo, da tega več ne počenja. Glede na to, da bo to koga morda tudi razjezilo in tega opozorila ne bo sprejel z razumevanjem ali bo hotel biti celo nasilen do otrok, bodo te trojke v stiku s postajo milice in bodo takoj javile nevarnosti, ki bi lahko nastale.

Tistim, ki že ali bodo vzorno skrbeli za red in čistočo, bodo trojke dale pisno pohvalo iz belega bloka. Ta pozornost bo moralno priznanje za prispevek k lepemu okolju, k prizadevanjem, da bi bilo naše mesto lepše.

Člani trojk »zelenih straž« bodo vse ugotovitve napisali na listek, ki ga bodo izročili, in na tisti del, ki ostane v bloku. Ko bodo ti prazni, se pravi, ko bodo iz njih potrgali vse

listke, bodo iste izročili komisiji za varstvo okolja pri turističnem društvu, ki bo analizirala stanje in ugotovitve tudi javno objavila. Tako se bo videlo, kdo dela največ nereda in kakšne prekrške, in kdo in kje so v tem pogledu najbolj prizadevni.

Trojke so tačas na vsem širšem območju Jesenic že v gibanju. Njeni člani nosijo na glavah titovke, na rokavu pa zelen trak, na katerem je narisana rožica in napis VARSTVO OKOLJA. Tako bo lahko že vsak na zunaj vedel, za kaj gre. Pa še nekaj! Tam, kjer bodo trojke okoli blokov in drugih prostorov ugotovile nepravilnosti ali pa le malo urejenosti, bodo ustrezen listek dale predsedniku hišnega sveta ali drugemu za to odgovornemu. Predvsem pa bodo trojke sledile odnosu ljudi do okolja.

Naj v zvezi s tem povemo, da so »zeleni straž« naletele na zelo pozitivne odmeve med prebivalci. Turistično društvo Jesenice je v zvezi s tem prejelo več osebnih in pisnih odobravanj. Navajamo pismo, ki ga je napisala gospodinja z Javornika, ki se pod pismom ni podpisala. Takole piše:

»Spoštovani! Zelo sem se razveselila 28. aprila objavljenega članka v Železaru, pod naslovom »Zeleni straž« in varstva okolja. Upam, da bodo uspele. Vedno sem rada gledala lepo okolje in tudi sama rada delala na tem. Rečem, da kdor to rad dela, bo delal brez pohvale. Največje plačilo temu pa bo, da boste s to akcijo preprečili tistim, ki iz zavisti in zlobe kvarijo to, kar so drugi ustvarili in se tega veselili. Čistoča okrog hiše je zrcalo kulture. Rada bi videla »zeleni straž« tudi na Javorniku. Želim vam uspeh in vas lepo pozdravljam.

Tovarišici, ki je napisala to, se za podporo Turističnemu društvu Jesenice lepo zahvaljuje in sporoča, da bodo po Javorniku hodile trojke »zeleni straž« iz osnovne šole Karavanskih kurirjev NOV s Koroške Bele. Za to je poskrbela in skrbi mentorica Mira Tolar.

Ko bo na voljo nekaj ugotovitev »zelenih straž«, bomo sporočili nekaj o rezultatih, uspehih pa tudi o možnih težavah, ki jih bodo ugotovile ali doživele trojke »zelenih straž«.

B. B.

INVALIDI SO LETOVALI NA MALEM LOŠINJU

Društvo invalidov Jesenice je v svoj letni delovni program vključilo tudi klimatsko letovanje na Malem Lošinju. Že v lanskem letu se je sedemdnednega letovanja udeležilo 89 invalidov s svojci.

Ker so bili z letovanjem zadovoljni, je društvo tudi v letošnjem letu organiziralo letovanje. V dveh skupinah je letovalo 143 invalidov s svojci, med njimi tudi iz DI Radovljica (2), Škofje Loke (15), Tržiča (7). Letovali so od 18. do 25. aprila in od 2. do 9. maja.

MALI LOŠINJ je zelo priljubljeno in eno izmed najbolj obiskanih turističnih mest. S svojimi naravnimi lepotami in zdravim podnebjem je privlačen vse leto in nudi svojim gostom številne ugodnosti in možnosti za prijeten oddih. Priporočljiv je za vse, ki imajo težave z dihalnimi organi, saj vonj eteričnih olj iz borovih gozdov in različnih zdravilnih rastlin, morje in

toplota zdravijo bolezni dihalnih organov.

Hotel AURORA na »SUNČANI UVALI« je z bistrim morjem, lepo plažo in obalo ter dišečimi borovimi gozdovi edinstven. Hotel ima moderno opremljene sobe z balkoni, bazen z ogrevano morsko vodo, rekreacijska športna igrišča, v okolici hotela so urejene sprehajalne steze.

Vsak udeleženec je lahko po svoje poskrbel za razvedrilo in si nabiral zdravja in moči. Zadovoljstvo je dokazalo tudi veselo petje, ki ga ni bilo malo.

Vsi udeleženci so se vrnili domov zelo zadovoljni. Skoraj vsi so izrazili željo, da bi tudi v prihodnjem letu organizirali letovanje.

Društvo invalidov Jesenice

Prometni davek, ki je vračunan v ceno, plača kupec. Informacije dobite pri hišniku društva, Jaku Žveglu.

BELVEDERE — vatikanski muzej, kjer je znameniti Apolonov kip

LERMONTOV — ruski pesnik (Mihail, 1814—1841, Mcir)

POLE — angleški cerkveni politik (Reginald, 1500—1558)

TIMOR — največji otok Malih Sundskih otokov

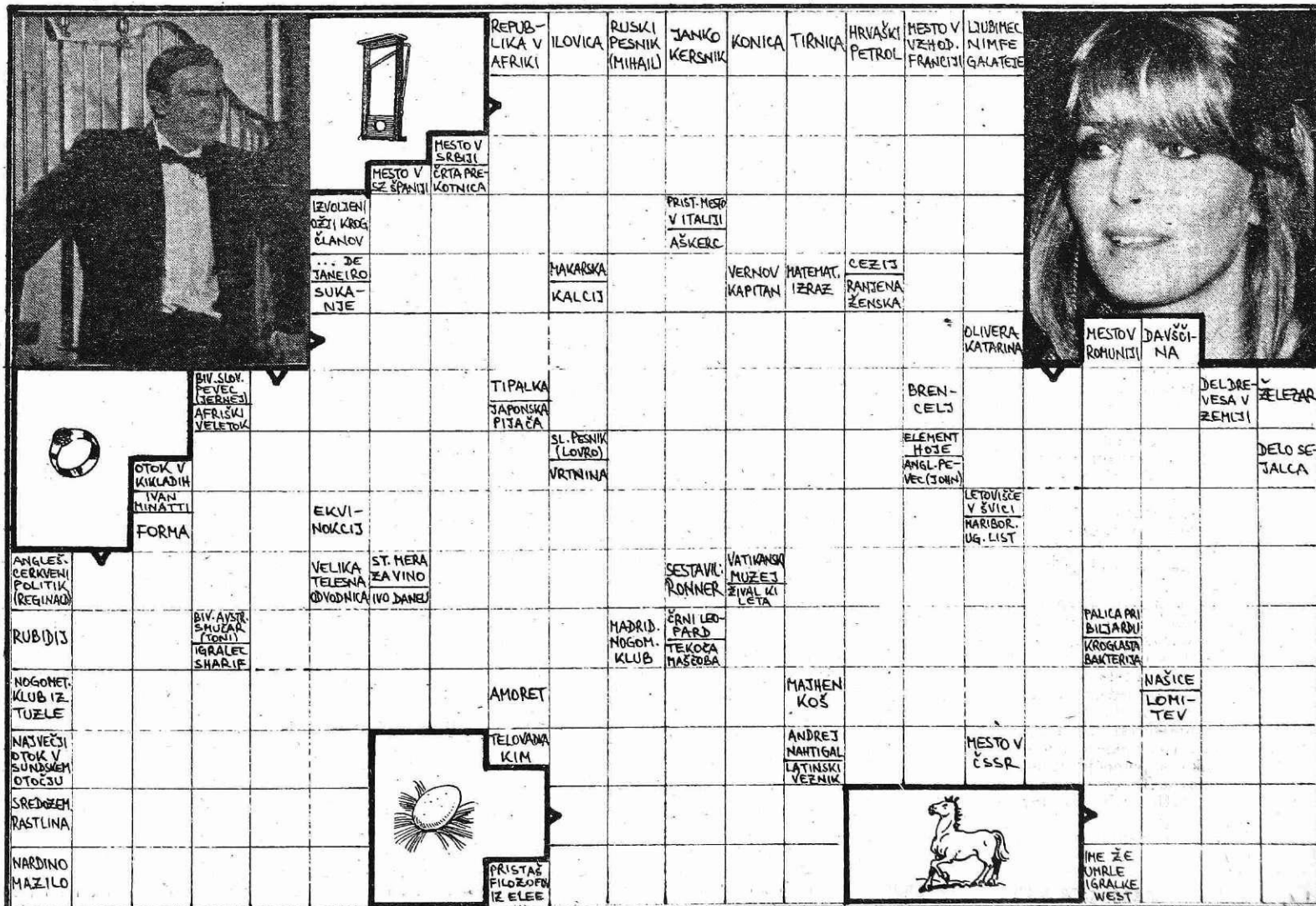
TOMAN — slovenski pesnik in politik (Lovro, 1827—1870)

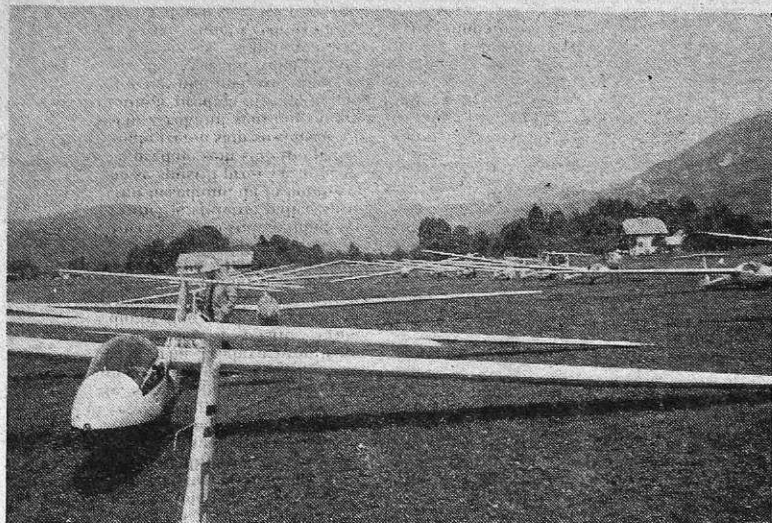
27. maja, amer. barv. igrano-dokumentarni film NOSTRADAMUS – MOŽ, KI JE VIDEL PRIHODNOST ob 18. in 20. uri.

21. maja, amer. barv. akcij. film
ŠTIRJE ASI ob 20. uri
22. maja, amer. barv. fant. film
BITKA MED ZVEZDAMI ob 20. uri

Общанов.

Franciška Mohar

Te dni na ALC v Lescah (foto L. Mesarič)

LEŠKI LETALCI DOBRO STARTALI

Na športnem letališču Alpejskega letalskega centra v Lescah se je v soboto, 13. maja, pričelo 21. republiško prvenstvo v jadralnem letenju, ki bo trajalo do nedelje, 22. maja. Tokrat nastopa 32 letalcev iz enajstih slovenskih aeroklubov. Vsi tekmovalci, ki letijo na Elanovih letalnih DG-100 – Elan, se istočasno borijo tudi za pokal Elana. V tem tekmovalstvu, ki ima mednarodni značaj, nastopata tudi dva gosta, in sicer Miodrag Gotolin, državni reprezentant iz Novega Sada in Thomas Mosberger iz Švice.

Sobotne slavnostne otvoritve prvenstva so se udeležili številni gostje, zastopniki družbenopolitičnih organizacij in štabov teritorialne obrambe gorenjskih občin ter predsednik Skupščine občine Radovljica Boris Setina.

Letčan Ivo Simenc, lanski republiški prvak, bo tudi letos poskušal ubraniti svoj naslov. Razen lanskega državnega prvaka Sobotana Pfajferja, ki je v JLA, so na startu vsi najboljši.

Z najštevilnejšo ekipo sodelujejo Celjani. Na startu imajo kar sedem letal. Sledijo jim Leščani s šestimi. Za najvišja mesta se bodo ob Leščanih Simencu, Thalerju in Pristavcu borili tudi Celjani Peperko, Rojnik in Silija ter Ljubljanci Stariha, Berčič in Medič, pa tudi Kolarič iz Ptuja. Vsi ti so že osvajali kolajne na republiških in državnih prvenstvih, zato bo borba zelo izenačena. To tudi kaže začetek tekmovalnega dne.

Na letošnjem tekmovalnem ni deklet. Milena Cestnik iz Ptuja, ki se je uvrstila v državno žensko reprezentanco, je prvi dan tekmovalja opravila samo štart za trening, nato pa odpotovala v Belgijo na žensko evropsko prvenstvo v jadralnem letenju. Cestnikova je letos že odlično letela in na pokrajinskem prvenstvu Vojvodine med moškimi zasedla odlično tretje mesto, za dvema državnima reprezentantoma. Ob tej priložnosti je postavila tudi nov državni rekord v hitrostnem preletu trikotnika 303 km, s povprečno hitrostjo 78,46 km na uro.

Prvi dan tekmovalja v Lescah je izredno uspešen. Tekmovalci so morali dvakrat obleteti trikotnik dolžine 122,4 km, v skupni dolžini 244,8 km, in sicer Lesce – Kravavec – Kranjska gora – Lesce. Vreme je bilo ugodno za hribovsko letenje in pisano Leščanom na kožo in še na domačem terenu. Presenetljivo je zmagal mladi Boštjan Pristavec iz ALC, ki je znal najbolje izkoristiti pobočne vzgornike ter dosegel povprečno hitrost 124 km na uro. To je doslej največja dosežena hitrost na tekmovalnih v Jugoslaviji. Pristavec leti šele tretjo sezono in je s svojimi 19 leti tudi eden najmlajših tekmovalcev in velik ob leške jadralne šole. Tudi ostali Leščani so bili solidni in se kar štirje uvrstili med deseterico.

Tekmovalni dan je bil nadvse uspešen, saj je kar 26 tekmovalcev v celoti opravilo

tekmovalno nalogo. Tekmovalna komisija je zaradi kršenja discipline letenja prvi dan izločila iz nadaljnjega tekmovalja enega tekmovalca.

Drugi tekmovalni dan je bil v nedeljo. Vreme se je še izboljšalo. Izbrana je bila disciplina hitrostni prelet Lesce – Kranjska gora – Celje – Kranjska gora – Lesce, v skupni dolžini 294 km. Spet so se izkazali Leščani. Zmagal je Ivo Simenc, s povprečno hitrostjo 104,11 km na uro, drugi pa je bil Boštjan Pristavec pred Peperkom, Starihom in Berčičem. Izredno dober je bil Švicar Mosberger, ki je dosegel drugi najboljši čas, in v pokalu Elana zasedel za Simencem drugo mesto. V nadaljevanju tekmovalja bodo morali Leščani in ostali dobro paziti, da jim ta odlični Švicar ne odnese Elanovo lovoriko.

Po dveh disciplinah je na čelu mladi Pristavec, ki si je tako naložil kar težko breme za nadaljevanje tekmovalja, ker bo to zanj velika psihična obremenitev. Upati je, da bo v družbi najboljših Leščanov ostal do konca vsaj med najboljšimi.

REZULTATI – 1. dan: Lesce – Kravavec – Kranjska gora – Lesce – dvakrat (244,8 km): 1. Pristavec (124,12 km/h) 821 točk, 2. Thaler (oba ALC) (120,31 km/h) 782 točk, 3. Stariha (Lj) (118,64 km/h) 765 točk, 4. Čerin (ALC) (116,82 km/h) 746, 9. Simenc (110,19 km/h) 678, 13. Brodnik (106,05 km/h) 636, 22. Mohar (vsi ALC) (88,94 km/h) 460 točk.

DRUGI DAN: Lesce – Kranjska gora – Celje – Kranjska gora – Lesce (294 km) – nalogo je opravilo 17 tekmovalcev: 1. Simenc (104,11 km/h) 796 točk, 2. Pristavec (oba ALC) (98,45 km/h) 751, 3. Stariha (Lj) 93,95 km/h) 714, 4. Peperko (Celje) 95,59 km/h) 686 (–50 kazenskih točk), 5. Berčič (Lj) 88,23 km/h) 668, 7. Brodnik (84,08 km/h) 635, 8. Thaler (83,13 km/h) 627, 13. Čerin (67,82 km/h) 516, 22. Mohar (vsi ALC) (161,4 km/h) 285 točk.

Skupno po dveh dneh: 1. Pristavec (ALC) 1.572, 2. Stariha (Lj) 1.479, 3. Simenc 1.474, 4. Thaler (oba ALC) 1.409, 5. Peperko (Celje) 1.403, 9. Brodnik 1.271, 10. Čerin 1.252, 24. Mohar 742 točk (vsi ALC).

Elanov pokal DG-100 – ELAN: 1. Pristavec, 2. Simenc, 3. Mosberger (Švica), 4. Stariha, 5. Thaler...

Leon Mesarič

Boštjan Pristavec – ALC Lesce

S ŠTAFETO NA TRIGLAVU IN LUKNJI

Ob pol petih zjutraj se nas je v petek, 13. maja, zbralo v Vratih osem alpinistov z Jesenic in osem iz Mojstrane. Nebo je bilo čisto in zvezde so veselo utripale. Pred nami je bila napredna pot na 2836 m visok Triglav.

Po poti, ki se na Triglav vzpenja čez Prag, smo se odpravili pod mogočno steno. Midva s Francijem sva se odločila, da preplezava raz Slovenskega stebra neke do polovice, nato pa vstopiva v Slovensko smer, po kateri se bodo vzpenjali drugi alpinisti.

Smer ni bila preveč težka, čeprav naju je motila zelo kršuljiva skala. Ko sva po nekajurnem vzpenjanju vstopila v Slovensko grapo, so bili najini tovariši že na vrhu stene. Po Prečevem izstopu sva prišla na ledenik, na katerega je že močno pripekalo sonce. Po gazi, ki so jo utrdili tovariši, sva prišla na Kredarico. Po kratkem predahu smo se povzpeli na vrh Triglava. Na grebenu nas je motil močan veter. V obraz nas je metal ledena snežinka, s sunki pa nas je oviral prihoji. Natančno ob dvanajsti uri je triglavska štafeta palica z vrha Triglava krenila na pot. Po poti čez Prag smo se spustili v Vrata. V Aljaževem domu smo se okrepčali s kosilom. Do šeste ure smo počivali, nato pa smo mojstranski alpinisti in gorski reševalci odšli na 1.758 m visok prelaz Luknja.

Ob desetih zvečer so prinesli primorski alpinisti in planinci iz Trente štafeto mladosti. Moj prijatelj Franci je štafeto palico sprejel in z njegovimi besedami, da jo bomo vestno čuvali, smo se spustili proti Vratom. Na pol poti do prve predaje sem štafeto palico prevzel jaz. Z malo treme sem se spuščal po strmim snežišču. Z rokami sem močno stiskal palico. Sledila je predaja in štafeto palico so prevzeli drugi planinci. Kolona se je od predaje do predaje večala. Nekaj minut pred Aljaževim domom se je štafeta mladosti priključila Triglavske štafete. Ob velikem kresu pri Aljaževem domu se je štafeta usta-

vila in sledil je kulturni program. Po proslavi so štafeti palici odnesli v dom, kjer sta prenočili, ob njiju pa se je menjavala častna straža.

Zjutraj ob pol sedmih sta štafeti krenili proti Mojstrani. Po cesti so se vrstile predaje. Pri Peričniku sta se za nekaj časa ustavili. Pred OS 16. december v Mojstrani je bila kratka proslava, nato pa sta štafeti nadaljevali pot proti Jesenicam.

Borut Miklič

ŠTAFETA MLADOSTI V TRIGLAVSKEM POGORJU

Letos je zvezna štafeta mladosti prispela v jeseniško občino iz povsem druge smeri kot običajno. V petek, 13. maja, so pozno zvečer palico iz Trente čez Luknjo prinesli mladi planinci, alpinisti in gorski reševalci. V soju prižganih bakel so se spustili v znano triglavske doline Vrata.

Prenos zvezne štafete skozi triglavske pogorje je organizirala mladinska komisija pri Planinski zvezi Slovenije. Po planinskih poteh so se vrstile številne predaje med člani mladinskih odsekov planinskih društev iz številnih slovenskih krajev, med drugimi tudi mladinskih odsekov PD Jesenice in PD Javornik-Koroška Bela.

Med potjo se je zvezni štafeti priključila tudi tradicionalna triglavska štafeta, ki jo so alpinisti in gorski reševalci z Jesenic in Mojstrane prinesli iz našega najvišjega vrha – Triglava. Pred Aljaževim domom so zakurili taborni ogenj, nosilce štafete palice pa so pozdravili številni mladi planinci ter družbenopolitični delavci jeseniške občine. Pripravili so krajši kulturni program, iskren

KOŠARKAŠKI TURNIR INVALIDOV

V soboto, 21. maja, bo ob 9. uri v telovadnici ŽiC na Jesenicah košarkški turnir na invalidskih vozčkih v počastitev dneva mladosti. Sodelovale bodo ekipe ljubljanske, novomeške, mariborske in gorenjske regije.

Vabimo vas, da si ogledate tekme in se seznanite, kako so tudi najtežje prizadeti invalidi na invalidskih vozčkih lahko aktivni športniki.

OBČINSKO PRVENSTVO V GIMNASTIKI IN ŠPORTNEM POLIGONU

V petek, 13. maja, je bilo v telovadnici TVD Partizan Jesenice občinsko prvenstvo v športni gimnastiki in športnem poligonu. Organizator prvenstva, TVD Partizan Jesenice, in pokrovitelj, ZTKO Jesenice, sta upala, da se bo prvenstva udeležilo več telovadcev in telovadk, predvsem iz osnovnih šol, vendar se to ni uresničilo. Nastopili so le društveni telovadci in telovadke, ki so se, eni bolj, drugi manj, naučili vaje po osnovnošolskem programu, za starostne skupine od 7. do 11. leta in od 11. do 15. leta. Predšolski otroci pa so bili razdeljeni v dve skupini – do pet let in od pet do sedem let. Tekli so z žogo med vrati, ki vrgli v koš, tekli po nizki gredi in za konec naredili še preval. Na prvenstvu je nastopilo več kot osemdeset tekmovalcev in tekmovalk.

REZULTATI:

POLIGON:

Cicibanke do 5 let: 1. Polona Zustovič, 2. Barbara Nedič, 3. Slađana Pavlovič.

Cicibanke od 5 do 7 let: 1. Lili Sokolov, 2. Tanja Vister, 3. – 5. Dijana Kesič, Polona Vidmar in Stanislava Mladenovič.

Cicibani od 5 do 7 let: 1. Blaž Pogačnik, 2. – 3. Rok in Aleš Brun.

GIMNASTIKA:

Dekleta so nastopila na gredi, dvovišinski bradlji, v parterju in na preskoku.

Mlajše pionirke: 1. Maruša Bolte, 2. Norma Pintar, 3. Nataša Bratun.

Starše pionirke: 1. Irena Bizjak, 2. Indira Huzeirovič, 3. Sandra Božič.

Mladinke: 1. Elida Seničar, 2. Irma Pirc, 3. Mirjana Rajlič.

Pionirji (bradlja, drog, parter, preskok): 1. Jernej Lužnik, 2. Damir Bakonič, 3. Gaber Kanc.

Starši pionirji: 1. Jani Debevc, 2. Igor Nemaček, 3. Uroš Pogačnik.

Vsi nastopajoči so pokazali dovolj znanja in borbenosti, prvenstvo pa je v zadovoljstvo vseh lepo uspelo. Pripomniti velja, da so se tekmovalja udeležili le tisti, ki obiskujejo ure splošne vadbe dvakrat tedensko v TVD Partizan Jesenice in da so se vsi zadnje tedne prizadevalno in marljivo učili vaje na orodjih in vadili na športnem poligonu.

Najmlajši so prejeli za najboljše uvrstitev diplome, telovadke in telovadci pa medalje.

Organizacijo je ob pomoči ZTKO Jesenice odlično izpeljal TVD Partizan Jesenice. Vsi so se razšli z željo, da bi se na naslednjem prvenstvu srečali v še večjem številu.

-tok

OBVESTILO TENISAČEM

TVD Partizan Javornik-Koroška Bela (sekcija za tenis) obvešča, da bo prvi sestanek v petek, 20. maja, ob 19. uri na Kresu. Določili bomo urnik igranja za letošnjo sezono.

ZAKLJUČNA TEKMA PZ ZVRUTS JESENICE POD PRISOJNIKOM

V nedeljo, 15. maja, je področni zbor ZVUTS Jesenice pod Prisojnikom izvedel zaključno tekmovalje v slalomu. Kljub slabim snežnim razmeram je tekmovalje v celoti uspelo. Na startu je bilo devetnajst tekmovalcev in tri tekmovalke.

REZULTATI:

Zenske: 1. Danica Benedik 42,86, 2. Pesjak 28,27; 3. Ramuš 28,47; 4. Martinjak 29,05; 5. Hafner 29,07.

Moški nad 35 let: 1. Ravnikar 33,20; 2. Kavčič 33,67; 3. Benedik 37,04.

pozdrav nosilec štafete palice pa je pomenil, da mladi planinci vztrajno hodijo po Titovi poti, prav štafeta pa je enkratni dogodek, da se v mislih vedno znova in znova vračajo k velikani naše revolucije.

Štafeta je prenočila v Aljaževem domu, kjer so se na častni straži vse do jutranjih ur zvrstili najbolj aktivni mladi člani planinskih društev. Zjutraj sta zvezna in triglavska štafeta nadaljevali pot po dolini Vrat proti Mojstrani, kjer so se spet vrstile predaje mladih planincev.

Za kratek čas so se ustavili pri Peričniku, zatem pa pohiteli do osnovne šole 16. decembra Mojstrane, kjer so nosilce štafete prisrčno sprejeli učenci in drugi krajanje. Zatem so nadaljevali pot po jeseniški občini, in sicer skozi Hrúsko do Jesenic, kjer je bila osrednja proslava. Palico so zatem ponesli skozi obrate Železarne in naprej skozi Javornik in Koroško Belo do Zirovnice in naprej do Brega, kjer so jo prevzeli mladi iz radovljske občine.

J. R.

REKREACIJA: KONDICIJA, UTRUJENOST (FITNESS) PRI ŽENSKAH

REKREACIJA: KONDICIJA, UTRUJENOST (FITNESS) PRI ŽENSKAH

Pred 75 leti se je udeležila znanstvene odprave na Pikes Peak v ZDA mlada Angličanka Mabel P. Fitzgerald. Niso ji dovolili, da bi spremljala moške udeležence odprave prav na okoli 5000 m visoki vrh, zaradi skrbi za njeno zdravje in počutje. Na vrhu so opravili fiziološke meritve. Tako se je morala sprijazniti z meritvami nižje na gori. Pri tem so prišli do zanimive ugotovitve, da ženske drugače prenašajo višino kot moški, in sicer boljše.

Toda pri trdovratnem mnenju moških o fiziološki manjvrednosti žensk na velikih višinah se ni nič spremenilo. Pred nekaj leti se je odpravila skupina treh alpinistov in ene alpinistke v skupini Gross Glocknerja na turo, kljub slabim vremenskim napovedi. V viharnem sneženju so se morali zateči v bivač vrče in v dveh dneh so umrli vsi trije utrjeni alpinisti, alpinistko pa so reševalci našli sicer izčrpano, toda živo, in je okrevala. Še leta 1978, ko se je udeležila odprave na Annapurno v Himalaji osem Američank, so se vodje odprave bali, da ženske ne bodo dosegle višinskega stresa in da lahko utrphe hude omrzline. Končno je dosegel vrh sedem od osmih žensk brez znakov višinske bolezni in brez omrzline. Predsedek o telesni premoči moških je kriv, da imajo ženske bolj redko priložnost za izlete, ture in napore, ki jim ugajajo. Danes je že nešteto dokazano, da reagirajo ženske na telesne obremenitve enako kot moški in z istim uspehom. Spomnimo se samo, da se je morala pred leti prva žena, ki je pretekla 86 km dolgi smučarski VASA tek, prijaviti in zamaskirati kot moški!

FIZIOLOŠKI KRITERIJI

J. Wilmoor pravi v neki razpravi, da se povprečni kazalci pri ženski in moški mladini od 10. leta naprej razlikujejo tako v fiziološkem kot telesnem pogledu. Kot vzrok navaja, da ženska mladina po deset letu več sedi in manj fizično dela kot moška mladina, zaradi značilnosti poklicev. Raziskave pri vrhunskih atletih po puberteti pa kažejo komaj kakšno razliko, predvsem tam, kjer moški in ženske gojijo isto vrsto športa. Zgoraj omenjene povprečne vrednosti se nanašajo na športnike in športnice, ki le malo gojijo šport in ugotovljena odstopanja niso zaradi spola, temveč zaradi različnega načina življenja.

Znano je, da je zaradi močno omejene telesne dejavnosti odtegnjena fiziološka osnova za storitveno sposobnost, da splahnijo moč, vztrajnost in trpežnost v obtočnem in mišičnem območju. Prične se nabirati mast. Natančno tu leže omenjene razlike in ravno zato dobimo pri vrhunskih športnikih več podobnosti in manj odklonov.

OBREMENTEV SRČNO-OBTOČNEGA SISTEMA

Največ skrbi si delajo ljudje okoli udeležbe žensk v športih, ki terjajo vztrajnost, zdržljivostni napor. Se danes se razširja mnenje, da je naporna vadba za ženske neprimerna. Olimpijske igre še vedno ne poznajo maratona za žene, čeprav imamo danes že na tisoče uspešnih maratonk. Najboljši čas 2 uri 25 minut in 42 sekund Norvežanke Grete Waitz je ta čas že izboljšala na 2 uri 23 minut in je samo 17 minut slabši od moškega najboljšega časa 2,08'33", ki ga je postavil Avstralec Derek Clayton. S svojim časom bi Greta Waitz dobila do leta 1948 vse olimpijske kolajne v maratonu v moški konkurenci. Mednarodni olimpijski komite je utemeljil svoj sklep, da ženske ne smejo tekmovali več kot na 1500 m s skrbjo za počutje žena, oziroma da niso sposobne za dolge proge. Znanstveno je ta trditve nevzdržna. Ameriški kolidž za športno medicino je objavil letos opozorilo, da v obstoječi literaturi ni osnov, po katerih naj bi bile iz zdravstvenih razlogov opravljene omejitve za ženski tek na dolge proge na olimpijskih igrah.

Da je prišlo do mnenja o ženski nesposobnosti za tek na dolge proge v znanstvenih krogih, verjetno izvira iz tega, da dekleta po 15. letu starosti »prekoračijo svoj najvišji vzpon«. Sposobnost vztrajnostnega napora, merjena na maksimalni privzem kisika, je od 10. do 15. leta starosti pri obeh spolih enaka. Od tu dalje pada pri ženskah opazno nazaj, medtem ko se pri moških razvija še naprej. Pri netrenirani mladini so ugotovili velike razlike med spoloma glede na aerobično kapaciteto. Ženske imajo komaj 70–75 % moške kapacitete.

Današnji najnovejši izvidi kažejo, da ženske vseh starosti s športno dejavnostjo obdržijo svojo zdržljivostno sposobnost vse življenje in se lahko v tem pogledu merijo z enako starimi moškimi. Aktivne 50-letne žene, na primer, prekorsijo v aerobični kapaciteti svoje neaktivne kolegece, ki imajo šele 20 let. Te petdesetletnice se ne ukvarjajo z nobeno posebno vadbo, veliko se ukvarjajo s tenisom, vožjo kolo, delajo ture in pohode, tečejo gozdni tek, smučajo in tečejo na smuteh, gredo plavat itd. Pri ženi, ki se ukvarja s športom, se stopnjuje vztrajnostna zdržljivost, sorazmerno z vadbo in doseže isto višino kot to dosežejo moški. To pomeni, da žene, ki se ukvarjajo s športom, nimajo samo več vztrajnosti, temveč tudi relativno brez težav opravijo vsakodnevne posle, ki so bili nekoč tako naporni, npr. domača dela. Koristi sistematične vadbe so splošne. Ob ugotavljanju kapacitete vztrajnostne storitve je dosegla skupina ameriških moških kolegi. Srednja kazalec kot njihovi moški kolegi. Srednja vrednost VO MAX od 63'24 ML kg minuto spada k najvišjim, kar je bilo kdaj doseženo od neke ženske skupine in je v primerjavi s kazalci nosilca najboljšega časa v maratonu na svetu, Derek Claytonom, 69'7 ML kg na minuto, zelo prepričljiva. Nadalje trdijo, da so ženske slabše odzivne glede fizioloških reakcij pri obremenitvah. Po tej napovedi naj bi nastopile pri žensh pri visokih obremenitvah značilne težave s srcem, tako kot npr. zelo dolga faza umirjanja srca, višja srčna frekvenca pri obremenitvah. V resnici zavijajo ti faktorji prej od načina obremenitve kot od

ČLANOM PD JESENICE

Planinsko društvo Jesenice obvešča člane, da so po novem uradne ure:

- v ponedeljkih, sredah in petkih od 8. do 13. ure in
- v torkih in četrkih pa od 15. do 18. ure

spola in se z vadbo spremene. Vadbeni učinki so enaki za oba spola. Nadalje pripisujejo ženam slabšo pljučno kapaciteto, toda tudi ta je odvisna od vadbe. Resnica je, da imajo tako plavalke, kot atletinje enako veliko pljučno kapaciteto kot moški kolegi, če računamo prostornino v razmerju na težo telesa.

MOČ IN MASA MIŠIC, RELATIVNA TELESNA MAŠČOBA

Večina ljudi meni, da so ženske veliko šibkejše od moških. V resnici velja to edino za gornji trup, moč v spodnjem delu telesa, še posebno v nogah, je v razmerju na težo pri ženskah le malenkost slabša kot pri moških; v razmerju na masi prosto telesno maso je še celo večja. Po daljši vadbi z utežmi se moč občutno poveča. Tako so, na primer, nešportnice po relativno kratki desettedenski vadbi dosegle v izmeri od 30 do 50 % porasta moči. S tem so dosegle v istem času isti porast moči kot njihovi moški sovrstniki. Razlika je bila le v porastu mišične mase, ki je pri moških močnejše porasla. Na žalost ni dviganje uteži za ženske na splošno priznано, ker vidijo v tem nekaj, kar naj bi žensko na zunaj naredilo preveč moško in ker bi jo po videzu spremenilo s preveč vidno izstopajočo muskulaturo. Naraščanje mišične mase pri moškem nastane pri dvigavanju uteži zaradi krožečega testosterona, ker pa nastaja ta hormon pri ženskah v veliko manjših merah, ne narašča njihova mišična masa. To je razvidno tudi npr. pri primerjavi med telovadci in telovadkami, pri slednjih je mišice komaj opaziti. Znano je tudi, da se dvigavanju uteži, s posebnim vidikom za utrjevanje nog, s pridom poslužujejo tudi tekmovalke v smučanju.

RELATIVNA TELESNA MAŠČOBA

Nadaljnji naravni pojav, ki naj bi služil kot dokaz, da šport ni za ženske, je dejstvo, da imajo one več telesne maščobe kot moški. Povprečna vsebina maščob pri ženskah znaša 25 %, pri moških pa 15 %. V primerjavi s moškimi nekoliko bolj okrogla ženska ustreza obliki predstavi, ker vidimo v tem nekaj prirodnega. Toda zanimivo je, da so ugotovili, da imajo ženske, ki tečejo na dolge proge, manj masti, kot popretna ženska in tudi manj kot popretni moški. Marsikatera med tekačicami se lahko celo meri z moškimi kolegi, vsebina telesne maščobe je pod 10 %. Biti zamaščen ni torej nikakršen obvezen davek ženskega spola. Znano je, da se s športnim gibanjem maščoba porabi, kje in v kolikšni meri, zavisi od načina, intenzivnosti in trajanja gibanja. Pri povečani telesni zaposlitvi se lahko izenači tudi nešportnica v pogledu telesne maščobe z moškimi. Vse zavisi od redne dnevnne vadbe, ki mora biti znosna in ki se počasi stopnjuje do pametne meje. Vadba naj bo vedno prijetna, nalahno utrujajoča, nikoli mučna. Dvoje je sigurno: maščobe se ne znebimo takoj, toda vadba nam sigurno prinese z zmanjševanjem maščobe tudi vse bolj zdravo počutje.

REGULACIJA TEMPERATURE

Nadaljna zmeta, ki naj bi utemeljevala izključitev žensk od tekmovalja z dolgotrajnimi napor, zadeva sistem regulacije telesne temperature. Na splošno je znano, da se ženske pri isti telesni obremenitvi ne ožnejo niti tako hitro, niti tako močno kot moški. Sprva so trdili, da je temperaturno regulacijski sistem pri ženskah manj odziven, manj sposoben. Medtem so dognali, da se žnoje moški prekomerno, potratno, medtem ko se pri ženskah ravna znojenje bolj natančno po izgubi toplote. Možno je, da imajo ženske sposobnejšo temperaturno regulacijski sistem od moških. To je odlično ravno za maratonski tek.

KRVNA MAŠČOBA

Nedavno so ugotovili še eno prednost, ki jo imajo ženske pred moškimi. Vsebina krvnega holesterina povečuje riziko koronarnih srčnih obolenj. Pri tem gre v določeni meri za razmerje med dvema komponentama holesterina, HDL in LDL. HDL koncentracije so manj nevarne. Pri ženskah se HDL nasproti LDL hitreje povečuje, kot pri moških, če vadijo tek na dolge proge. Maratonke imajo torej prednost, so bolj odporne proti najbolj morilski bolezni našega časa, proti infarktu. Razširjeno mišljenje o podrejenosti žensk v športu in o njihovi fiziološki nesposobnosti v pogledu na telesno obremenitev, niso več vzdržne. Dyer pravi: »Domneve o delovanju telesnih in fizioloških razlik med moškimi in žensko se morajo na novo pretehtati... Nekeč so bile ženske tako iz družbenih kot iz fizioloških vzrokov odtegnjene od športnih storitev.«

Dyer pravi, da spadajo k negativnim psihosocialnim faktorjem v prvi vrsti neenako obravnavanje žensk glede močnosti za športno udeleževanje in tudi pomankanje podpore sol, delodajalcev ter široke publike. Na ženske so gledali kot na šibke spol. Kljub vsemu pa ni niti medicinskih niti fizioloških osnov, ki bi govorile proti telesnemu, oziroma športnemu udeleževanju ženske. V mnogih primerih, v katerih so moški veljali kot močnejši, se pričena kazati enakovrednost žensk; pristne, prave biološke razlike niso za šport niti nepremagljive niti niso ugodne samo za moške.

Kakor se je pokazalo, so atletinje daleč od tega, da bi jih ocenili kot manjvredni ženski ideal. Samozavest, samozaupanje in občutek neodvisnosti, samozavest, so pri njih še celo veliko bolj izrazite, kot pri nešportnicah. Kakor za šport, tako tudi za vsakodnevno lahko potegujemo zaključek: več telesne vadbe pomeni boljše zdravje in boljše počutje.

(Iz revije Sport, Fitness u. Gesundheit, 1981, CIBA-GEIGY Limited-Basle, Printed in Suisse, dr. E. Ferris.)

Ciril Praček